

Torsdagen den 2 maj

Kl. 12.00

Torsdagen den
2 maj 1974

*Val av opinions-
nämnd***§ 1 Val av opinionsnämnd**

Företogs val av 48 ledamöter i den nämnd som äger döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas (opinionsnämnden).

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För valet av ledamöter i opinionsnämnden har valberedningen enhälligt godkänt en gemensam lista av det utseende som framgår av en till kammarens ledamöter utdelad promemoria. I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att få framlägga denna lista.

Den av herr Sven Gustafson i Göteborg avlämnade listan upptog under partibeteckningen "Den gemensamma listan" följande namn:

herr Johansson i Trollhättan (s)	fru Sundström (s)
" Nilsson i Tvärålund (c)	herr Krönmark (m)
" Adamsson (s)	fru Åsbrink (s)
" Virgin (m)	" Swartz (fp)
fröken Sandell (s)	herr Lindberg (s)
herr Larsson i Staffanstorps (c)	" Kristiansson (c)
" Karlsson i Huskvarna (s)	" Lindström (s)
" Eriksson i Arvika (fp)	" Petersson i Gäddvik (m)
" Gustafsson i Uddevalla (s)	" Hammarberg (s)
" Pettersson i Kvänum.(c)	fru Olsson i Hölö (c)
fröken Mattson (s)	herr Berndtson (vpk)
herr Hernelius (m)	" Magnusson i Nennesholm (c)
" Blomkvist (s)	" Alemyr (s)
" Svanström (c)	fru Kristensson (m)
" Dahlberg (s)	herr Ekström (s)
" Börjesson i Falköping (c)	" Petersson i Röstånga (fp)
" Måbrink (vpk)	fru Holmqvist (s)
" Lidgard (m)	herr Johansson i Skärstad (c)
" Larfors (s)	fru Lewén-Eliasson (s)
" Mundebo (fp)	fröken Pehrsson (c)
" Wääg (s)	herr Andersson i Lycksele (s)
" Larsson i Borrby (c)	" Winberg (m)
" Mossberg (s)	fru Ludvigsson (s)
" Persson i Heden (c)	" Håmraeus (c)

Sedan denna lista uppläst av herr talmannen och godkänts av kammaren förklarades de på listan upptagna personerna valda till ledamöter i opinionsnämnden.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Val av fullmäktige
jämte suppleanter
i riksbanken*

*Val av fullmäktige
jämte suppleanter
i riksgäldskon-
toret*

§ 2 Val av fullmäktige jämte suppleanter i riksbanken

Anställdes val av två fullmäktige i riksbanken jämte två suppleanter.

Herr TALMANNEN yttrade:

Av fullmäktige i riksbanken skall under år 1974 herrar Nilsson i Östersund och Hernelius avgå.

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen beslutat att för valperioden 1974–1977 föreslå omval av herrar Nilsson i Östersund och Hernelius såsom fullmäktige i riksbanken. Valberedningen har vidare beslutat föreslå omval av herr Hammarberg som personlig suppleant för herr Nilsson i Östersund och av herr Rolf Eliasson som personlig suppleant för herr Hernelius.

Enligt 70 § 3 mom. riksdagsordningen utses vid val av fullmäktige i riksbanken varje fullmäktig för sig. Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valet skall förrättas med slutna sedlar.

Kammaren utsåg för valperioden 1974–1977 till

fullmäktige

herr Nilsson, E. Birger, i Östersund (s)

” Hernelius, J. Allan (m)

suppleant (för herr Nilsson)

herr Hammarberg, Sven O. (s)

suppleant (för herr Hernelius)

herr Eliasson, Rolf, lantmästare

§ 3 Val av fullmäktige jämte suppleanter i riksgäldskontoret

Företogs val av två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte två suppleanter.

Herr TALMANNEN anförde:

Av fullmäktige i riksgäldskontoret skall under år 1974 herrar Adamsson och Antby avgå.

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen beslutat att för valperioden 1974–1977 föreslå omval av herr Adamsson samt till ny fullmäktig beslutat föreslå herr Helén. Valberedningen har vidare beslutat föreslå omval av herr Svanberg som suppleant för herr Adamsson. Till suppleant för herr Helén har valberedningen beslutat föreslå herr Wirtén.

Liksom för valet till riksbanksfullmäktige skall i förevarande val varje fullmäktig väljas för sig. Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valet skall förrättas med slutna sedlar.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. tidpunkten
för rättegång mot
diplomaten Kjell
Hägglöfs mördare*

fullmäktige

herr Adamsson, Erik S. J. (s)
” Helén, N. Gunnar (fp)

suppleant (för herr Adamsson)

herr Svanberg, U. Ingvar (s)

suppleant (för herr Helén)

herr Wirtén, Rolf G. S. (fp)

§ 4 Justerades protokollet för den 23 april.

§ 5 Ang. tidpunkten för rättegång mot diplomaten Kjell Hägglöfs mördare

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Björcks i Nässjö (m) i kammarens protokoll för den 23 april intagna fråga, nr 160, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat mig, om jag kan upplysa om när den svenske diplomaten Kjell Hägglöfs mördare avses ställas inför rätta.

Till svar vill jag meddela, att ambassaden i Bogotá efter kontakt med den colombianska domstol, som handlägger målet, har upplyst att någon tidpunkt ännu inte har utsatts. Det meddelas endast, att rättegången kan komma att inledas om ca fyra månader.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Den 17 juli 1972, alltså för snart två år sedan, mördades den svenske diplomaten Kjell Hägglöf i Colombias huvudstad Bogotá. Mördarna, tre personer, greps fem dagar senare, men fortfarande har de inte ställts inför rätta. De är alltså anklagade för ett mycket allvarligt brott, som också har erkänts, men fortfarande har ingen rättegång inletts.

Det här fallet har väckt stort intresse och givit anledning till spekulationer, inte minst i massmedia. Det rör sig ju om mord på en diplomatisk tjänsteman i hans stationeringsland, och då kunde man vänta sig att fallet handlades med stor snabbhet.

Jag tackar herr utrikesministern för svaret. Jag beklagar att ingen rättegång har ägt rum och att det tydligen inte heller kommer att bli någon inom överskådlig framtid. Det är min förhoppning att man från svenskt håll vidtar de åtgärder som är möjliga och lämpliga för att så snart som möjligt få till stånd en rättegång.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Med anledning av det sista som herr Björck i Nässjö sade vill jag endast meddela, att utrikesdepartementet och vår ambassad i

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. regeringens
syn på inskränk-
ningarna i rätten
för judar att
lämna Sovjet*

Colombia har gjort många framställningar och följer ärendet praktiskt taget varje dag. Anledningen till dröjsmålet förklaras av den colombianska domstol, som ensam avgör när denna rättegång skall hållas, just nu vara att bisittarna i domstolen måste få tillfälle att ta del av allt utredningsmaterial. Man säger att det tar ytterligare flera månader innan så kan ske. Kännare av Colombia säger att det inte efter colombianska förhållanden är något särskilt långt uppskov med förhandlingarna. Sådana uppskov tycks vara vanliga. Men de personer som mördade Kjell Hågglöf sitter i fängsligt förvar, och det kommer alltså att bli en rättegång, som vi naturligtvis skall följa.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag är glad över att få bekräftat att man från de svenska myndigheterna verkligen pressar på i denna fråga. Jag hoppas att dessa påtryckningar skall leda till att vi äntligen får en rättegång i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. regeringens syn på inskränkningarna i rätten för judar att lämna Sovjet

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Ahlmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 25 april intagna fråga, nr 164, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat vad regeringen anser om att de sovjetiska myndigheterna i år har skurit ner antalet judar som får tillstånd att lämna Sovjet.

Regeringen beklagar självfallet varje inskränkning i den rätt för människor att lämna sitt eget land, som är inskriven i Förenta nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Judarna i Sovjetunionen utsätts för en systematisk diskriminering, i många fall för en ren terror. Man förbjuder judisk kulturell verksamhet, straffar utövande av judisk religion, förhindrar judiska ungdomar att studera för vissa yrken och för en propaganda som till innehåll och form motsvarar den traditionella antisemitismen.

Det finns mycket skrivet om judarna i Sovjet som belägger det här. Jag kan nöja mig med att hänvisa till den rapport som jag i januari i år lade fram för Europarådet i Strasbourg. Den rapporten är också fogad som bilaga till en motion, som jag har väckt till årets riksdag. Europarådet fördömde i januari i år det sovjetiska förtrycket av judarna. Den utförliga resolutionen stöddes av en överväldigande majoritet av Europarådet, inklusive den svenska delegationen. Det var bara de franska kommunisterna som röstade emot den.

Resolutionen berör också det enda glädjande som finns i den här bilden. I mars 1971 började man tillåta viss utvandring av judar. Sedan

dess har ungefär 80 000 judar kunnat lämna sitt land -- många fler har ansökt om utresevisum men fått avslag.

Nu har under de senaste månaderna de sovjetiska myndigheterna starkt minskat den här utvandringen, som hållit sig någorlunda konstant i ett par år. Sedan början av det här året har den minskat steg för steg. I januari sjönk antalet judiska emigranter med 400 i jämförelse med januari 1973. I februari var minskningen 850 och i mars 900. I april har minskningen fortsatt: en nedskärning från 2 700 till 1 600, alltså en minskning med 1 100. Siffrorna från olika delrepubliker gör det klart att minskningen är centralt planerad.

Kanske tror de sovjetiska ledarna att omvärldens intresse för de ryska judarna har minskat. Kanske vill de förbättra sin egen förhandlingsposition gentemot USA — de kan senare lova återgå till den tidigare nivån, om den amerikanska senaten mildrar sina villkor om judarna för att gå med på vissa överenskommelser om rysk-amerikansk handel.

Det är alltså tydligt att Sovjet under 1974 har ytterligare skärpt politiken mot sin judiska befolkning. Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Jag noterar med tillfredsställelse att han slår fast att rätten att lämna sitt eget land är inskriven i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Men jag tror det vore viktigt, om utrikesministern nu ännu tydligare betonade att den senaste nedskärningen av den judiska utvandringen inger nya och ytterst allvarliga farhågor. Jag skulle vilja be utrikesministern att här i riksdagen förtydliga sin reaktion på den punkten.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag hoppas att den reducering, som vi är informerade om, inte innebär någon ändring i Sovjetunionens utvandringspolitik. Det vore mycket beklagligt om de stora möjligheter för judar till utvandring från Sovjetunionen som faktiskt har funnits — det framgick av herr Ahlmarks siffror: 80 000 sedan 1971 — nu skulle begränsas. De har begränsats de här senaste månaderna, men jag vill faktiskt uttala den förhoppningen att det inte är fråga om någon förändrad inställning från Sovjetunionens sida. Det föreligger ännu inga skäl att anta det.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag hoppas naturligtvis att utrikesministern på den här sista punkten har alldeles rätt: att det inte är fråga om någon djupgående ändring av den sovjetiska politiken i negativ riktning. Men nedskärningen har alltså ökat steg för steg. Den har ökat ungefär lika mycket i flera olika delrepubliker. Detta gör det fullt klart att den är centralt planerad. I likhet med utrikesministern, vars senaste förtydligande jag tackar för, hoppas jag att en förändring till det bättre snart kommer till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. regeringens
syn på inskränk-
ningarna i rätten
för judar att
lämna Sovjet*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. arresteringen
i Grekland av
centerunionens
ledare Giorgios
Mavros*

§ 7 Ang. arresteringen i Grekland av centerunionens ledare Giorgios Mavros

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Ahlmarks (fp) i kammarens protokoll för den 25 april intagna fråga, nr 165, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har bett mig om min kommentar till arresteringen i Grekland av centerunionens ledare Giorgios Mavros.

Regeringen har upprepade gånger gett uttryck åt sin inställning till den grekiska militärjuntans undertryckande av de demokratiska rättigheterna. Senast uttalades i regeringsdeklarationen inför riksdagens utrikesdebatt den 20 mars, att vi under senare tid fått nya bittra påminnelser från Europas diktaturstater om hur avsaknaden av politisk frihet leder till rättslöshet och brutalitet. Arresteringen av den ledande centerpolitikern Giorgios Mavros är ett särskilt utmanande exempel på det tilltagande förtrycket i Grekland.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! En ny grekisk militärjunta har på nytt låtit arresteringsvågen svepa över sitt land. Åter börjar cellerna på fångön Yaros att fyllas.

Hur många politiska fångar det finns i Grekland i dag vet vi inte. En del säger att det är ungefär ett tusental. Vad vi vet är att nya militärer regerar Grekland med en utomordentlig hårdhet. Ingenting tyder på en liberalisering av regimen, ingenting talar för att den senaste militärkuppen kan bli en öppning mot frihet och demokrati som nu i Portugal.

För en timme sedan talade jag i telefon med Panayotis Kannelopolous, som var Greklands premiärminister när kuppen kom i april 1967 och som sedan dess har lett mycket av oppositionen. Han sade mig att lüget i dag är ungefär detsamma som under Papadopolous' regim. Skillnaden är, sade Kannelopolous, att vi nu har en diktatur utan diktator. Vi vet inte vem eller vilka som styr landet.

Min fråga gäller Giorgios Mavros – medlem av många regeringar före kuppen för sju år sedan, tidigare bl. a. justitieminister, försvarsminister och planeringsminister. Vid sidan av Kannelopolous har han varit en ledande i motståndet mot juntorna. Nu sitter han på Yaros, fängslad för brottet att ha uttryckt sin glädje över att den nya engelska labourregeringen ställde in ett flottbesök i Grekland.

Jag träffade Giorgios Mavros i två tre timmar den 29 juli förra året, dagen för den grekiska folkomröstning som skulle göra Papadopolous till diktator 1970-talet ut. Juntan har redan bestämt sig för att resultatet av folkomröstningen skall bli 80 procent ja, 20 procent nej, sade Mavros. Det är en tillräckligt stor seger för att övertyga, tillräckligt många nejroster för att inte likna kommuniststaterna. Så blev det också samma kväll.

Mavros var under kampanjen inför folkomröstningen en utomordentligt skicklig motståndare till juntan. Med total oräddhet fördömde han regimen. En svensk riksdagsdelegation – med representanter för de fem partier som finns företrädda här – mötte honom i Aten dagen efter valet. Han vädjade till oss att inte glömma den grekiska oppositionen, att inte

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om tilläggsdirektiv till företags-
skatteberedningen
beträffande differ-
entiering av den
allmänna
arbetsgivaravgiften*

luras av någon juntas tricks och propaganda, att alltid inse att brott mot friheten i ett land berör också människorna i andra länder.

Nu kan Giorgios Mavros inte längre tala till oss. Han är tvingad till tystnad, en av många politiska fångar i Grekland. Nu är det vår sak att minnas hans maningar, att föra hans ord till den svenska riksdagsgruppen vidare: att brott mot friheten i ett land berör också människorna i andra länder.

Jag tackar utrikesministern för det positiva svaret på min fråga och för hans klara ord om rättslösheten och brutaliteten i Grekland. Jag hoppas de orden betyder att Sverige så effektivt som möjligt ger till känna vår oro för Giorgios Mavros' öde och att regeringen genom vår ambassad i Aten arbetar vidare i den andan av internationell solidaritet.

Med detta anförande, i vilket instämde herr Wijkman (m), fröken Eliasson (c) och herr Jonsson i Alingsås (fp), var överläggningen slutad.

§ 8 Om tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen beträffande differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Tvärålund (c) i kammarens protokoll för den 4 april intagna fråga, nr 144, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har frågat mig om regeringen avser att ge företagsskatteberedningen tilläggsdirektiv beträffande en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i regionalpolitiskt syfte i enlighet med uttalande i finansutskottets betänkande nr 1 år 1974.

Riksdagen har den 17 april i år avslagit den reservation i skatteutskottets betänkande nr 17 år 1974 vari bl. a. begärdes utredning om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i regionalpolitiskt syfte. För min del kan jag således inte finna att regeringen bör ta något initiativ i denna sak.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som ju inte var någon överraskning. Jag ställde min fråga före påsk, den 5 april. Av olika mellankommande orsaker har jag inte haft tillfälle att ta emot svaret förrän i dag.

Det är, som kammaren väl känner till och som finansministern nyss sade, på det sättet att socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna med de smala marginaler som råder i riksdagen för närvarande vunnit omröstningarna i den här frågan i år liksom tidigare. Socialdemokraterna och vpk är inte intresserade av att vidta någon åtgärd i exempelvis det syfte som jag har angett i min fråga, nämligen att från regionalpolitiska synpunkter utreda effekterna av en differentiering av arbetsgivaravgiften.

Jag har ställt min fråga utifrån den förutsättning som angavs i finansutskottets betänkande nr 1 i år, där hela utskottet är enigt om att

Torsdagen den
2 maj 1974

Ang. pendeltåg-
station vid
Flemingsberg

uttala att man har intet att erinra mot att denna fråga blir föremål för utredning i regionalpolitiskt sammanhang. Finansministern tar nu riksdagens beslut den 17 april som utgångspunkt för att uttala att han inte har anledning att vidta någon åtgärd. Det var socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna som med en röst fick majoritet den 17 april.

Jag skall nu inte ta upp någon diskussion om formuleringarna i finansutskottets betänkande och om varför inte socialdemokraterna fullföljer dem. Det kan förutsättas att ärendet kommer upp under överskådlig tid i olika sammanhang, och det finns orsak att återkomma då.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. pendeltågstation vid Flemingsberg

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fru *Lewén-Eliassons* (s) i kammarens protokoll för den 16 april intagna fråga, nr 147, och anförde:

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson har frågat mig om jag vill bekräfta att regeringen och SJ för sin del alltjämt står fast vid de tidigare gjorda utfästelserna om att byggandet av pendeltågstationen vid Flemingsberg skall påbörjas under budgetåret 1974/75.

Överläggningar pågår mellan SJ och Stockholms läns landsting om villkoren för anläggandet av en station vid Flemingsberg. Jag räknar med att överläggningarna skall ge ett positivt resultat.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag tackar herr kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Jag vill emellertid göra några korta kommentarer och kanske även ställa en följdfråga.

Om riksdagens behandling av detta ärende kan ju först bara konstateras att ärendet har varit aktuellt både under höstriksdagen och nu i vår, och båda gångerna har riksdagen för sin del godtagit kommunikationsministerns förslag att medel skall ställas till förfogande för att man skall kunna påbörja anläggningen av den här stationen. Men i övrigt kan det sägas att det är en ganska bedrövlig historia som inte ökar tilltron till myndigheter och politiker ute bland allmänheten och bland de närmast berörda.

Att jag tog upp saken berodde på en artikel den 8 april i Aftonbladet, vilken hade innebörden att det nu pågick resonemang mellan SJ-chefen och de borgerliga ledarna i landstinget ungefär med innebörden att pendeltågstationen kanske inte behövdes. Det föranledde mig att fråga på landstinget hur läget var, och då fick jag reda på att socialdemokraterna inte var underrättade men att de hade funnit det häpnadsväckande att den borgerliga ledningen i kontakt med SJ-chefen kommit till att behovet av Flemingsbergsstationen inte längre var lika stort.

Sedan har den ena bulletinen följt efter den andra i pressen, och jag

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. pendeltåg-
station vid
Flemingsberg*

skall inte återge något av detta på de få sekunder som nu står till mitt förfogande. Men jag kan ändå notera att Aftonbladet kom tillbaka till frågan den 19 april och skrev att det verkade som om SJ och landstinget hade blivit överens men att man börjat tala om ett dubbelspår som kunde komma först om några år. Det skulle kosta 500 miljoner, och man skulle hålla nya möten i maj månad.

Slutligen förekom det den 26 april i Länstidningen i Södertälje ett svar som hade skickats från den borgerliga ledningen i landstinget till den socialdemokratiska ledaren Olov Lekberg. Där sade man – och jag tycker detta är så pass uppseendeväckande att jag vill citera det – att visst stod man fast vid sitt beslut och visst var det viktigt att stationen kom till. Därefter heter det:

”Med denna klara målsättning som utgångspunkt tvingas vi emellertid i dag konstatera att frågan om stationen trots inte mindre än fyra konseljbeslut inte kommit närmare sin lösning. Regeringen har uppenbarligen inte kunnat förhindra att ur landstingets synvinkel ytterligt olyckliga förseningar uppkommit.

Vi måste i vårt arbete tyvärr kalkylera med statsmakternas bristande förmåga att uppfylla sina löften.”

Jag skulle nu gärna vilja att kommunikationsministern kommenterar detta svar, som landstingets ledning har lämnat.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! I likhet med fru Lewén-Eliasson skall jag här inte ägna mig åt någon historieskrivning, eftersom tiden för besvarande av enkla frågor inte medger det. Jag konstaterar bara, vilket jag också har gjort i mitt svar, att regeringen utgår från att det skall byggas en pendeltågstation vid Flemingsberg. Och orsaken är helt enkelt den att man ju i området håller på att bygga ett av landets största sjukhus, och det har under alla ärens förberedelsearbete för det sjukhuset ansetts att detta behöver servas med en speciell järnvägsstation. Det kan inte vara svårt för någon att förstå det sammanhanget.

Däremot är jag naturligtvis personligen oroad över de signaler som har kommit från landstingets borgerliga majoritet och som tyder på – om nu tidningsuppgifterna är riktiga – att man har börjat fundera på huruvida man verkligen behöver någon pendeltågstation vid Flemingsberg eller inte. Som fru Lewén-Eliasson sade har socialdemokraterna protesterat mot sådana tankar, och det förstår jag mer än väl eftersom denna fråga ju är mogen för ett positivt avgörande.

Med detta har jag velat säga, att om Stockholms läns landstings borgerliga majoritet beslutar att inte ha någon station vid Flemingsberg, så torde regeringen stå sig ganska slätt – tyvärr, får man väl säga från resandesynpunkt. Men det måste vara landstingets sak att besluta om det. Fru Lewén-Eliasson och jag får tills vidare hoppas att de nya överläggningar som skall äga rum mellan SJ och landstinget inom en vecka leder fram till att det besked som jag lämnat i mitt svar på fru Lewén-Eliassons fråga också blir verklighet.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om bekvämare
tillgång till
läkemedel i gles-
bygd*

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag tolkar den senare delen av svaret så att kommunikationsministern menar att man från statens sida, dvs. från departementets och SJ-ledningens sida, inte kommer att på något sätt fördröja detta ärende. Jag vill bara tillägga att det är alldeles nödvändigt att denna trafikfråga blir löst. Jag har i dag varit i kontakt med den administrativa ledningen för Huddinge sjukhus och kan upplysningsvis tala om att 6 100 personer rör sig till och från detta sjukhus varje dag, nämligen patienter, besökande till patienterna och den personal som finns där, vartill kommer alla de elever som går i de olika skolorna. Detta antal människor blir successivt också allt större, eftersom både sjukhuset och skolorna kommer att byggas ut.

Jag kan bara hoppas att landstingets borgerliga ledning skall förstå innebörden av min fråga med hänsyn till det egna sjukhuset. Jag fattar det nu så att kommunikationsministern kommer att göra allt för att fullfölja detta beslut, så att stationen verkligen blir byggd.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Mitt besked behöver knappast kompletteras ytterligare i det fallet, eftersom regeringen i årets statsverksproposition har anslagit pengar till projektering av stationen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om bekvämare tillgång till läkemedel i glesbygd

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Edane (s) i kammarens protokoll för den 17 april intagna fråga, nr 151 och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Edane har frågat mig om jag har möjlighet att medverka till att befolkningen i glesbygd kan få bekvämare tillgång till erforderliga läkemedel.

Enligt det avtal som gäller mellan staten och Apoteksbolaget ankommer det på Apoteksbolaget att besluta i vilken utsträckning apotek och andra försäljningsställen för läkemedel skall finnas och var de skall vara belägna. Apoteksbolaget är därvid skyldigt att hålla en god och säker service till allmänheten och sjukvårdsorganen och att samtidigt ta hänsyn till kravet på att läkemedelskostnaderna hålls på en rimlig nivå. För närvarande tillhandahåller Apoteksbolaget läkemedel åt allmänheten genom ca 670 apotek och ca 2 000 s. k. apoteksombud. Av apoteksombuden, som är av särskild betydelse för glesbygder, håller ca 700 ett visst lager av läkemedel på orten, medan resten har till uppgift att förmedla medicinpaket från apoteken till kunden.

Sedan staten genom Apoteksbolaget övertog apoteksväsendet i landet har bl. a. genomförts fraktfria medicinförändelser för befolkningen i glesbygder till en ärlig kostnad av ca 3 miljoner kronor. När det gäller distributionsnätet pågår för närvarande inom Apoteksbolaget en översyn bl. a. för att få en god samordning med sjukvården. Denna pågående

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. utbyggnaden
av den kommunala
barntillsynen*

översyn av distributionsnätet omfattar även de för glesbygderna viktiga apoteksombuden, där stor hänsyn tas till befolknings- och kommunikationsförhållandena. Den fråga som tagits upp av herr Olsson i Edane är således uppmärksammas av Apoteksbolaget. Enligt min mening finns det därför goda förutsättningar att genom Apoteksbolagets verksamhet tillgodose även glesbygdsbefolkningens intressen i fråga om läkemedelsförsörjningen.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Först ett tack till socialminister Aspling för svaret.

Det som föranlett mig att ställa den här frågan till socialministern är att det, som också framhölls i svaret, inom Apoteksbolaget pågår förberedelser för utfärdande av nya bestämmelser på detta område. Socialministern har i svaret för sin del använt benämningen "översyn". Jag har inhämtat uppgifter om att de nya bestämmelserna förväntas bli klara omkring juni-juli i år, och jag har ansett det angeläget att socialministern på något sätt medverkar till att befolkningen i glesbygd får bekvämare tillgång till läkemedel.

I de kommande bestämmelserna om läkemedelsförråden avser Apoteksbolaget såvitt jag kan förstå att ta upp frågan om riktlinjer för inrättande av läkemedelsförråd i områden där apotek saknas. Det är helt naturligt att befolkningen i glesbygden har önskemål om en förbättrad service på detta område.

Hittills har beslut i sådana här ärenden fattats genom bedömningar från fall till fall, och som underlag för besluten är det tre saker som spelat en avgörande roll, nämligen för det första befolkningsunderlaget i det område som skall betjänas av ett läkemedelsförråd, för det andra avståndet till närmaste apotek och för det tredje kommunikationsförhållandena, dvs. bussförbindelser och liknande.

Även i fortsättningen måste väl distributionen av receptfria läkemedel i glesbygder ske genom s. k. apotekslådor, och det är här jag gärna vill bryta en lans för glest befolkade landsbygdsområden och vädja till socialministern om medverkan till att göra denna service ännu bättre än den varit tidigare. Även om besluten att inrätta läkemedelsförråd också i framtiden kommer att grundas på de avvägningar som hittills gjorts och alltjämt görs borde det vara möjligt, tycker jag, att vara litet mera generös. Det förhållandet att folk som bor på rätt långa avstånd från apoteket i tätorten inte kan få tillhandla sig receptfria läkemedel hos exempelvis sin lanthandlare upplever många som en onödig brist på service.

Men det sista socialministern sade i svaret tycker jag verkar uppmunrande, och jag är därför nöjd med det besked jag fått från socialministern.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. utbyggnaden av den kommunala barntillsynen

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru Lantz' (vpk) i kammarens protokoll för den 18 april intagna fråga, nr 155, och anförde:

Torsdagen den
2 maj 1974

Ang. utbyggnaden
av den kommunala
barntillsynen

Herr talman! Fru Lantz har frågat om det ringa utnyttjandet av de förstärkta möjligheter till utbyggd barntillsyn, som de förbättrade statsbidragen borde ha medfört, bör föranleda förslag om fastställda normer för sådan utbyggnad i landets kommuner, eller om jag överväger annat initiativ i samma syfte.

Med anledning av oroande rapporter under år 1973 om en minskning av utbyggnadstakten för daghem och fritidshem beslutade 1973 års höstriksdag på regeringens förslag att de statliga anordningsbidragen för byggande av daghem och fritidshem skulle fördubblas från 6 000 kronor till 12 000 kronor per plats för sådana platser som började byggas under tiden den 15 oktober 1973—den 31 december 1974. Samtidigt beslutades att statsbidragen till driften av daghem och fritidshem skulle höjas betydligt fr. o. m. den 1 juli i år. Det är givetvis viktigt att kommunerna utnyttjar dessa ökade statsbidragsmöjligheter, och Kommunförbundet har nyligen uppmanat kommunerna därtill. Man kan nu börja att avläsa en ökad utbyggnadstakt. Jag kan nämna att socialstyrelsen hittills i år redan har beviljat anordningsbidrag för fler daghemplatser än under hela första halvåret 1973. Jag kommer liksom hittills att noga följa utvecklingen.

När det gäller den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen vill jag erinra om att kommunerna enligt den av förra årets riksdag antagna förskolelagen fr. o. m. år 1975 skall utarbeta en plan för förskoleverksamhetens utbyggnad. Förskoleplanen, som skall antas av kommunfullmäktige, skall innefatta dels en redovisning av behovet av förskolor, familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet inom kommunen, dels en redovisning av i vilken utsträckning och på vilket sätt behovet skall tillgodoses. Planen skall avse en period av minst fem år.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet för svaret.

Min fråga är föranledd av en utbredd oro för stagnation i utbyggnaden av barntillsyn. År 1973 fanns 55 000 daghemplatser i Sverige; det skulle ha behövts 300 000. Samtidigt fanns det 15 000 fritidshemplatser; det skulle ha behövts 200 000 sådana. Så stor är nämligen förvärvsintensiteten bland småbarnsmödrar.

Man har höjt det statliga driftbidraget vid åtskilliga tillfällen, och från den 1 juli i år sker en ny höjning av driftbidragen till 6 500 kronor per daghemplats och till 3 250 kronor per fritidshemplats. Dessutom sker då en kraftig höjning av anordningsbidraget, och statsbidraget är i år 12 000 kronor per plats, dvs. nästan hela byggkostnaden.

Varför bygger då kommunerna inte ut barntillsynen när behovet är så stort, och när pengar ställs till kommunernas förfogande från staten? Det finns uppgifter som säger att hälften av de statliga bidragen — eller nära 71 miljoner kronor — ligger outnyttjade och väntar på att bli använda för barntillsynsutbyggnad.

Med nu nämnda ökade bidrag skulle kommunerna kunna höja antalet platser med 20 procent utan att detta skulle medföra ökade driftkostnader. Det räcker tydligen inte med enbart ekonomiska stödåtgärder och allmänna rekommendationer till kommunerna i detta fall. Det

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. utbyggnaden
av den kommunala
barntillsynen*

behövs uppenbarligen en lagstiftning som ålägger kommunerna att tillgodose behovet av barntillsyn. En sådan lagstiftning på barntillsynsområdet borde vara lika självklar som lagstiftning på andra områden, t. ex. i fråga om kommuners skyldighet att bygga skolor och parkeringsplatser. Det går inte att lita till kommunernas goda vilja härvidlag, för den viljan saknas med nuvarande sammansättning av våra kommunala beslutsorgan, som har det yttersta ansvaret i den här frågan.

Det är mot bakgrund av detta som jag har riktat en vädjan om en viljeyttring och en förfrågan till herr statsrådet hur Ni ser på frågan om en lagstiftning i syfte att undanröja de brister som finns på barntillsynens område.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! En av de viktigaste delarna i höstens beslut om den allmänna förskolan var lagbestämmelserna om att kommunerna skulle utarbeta en plan för förskoleverksamhetens utbyggnad. Socialstyrelsen kommer till hösten att gå ut med vägledande information till kommunerna för utarbetande av sådana planer. Informationen bygger på ett antal försök att beräkna behovet av förskoleplatser som gjorts i några kommuner. Avsikten är att kommunerna med ledning av det materialet skall utarbeta förskoleplaner som kan antas av kommunfullmäktige under 1975.

Jag har velat påpeka detta med anledning av fru Lantz' inlägg och framför allt det hon underströk i den senare delen av sitt inlägg. Invånarna i kommunerna har här också – låt mig påpeka det – en möjlighet att påverka besluten och att skapa opinion, och jag är ganska övertygad om att så kommer att ske.

Låt mig sedan bara nämna att under första halvåret 1973 beviljade socialstyrelsen anordningsbidrag för 3 185 nya platser i daghem och fritidshem. Styrelsen har under de fyra månader som hittills gått av innevarande år beviljat anordningsbidrag för 3 587 platser, dvs. för cirka 400 fler platser än under hela första halvåret i fjol. Det är min förhoppning att aktiviteten under resten av året väsentligt skall öka, och dessa siffror tolkar jag så.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag kände till Kommunförbundets rekommendation. Jag vill också säga till herr statsrådet att jag tillhör en kommun där man har bedrivit en viss försöksverksamhet i de här frågorna men där man laborerar med planeringssiffror som inte på något sätt motsvarar det behov som finns – när planeringssiffrorna lyder på 20 procent, medan kanske 50 procent av antalet barn behöver barntillsyn, är man synnerligen illa ute. Förvärvsintensiteten uppgår ju till betydligt högre tal; i en kommun som Botkyrka lär det talet ligga på 70 procent för mödrar med barn under sju år.

Jag tror att andra åtgärder behöver vidtas än bara ekonomiska och allmänna rekommendationer – vi borde undersöka möjligheterna till en lagstiftning i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den

2 maj 1974

Ang. industricentras effekter på sysselsättningen

Herr arbetsmarknadsministern BENGSSON erhöil ordet för att besvara herr *Strindbergs* (m) i kammarens protokoll för den 25 april intagna fråga, nr 167, och anförde:

Herr talman! Herr Strindberg har frågat mig, vilka åtgärder som har vidtagits för att beslutade industricentra skall få avsedda effekter på sysselsättningen inom respektive områden och hur jag bedömer utvecklingsmöjligheterna.

Enligt beslut av 1972 och 1973 års riksdagar har en försöksverksamhet med statliga industricentra påbörjats. Riksdagsbesluten innebär att industricentra i en första etapp skall uppföras i Strömsund och Lycksele. Byggnadsarbetena påbörjades under hösten 1973. Anläggningarna står nu under tak och de första hyresgästerna beräknas kunna flytta in om några månader.

Beträffande herr Strindbergs fråga om industricentraverksamhetens utvecklingsmöjligheter vill jag erinra om riksdagens uttalande att ställning till en fortsatt utbyggnad får tas sedan erfarenheten av den nu beslutade verksamheten föreligger.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden är närmast den, att i april visar arbetslöshetssiffrorna för riket i dess helhet glädjande nog en vikande tendens, medan däremot arbetslöshetssiffrorna för våra tre nordligaste skogslän – Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län – visar att det där råder en ökande arbetslöshet. I Östersunds-Posten den 23 april konstateras att det i Jämtlands län fanns 2 342 arbetslösa i mitten av april. Det innebär en ökning med 146 jämfört med föregående månad och är 125 fler än vid motsvarande tidpunkt i fjol. Detta visar, herr talman, den brist på regional balans som vi har i vårt land.

Länsstyrelsen i Jämtlands län pekar i arbetet inför Länsplanering 74 på en utveckling inom länet som om den får fortsätta spontant – dvs. om inte några extraordinära insatser vidtas – kommer att innebära en fortsatt befolkningsminskning i samtliga kommuner i Jämtlands län utom Östersund.

En av de mest utsatta kommunerna i Jämtlands län är Strömsund. Strömsund hade under 1960-talet en ytterligt besvärande befolkningsutveckling – kommunens folkmängd minskade med nära 22 procent. Denna utveckling har fortsatt och ser ut att fortsätta framemot 1980-talet. Det är mot den bakgrunden den oro måste ses, som man i dag känner både i Strömsund och den andra ort, Lycksele, som berörs av planerade industricentra. Nu säger statsrådet att fastigheter finns uppförda där och att man väntar på de första hyresgästerna. Det skulle vara intressant att få veta hur många dessa hyresgäster är och hur många arbetstillfällen som de kommer att innebära. Såvitt jag vet har man i dag kanske ett 15-tal personer i arbete i Lycksele, än så länge i en provisorisk lokal, medan man i Strömsund ännu inte har några arbetstillfällen.

Eftersom jag gärna vill veta litet om utvecklingsmöjligheterna undrar

jag hur man inom departementet bedömer det intresse som finns för dessa industricentra. Vilken PR-verksamhet bedrivs av stiftelsen i Skellefteå? Det är helt naturligt att man i bygderna känner stor oro och är intresserad av att få dessa frågor klarlagda. Jag var med när inrikesutskottet besökte Strömsund för ett par år sedan, och jag var där i förra veckan. Man hoppas där på ett positivt besked från regeringen.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ang. industri-
centras effekter
på sysselsätt-
ningen*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Som jag har sagt i mitt svar är det för tidigt att lämna någon redovisning av hur det kommer att bli med dessa industricentra. Vi är inte färdiga med dem ännu. Vi håller på att fylla dem med, hoppas jag, stabila och goda företag.

På herr Strindbergs fråga vilken PR-verksamhet som stiftelsens styrelse bedriver kan jag nämna att den är i full fart med att försöka göra reklam för verksamheten. Stiftelsen fick 140 000 kronor av regeringen för att informera företag. Man kommer nu att skicka informationsmaterial till 10 000 företagare i vårt land och tala om vad meningen är med dessa industricentra, presentera kommunerna Strömsund och Lycksele och redogöra för vilka möjligheter där finns.

Det är min förhoppning att styrelsen skall ha framgång med denna PR-verksamhet. När man är färdig med denna verksamhet och har fyllt dessa två industricentra kan vi bedöma om vi skall gå vidare. Riksdagen har beslutat att vi skall avvakta resultatet av dessa båda industricentra innan vi går vidare. Det är min tro att de skall stå färdiga när vi börjar verksamheten i slutet av detta år och i början av nästa år.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Det är utmärkt att stiftelsens styrelse vidtar dessa åtgärder. Av statsrådets svar framgår emellertid att man väntar att de första hyresgästerna snart skall flytta in, och därför ställde jag i mitt inlägg följande fråga till statsrådet: Hur många arbetstillfällen är för dagen aktuella när det gäller industricentra i Strömsund och Lycksele? Jag tror att man i kommunerna skulle vara mycket intresserad av att få ett svar på den frågan.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Stiftelsens styrelse och de berörda kommunerna har ett mycket intimt samarbete. Kommunerna hålls ständigt underrättade om vilka företag som är intresserade och vilka som har bestämt sig. Jag kan för dagen inte exakt ange vilka av de tillfrågade företagen som har bestämt sig. Det svaret får vi så småningom, men kommunerna kommer att få veta det före någon annan.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Det är i och för sig angeläget att kommunerna får besked, men det är naturligtvis också angeläget att vi som arbetar med sådana här frågor i riksdagen får klara besked.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om åtgärder för
att förbättra
sysselsättningen i
västra Hälsingland*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det skulle aldrig falla mig in att underlåta att ge riksdagen den information som jag kan ge och som är intressant. Riksdagen får en redogörelse för verksamheten för att kunna bedöma vad vi skall göra i fortsättningen.

Jag har svarat på de frågor som herr Strindberg har ställt och lämnat de besked som jag är i stånd att lämna. Mer kan man inte begära — inte ens av ett statsråd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om åtgärder för att förbättra sysselsättningen i västra Hälsingland

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Järvsö (c) i kammarens protokoll för den 25 april intagna fråga, nr 169, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Järvsö har frågat mig om jag är beredd att, med anledning av den höga arbetslösheten och den låga industrialiseringsgraden, medverka till särskilda insatser för stärkande av sysselsättningen i västra Hälsingland, t. ex. uppförande av ett industricentrum i Ljusdal.

Som framgår av mitt svar till herr Strindberg uppförs för närvarande industricentra i Strömsund och Lycksele. I enlighet med riksdagens tidigare uttalande skall erfarenheterna av denna försöksverksamhet utvärderas. Först därefter blir det möjligt att pröva förslag rörande ytterligare industricentra. Jag vill erinra om att västra Hälsingland ingår i det inre stödområdet. Det innebär att en omfattande arsenal av regionalpolitiska stödformer står till förfogande för att stärka sysselsättningen i området. Liksom hittills kommer vi att ta vara på varje möjlighet att tillföra västra Hälsingland ytterligare industrier.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengtsson för svaret på min fråga. Anledningen till frågan är den markerade skillnaden i utvecklingen inom västra Hälsingland jämfört med landet i övrigt. Enligt de senaste arbetsmarknadsrapporterna hade vi 466 arbetslösa den 16 april, vilket innebar en ökning med 13 sedan föregående månad. Endast 14 anmälda lediga platser fanns vid tillfället. Det innebär att vi i Ljusdalsområdet har 33 arbetslösa för varje ledig plats, medan motsvarande siffra för länet är 3,3, och för landet som helhet är antalet lediga platser lika stort som antalet arbetslösa.

Särskilt oroande är den kraftiga utflyttningen av unga människor från området just nu. Under årets fyra första månader erhöll 105 personer statshjälp och arbetsmarknadsstöd i någon form i samband med utflyttning från området. Av dessa var 80 under 30 år och endast åtta över 40 år. Det är ganska naturligt att det är den ökade efterfrågan på arbetskraft på andra orter som är avgörande för denna markerade utflyttning.

Vi ser i Ljusdalsområdet med bekymmer på utvecklingen, och vi

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om åtgärder för
att förbättra
sysselsättningen i
västra Hälsingland*

hoppas att arbetsmarknadsministern skall ta initiativ i denna fråga. Industricentra är en utväg, men det finns också andra åtgärder som här borde kunna vidtas i samråd med kommunen. Vi har en mycket låg industrialiseringsgrad och en hög andel förvärvsarbetande i jordbruk och skogsbruk. Här skulle ett industricentrum vara en bra hjälp för att förbättra förhållandena. Men man skulle också kunna tänka sig att företagarföreningen fick möjligheter att genom särskilt riktade insatser och extra anslag följa upp verksamheten i ett sådant här område och därvid försöka utnyttja de hjälpmedel som samhället ställt till förfogande. Det sägs i svaret att det här finns en arsenal av regionalpolitiska stödåtgärder, men denna utnyttjas inte tillräckligt i Ljusdal. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om han inte skulle vilja ta ett initiativ i denna fråga.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag håller med herr Olsson i Järvsö att ett av problemen på dagens arbetsmarknad, som för övrigt är mycket tillfredsställande, just är den regionala obalansen och de svårigheter vi har i det inre stödområdet och på vissa andra håll i landet. Där har lokaliseringpolitiken ändå varit ett mycket förnämligt instrument. I regionalpolitiken ingår ju dessa industricentra, men som jag sade i mitt svar får vi först se hur det går med de två centra vi nu är i färd med att bygga upp. Ljusdal hör till de kommuner som är intressanta, om erfarenheterna blir positiva.

Men oavsett hur det blir med industricentra måste vi vidta regionalpolitiska åtgärder. Jag vågar påstå att industrialiseringspolitiken för Hälsingland varit mycket gynnsam. Faktum är att 70 företag fått lokaliseringstöd det senaste året, och det har gett en sysselsättningsökning på omkring 2 500 anställda. Ljusdal är inte så missgynnat – tolv företag där har fått lokaliseringstöd.

Detta betyder inte att vi nått målet för lokaliseringpolitiken, utan de siffror på arbetslösheten inom dessa områden som vi nu har ger belägg för att det är nödvändigt att fortsätta och intensifiera lokaliseringpolitiken, och det är vad som kommer att ske i det området.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Det är riktigt som arbetsmarknadsministern säger att en hel del har gjorts för Ljusdalsområdet i form av lokaliseringstöd av olika slag. Men det är inte särskilt markerat just där. Andra orter i Hälsingland har kunnat tillgodogöra sig detta stöd i större utsträckning. Vad som är ett hinder för Ljusdalsområdet är bristen på industriell tradition och den låga andelen sysselsatta inom tillverkningsindustrin.

1965 var drygt 30 procent av befolkningen sysselsatta i jord- och skogsbruk. Enligt det underlag som länsstyrelsen lämnat för Länsplan 74 har en minskning skett med inte mindre än 42 procent fram till 1970. Industrialiseringsgraden var 15 procent, och även i detta fall har en minskning skett. Siffrorna är så pass alarmerande att speciella åtgärder måste vidtas.

I landstinget, länsstyrelsen, handelskammaren och kommunen har uttalanden gjorts om att extra åtgärder måste sättas in. Industricentra har

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om en utredning
beträffande in-
samlingar med väl-
görande eller all-
männyttigt syfte*

nämnts såsom exempel. Det tar lång tid att planera ett sådant. Det vore väl lämpligt att nu påbörja planeringen och ta kontakt med kommunen om förutsättningarna för att bygga upp ett industricentrum i området. Jag skulle tro att kommunen kommer att ta initiativ till kontakter med statsrådet, och jag hoppas att statsrådet då skall göra allt vad han kan för att ta hänsyn till de speciella förhållanden som råder i Ljusdalsområdet.

Herr arbetsmarknadsministern BENGSSON:

Herr talman! Representanter för Ljusdals kommun är självfallet hjärtligt välkomna. Inte en dag går utan att vi på departementet sammanträffar med kommuner från dessa delar av landet, vilka anser att de har problem ungefär likartade dem som Ljusdals kommun har. Jag är emellertid inte beredd att rekommendera att man redan nu tar kontakt med Ljusdals kommun för att med kommunen diskutera ett industricentrum. Riksdagen har ändå bestämt sig för att vi först skall se resultatet av de två påbörjade industricentra, och därefter vill riksdagen besluta om på vilka platser man skall gå vidare. Enligt min mening och enligt de utredningar som pågår ligger Ljusdal bra till, om utvecklingen skulle visa ett positivt resultat.

Men vi får inte glömma att lokaliseringspolitikern ger utmärkta möjligheter. En företagare som vill starta verksamhet i Ljusdal kan få stora bidrag till byggande av lokaler, bidrag till maskiner, sysselsättningsbidrag samt bidrag till utbildning av de anställda som saknar erfarenhet från förvärvslivet. Det finns alltså stora möjligheter att stimulera företagsamhet i dessa kommuner.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Ja, det finns många hjälpmedel, men det verkar som om dessa anordningar inte kommit till deras kännedom som har möjlighet att lokalisera verksamhet till området. Det är en uppgift för statsmakterna, länsstyrelsen och kommunen att verkligen arbeta för att dessa hjälpmedel kan utnyttjas på ett bättre sätt än som tidigare skett.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om en utredning beträffande insamlingar med välgörande eller allmännyttigt syfte

Herr handelsministern FELDT erhöi ordet för att besvara herr Nilssons i Kristianstad (s) i kammarens protokoll för den 24 april intagna fråga, nr 163, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Kristianstad har frågat mig om jag har för avsikt att tillsätta den utredning beträffande omfattningen av och formerna för insamlingsverksamhet med uppgivet välgörande eller allmännyttigt syfte som konsumentombudsmannen föreslagit i skrivelse den 21 februari 1973.

Den skrivelse som åsyftas är för närvarande under beredning inom handelsdepartementet. Jag är därför inte beredd att nu redovisa någon uppfattning om KO:s framställan.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Om en utredning
beträffande in-
samlingar med väl-
görande eller all-
männyttigt syfte*

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min fråga. Anledningen till att den är ställd är att jag funnit att det inte förekommer någon offentlig insyn eller kontroll då det gäller insamlingar för välgörande eller allmännyttigt ändamål. Det är alltså fritt fram för strängt taget vem som helst att starta penninginsamlingar, och det kan ju inte vara riktigt, tycker jag. Det är otillfredsställande att det inte finns av samhället fastställda regler för hur insamlingar skall bedrivas och hur de insamlade pengarna bör användas. Näringslivets granskningsnämnd har vissa uppgifter i dessa sammanhang, men det kan ju inte vara lämpligt att överlåta åt det privata näringslivet, som väldigt ofta är part i målet, att sköta en sådan kontroll. Avsaknaden av offentlig tillsyn och närmare bestämmelser på området ger en godtycklig handläggning från berörda organs sida. Det vore värdefullt om vi snabbt kunde få fram bestämmelser, och såväl KO som flertalet hjälporganisationer skulle hälsa det med tillfredsställelse.

Det finns tvivelaktiga insamlingar i landet, och de släpps fria i dag, medan seriösa insamlingar angrips, bl. a. den insamling som årligen genomförs av De handikappades riksförbund och vars medel helt och hållet används inom handikappområdet. Jag vågar för dagen inte tänka på vad som kan hända med tiotusentals handikappades rehabilitering och rekreation därest man nu lyckas stoppa denna insamling på grund av att det inte finns klara bestämmelser för hur samhället skall ställa sig till insamlingar av det här slaget.

Nu säger handelsministern i sitt svar att konsumentombudsmannens skrivelse är under beredning inom departementet och att han därför inte är beredd att nu redovisa någon uppfattning om KO:s framställning. Jag hoppas att beredningen klaras av ganska snabbt — skrivelsen har ju legat drygt ett år i departementet — och att man efter beredningen skall komma till den uppfattningen att en utredning behövs i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 119 till skatteutskottet.

§ 16 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1804 och 1805 till försvarsutskottet,
nr 1806 och 1807 till utbildningsutskottet,
nr 1808 till skatteutskottet,
nr 1809—1811 till inrikesutskottet,
nr 1812—1818 till finansutskottet,
nr 1819 och 1820 till skatteutskottet,
nr 1821 till lagutskottet,
nr 1822 till utbildningsutskottet,
nr 1823 till socialförsäkringsutskottet,
nr 1824—1829 till jordbruksutskottet,
nr 1830 till näringsutskottet,

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

nr 1831 till trafikutskottet samt
nr 1832 och 1833 till skatteutskottet.

§ 17 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 23 och 24, justitieutskottets betänkanden nr 10 och 11 samt lagutskottets betänkande nr 14.

§ 18 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 78.

§ 19 Ändring i vallagen, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 21 med anledning av propositionen 1974:35 med förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:35 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 28 februari 1974, föreslagit riksdagen att anta 32 i propositionen framlagda förslag till följdlagstiftning till den nya regeringsformen (RF) och den nya riksdagsordningen (RO). Lagförslagen omfattade såväl förslag till upphävande av och ändringar i gällande författningar som förslag till nya författningar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”Förslagen innebär i första hand en anpassning i sakligt och terminologiskt hänseende till bestämmelserna i den nya RF och den nya RO.

Den nya RF och den nya RO föranleder åtskilliga ändringar i vallagen. Reglerna om mandatfördelning för riksdagsval som finns i 1866 års RO föreslås utan ändring i sak bli överförda till vallagen. Ändringar föreslås också som följd av sänkningen av rösträttsåldern och överförandet av valbesvärspövningen från regeringsrätten till riksdagens valprovsningsnämnd. I enlighet med vad som förutsatts i samband med grundlagsreformen föreslås vidare bestämmelser i vallagen som reglerar valbesvärspövningen i materiellt hänseende. I vallagen föreslås också vissa ändringar som inte har samband med grundlagsreformen. Bl. a. förstärks skyddet mot registrering av partibeteckning som av väljarna kan förväxlas med beteckning för ett tidigare registrerat parti. Lagen om kyrkofullmäktigeval anpassas till de nya reglerna i vallagen.

I kommunallagarna och lagen om församlingsstyrelse föreslås ändringar som bl. a. innebär att rösträttsåldern vid kommunala val sänks till 18 år. Vidare bringas valbarhetsvillkoren enligt nämnda lagar och landstingslagen i överensstämmelse med den nya RF:s regler i det avseendet.

I rättegångsbalken och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar inarbetas bl. a. vissa bestämmelser om högsta domstolen och regeringsrätten som finns i 1809 års RF men som saknar motsvarighet i den nya RF.

De föreslagna lagarna avses i allmänhet skola träda i kraft den 1 januari

1975, dvs. samtidigt med att den nya RF och den nya RO börjar tillämpas. I vissa fall föreslås de nya bestämmelserna emellertid träda i kraft tidigare.

Till följd av punkten 2 i övergångsbestämmelserna till nya RF aktualiseras vissa av de nya reglerna i vallagen redan vid ett nyval som hålls före den 1 januari 1975. I fråga om dessa regler föreslås en särskild bestämmelse om ikraftträdandet. Sänkningen av rösträttsåldern skall enligt de nämnda övergångsbestämmelserna tillämpas först när röstlängd upprättas år 1975. En övergångsbestämmelse av samma innebörd har fogats till de föreslagna ändringarna i vallagstiftningen.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:4 av herr Olsson i Sundsvall (c),

1974:74 av herr Börjesson i Falköping (c),

1974:352 av herr Molin m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdts

2. att vallagens kap. 13 ändrades så att den preliminära rösträkningen icke skulle innefatta fördelning av valsedlarna på listtypbeteckning,

3. att kommunallagen, landstingslagen, kommunallagen för Stockholm samt lagen om antal landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms län ändrades så att antalet mandat per valkrets bestämdes med hänsyn till antalet röstberättigade,

4. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om att förslag till ändrat kommunalt valsysteem förelades vårriksdagen 1975,

1974:353 av herr Olsson i Sundsvall m. fl. (c) vari hemställdts

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till ändring av vallagens (1972:620) bestämmelser angående mandatfördelning inom parti vid landstingsval samt vid kommunfullmäktigeval i valkretsindelad kommun,

2. att förslag förelades riksdagen vid tidpunkt, så att de nya bestämmelserna blev gällande vid 1976 års allmänna val,

1974:357 av fru Sundberg m. fl. (m) vari hemställdts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående ändrad valkretsindelning i Malmöhus län,

1974:358 av herr Wachtmeister i Staffanstorps (m) vari hemställdts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till nytt valsysteem med utjämningsmandat – för landsting och kommuner så att beslut i frågan kunde fattas i god tid före 1976 års val,

1974:589 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdts att riksdagen hos regeringen begärde förslag i syfte att uppnå rättvis fördelning av mandat mellan i landstings- och primärkommunala val deltagande

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

partier genom översyn av valkretsindelningen eller tillämpning av system med utjämningsmandat,

1974:919 av herr Boo m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. anhålla om utredning och förslag innebärande att utomlands bosatta svenska medborgare, som var myndiga och innehade giltigt svenskt pass, fick rätt att delta i riksdagsval och folkomröstningar i Sverige om de någon gång varit kyrkobokförda här i landet,

2. uttala sig för att tekniska, administrativa och andra hinder för ett effektivt utnyttjande av utlandssvenskars rösträtt undanröjdes,

1974:929 har herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att 12 § vallagen skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att rösträtt vid riksdagsval skulle få utövas av utlandssvensk som var myndig och innehade giltigt svenskt pass samt någon gång varit kyrkobokförd i Sverige,

1974:1177 av fröken Andersson m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade ge 1965 års valtekniska utredning i uppdrag att skyndsamt utreda möjligheterna till och formerna för utökad information till utlandssvenskar angående förfarandet för att få utöva rösträtt i de svenska riksdagsvalen,

1974:1179 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändrad lydelse av lagen om allmänna sammankomster, innebärande att den nuvarande tillståndsprovningen av polismyndighet vid anordnande av allmän sammankomst på allmän plats helt slopades och ersattes med anmälan till polismyndighet samt att polismyndighet ägde hindra sammankomst endast om den var avsedd att äga rum på samma tid och plats som annan tidigare anmäld allmän sammankomst eller om den kunde befaras allvarligt störa sådan sammankomst,

1974:1186 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i vallagen, innebärande att rösträtt skulle få utövas av utlandssvensk som någon gång under de tio kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättades varit kyrkobokförd i Sverige,

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1629 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag till den ämbetsförklaring som tillträdande konung hade att avgiva utarbetades på sätt i motionen angetts,

1974:1630 av herr Boo m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle

1. hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i vallagens 15 kap. 9 § att valprövningsnämndens möjlighet att fatta beslut inte hindrades

genom en ledamots och dennes suppleants samtidiga frånvaro,

2. hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av § 3 i lagen om allmänna sammankomster att riskerna för olika tolkningar av uttrycket "allmän ordning" minskades,

1974:1631 av fru Lindquist m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget om ändring i 3 kap. 6 § vallagen,

1974:1632 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) vari hemställts att vallagen 5 kap. 3 § skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att partibeteckning fick registreras endast om den tydligt skilde sig från och ej kunde antas leda till förväxling med redan registrerad beteckning eller med beteckning för vilken registrering redan sökts samt

1974:1633 av herr Winberg m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade sådan ändring i det vid proposition 1974:35 fogade förslaget till lag om ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar att det klart framgick att även protokoll fört vid konselj enligt 5 kap. 1 § regeringsformen rymdes inom lagens ram.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande den preliminära röstsammanräkningen

a) med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 13 kap. 6 § förslag till lag om ändring i vallagen,

b) förklara motionen 1974:352, såvitt avsåg hemställa punkten 2, besvarad med vad utskottet anfört,

2. beträffande valsystemet vid de kommunala valen förklara motionerna 1974:352, såvitt avsåg hemställa punkten 4, 1974:358 och 1974:589 besvarade med vad utskottet anfört,

3. beträffande principerna för mandatberäkningen vid val till landsting och kommunfullmäktige förklara motionen 1974:352, såvitt avsåg hemställa punkten 3, besvarad med vad utskottet anfört,

4. beträffande mandatfördelning inom parti vid landstingsval och vid kommunfullmäktigeval i valkretsindelad kommun med anledning av motionen 1974:353 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande utlandssvenskarnas rösträtt förklara motionerna 1974:919, 1974:929, 1974:1177 och 1974:1186 besvarade med vad utskottet anfört,

6. beträffande utseende av valförrättare avslå motionen 1974:4,

7. beträffande ändrade regler om poströstning avslå motionen 1974:74,

8. beträffande valkretsindelningen i Malmöhus län förklara motionen 1974:357 besvarad med vad utskottet anfört,

9. beträffande registrering av partibeteckning med avslag på motionen 1974:1632 och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 5 kap. 3 § 3. förslaget till lag om ändring i vallagen,

10. beträffande besvär över valdistriktsindelning med avslag på

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

motionen 1974:1631 och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 3 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i vallagen,

11. beträffande valprovsnämndens beslutsförhet med avslag på motionen 1974:1630, såvitt avsåg hemställa punkten 1, och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 15 kap. 9 § förslaget till lag om ändring i vallagen,

12. beträffande konungaförsäkran med avslag på motionen 1974:1629 och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta förslaget till lag om upphävande av det av rikens ständer fastställda, av Konungen godkända och av rikens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas,

13. beträffande protokoll vid konselj med avslag på motionen 1974:1633 och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 1 § förslaget till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

14. beträffande allmänna sammankomster

a) med avslag på motionen 1974:1179 och med bifall till propositionen 1974:35 i denna del anta 3 § andra stycket förslaget till lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster,

b) förklara motionen 1974:1630, såvitt avsåg hemställa punkten 2, besvarad med vad utskottet anfört,

15. med anledning av propositionen 1974:35, såvitt avsåg lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier, anta av utskottet framlagt förslag till lydelse av 8 § i nämnda lag,

16. med bifall till propositionen 1974:35 i dessa delar anta däri framlagda lagförslag i övrigt,

17. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ekonomiskt stöd till de politiska partierna.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Berndtson (vpk) som beträffande valsystemet vid de kommunala valen ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen dels förklarade motionerna 1974:352 och 1974:358 besvarade med vad reservanten anfört om pågående utredningsarbete, dels med anledning av motionen 1974:589 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om inriktningen av utredningsarbetet,

2. av herrar Boo (c), Werner i Malmö (m), Pettersson i Örebro (c), Fiskesjö (c), Björck i Nässjö (m), Molin (fp) och Nordin (c) vilka beträffande utlandssvenskarnas rösträtt ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1974:919, 1974:929 och 1974:1186 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag senast under år 1975 till ändring av 4 kap. vallagen i enlighet med vad reservanterna anfört samt förklara motionen 1974:1179 besvarad med vad reservanterna anfört,

3. av herr Berndtson (vpk) vilken rörande registrering av partibeteckning ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1632 och med avslag på propositionen i motsvarande del skulle anta av reservanten föreslagen lydelse av 5 kap. 3 § vallagen,

4. av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) vilka beträffande frågan om besvär över valdistriktsindelning ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1631 skulle avslå den i propositionen föreslagna ändringen av 3 kap. 6 § vallagen,

5. av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) vilka rörande propositionens förslag om upphävande av konungaförsäkran ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1629 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag till ämbetsförklaring för tillträdande konung utarbetades av Kungl. Maj:t och att lagförslag härom därefter förelades riksdagen,

6. av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) vilka rörande protokoll vid konselj ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1633 och med anledning av propositionen i motsvarande del skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 1 § lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

7. av herr Berndtson (vpk) vilken beträffande den föreslagna ändringen i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster ansett att utskottet under 14 a bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1179 och med avslag på propositionen, såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanten framlagt förslag till ändring av lagen (1956:618) om allmänna sammankomster.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande behandlar ändringar i en lång rad lagar. De flesta av dessa ändringar är följdändringar i anledning av de grundlagsbeslut som riksdagen tagit tidigare i år. Det finns ingen anledning att gå in på dem alla, bl. a. av det skälet att uppslutningen kring ändringsförslagen i flertalet fall varit betydande.

Den största delen av utskottsbetänkandet upptas av förslag till ändringar i vallagen, förslag som lagts fram dels i propositionen 620, dels i en lång rad motioner. Propositionen upptar även här i huvudsak följdändringar som en konsekvens av den omstrukturering av vallagstiftningen som skedde i samband med grundlagsbeslutet. Eftersom det i långa stycken rör sig om rent lagtekniska förändringar utan några förändringar i sak, finns det ingen anledning att nu ta upp de berörda frågorna till mera ingående analys. Det proportionella mandatfördelnings-systemet bibehålles i princip oförändrat, och de tekniska förändringar

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

som nu föreslås är föga genomgripande.

Vallagen som helhet är ganska ny; riksdagen antog den 1972. Men erfarenheterna från 1973 års val – det enda val där den hittills tillämpats i sin nya lydelse – visar onekligen att den behöver ses över på en del punkter som gäller det praktiska valförfarandet, där den fungerat mindre tillfredsställande i vissa avseenden. Vi minns alla den utdragna förvirring som rådde under valnatten när resultaten skulle rapporteras till allmänheten.

Orsaken till att utskottet inte nu mera ingående tagit upp dessa tekniskt-praktiska frågor är att riksskatteverket håller på med en sammanställning av erfarenheterna och att en ny proposition på grundval av denna sammanställning utlovats till hösten. Vi har låtit oss nöja med detta.

I ett avseende innebär dock det nu behandlade förslaget förändringar som syftar till en förenkling av sammanräkningen i vallokal. Den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för valförrättare att fördela valsedlarna på listtyp tas bort, vilket bör underlätta valförrättarnas arbete på själva valnatten.

I ett fall kräver dessutom utskottet en förändring av vallagen i anledning av en centermotion av herr Olsson i Sundsvall m. fl. Det gäller principerna för dubbelvalsavvecklingen vid kommunala val. De nuvarande reglerna har härvidlag gett mycket egendomliga resultat i en del kommuner. Valsedlar inom ett parti med en lägre röstandel har besatt fler mandat än valsedlar med ett högre röstetal. Så får det naturligtvis inte vara, och reglerna bör således förändras inför nästa val.

Även en annan motion av herr Olsson i Sundsvall har fått en välvillig behandling av utskottet. Det gäller de uppmärksammade fall där majoriteten i en valnämnd utnyttjat sin majoritetsställning till att utse enbart företrädare för *ett* parti som valförrättare. Utskottet instämmer med motionären i att det inte skall gå till på det sättet. Utskottet säger: ”Med hänsyn till vikten av att valförrättningen sker på ett för alla väljare förtroendeingivande sätt är det enligt utskottets mening självklart att inte enbart ett partis representanter handhar valförrättningen.” Det är ett klart avståndstagande från vad som skett på sina håll, och om det mot förmodan inte skulle leda till efterföljd får naturligtvis riksdagen gå vidare med lagstiftning.

I flera motioner har det rests krav på genomgripande förändringar av mandatfördelningen mellan partierna vid de kommunala valen. De nuvarande reglerna härvidlag är onekligen otillfredsställande. På grund av att fördelningen sker inom valkretsar och något utjämningsförfarande inte finns, kan utfallet i mandat ibland bli ganska orättvist. Det är särskilt mindre partier som kommer i kläm. Det är således viktigt med nya, mera generellt proportionella fördelningsregler också på det kommunala planet. Utredningen om den kommunala demokratin som sysslar med dessa frågor bör således vara färdig med förslag i den angivna riktningen i så god tid att en ändring kan ske inför nästa kommunalval.

Utskottet har också behandlat en motion om valkretsindelningen i Malmöhus län. Det är en gammal fråga, i vilken jag personligen haft anledning agera vid riksdag efter riksdag. Jag skall inte rekapitulera hela

Torsdagen den
2 maj 1974*Ändring i val-
lagen, m. m.*

den historien. I samband med behandlingen av grundlagen år 1973 avgav departementschefen i grundlagspropositionen ett löfte om att frågan om valkretsindelning och personval mera generellt skulle utredas. Utskottet tog då fasta på detta. Någon utredning har dock inte synts till.

Den 7 februari i år fick jag svar av justitieministern på en enkel fråga om den aviserade utredningen. Justitieministern lovade då att utredningen skulle tillsättas inom en nära framtid. Man höll på för fullt med direktiven. Men någon utredning har trots detta förnyade löfte inte synts till. Utskottets socialdemokratiska talesman kan kanske senare i debatten klargöra hur det kan komma sig att man behöver arbeta på dessa direktiv i bortåt ett år. Det rör sig dock om en utredning som även socialdemokraterna, efter att ha övervunnit sin fleråriga tvekan, i fjol sade sig vilja ha fram.

Herr talman! Enligt uppgift i pressen har man nu från regeringen tagit fasta på krav som sedan länge framförts av centerpartiet att utländska medborgare som vistas i Sverige skall få rösträtt vid kommunala val. Det är en reform som jag tror kan komma att få stor betydelse för invandrarnas villkor helt allmänt och för den ömsesidiga anpassningen mellan invandrare och svenska medborgare.

Bl. a. utifrån detta ståndpunktstagande från regeringens sida förefaller den socialistiska majoritetens inställning till de s. k. utlandssvenskarnas rösträtt som egendomlig. Det rör sig här om svenska medborgare som vistas utomlands, ofta som anställda vid svenska företag och institutioner. Dessa utlandssvenskar var länge helt berövade möjligheter att delta i de svenska valen, och det var först efter ett mycket omfattande utredningsarbete och — vågar man säga — under betydande ovilja från den socialdemokratiska majoritetens sida som den ännu gällande femårs-klausulen infördes 1967.

Den innebär att de som kontinuerligt vistas utomlands högst fem år genom ett särskilt anmälningsförfarande kan komma med i röstlängd och därmed också ges möjlighet att utöva rösträtten. Denna femårsgräns är naturligtvis helt godtyckligt satt, och den har ur principiell synpunkt den märkliga effekten att många som deltagit i ett val förlorar sin rösträtt i nästa utan att någon förändring inträffat i deras allmänna status. Det enda som hänt är att utlandsvistelsen överskridit femårsgränsen. Det är således ett ur principiell synpunkt märkligt och för de berörda synnerligen svårförståeligt sätt att beröva svenska medborgare deras rösträtt. Vi tog redan vid behandlingen av grundlagsfrågan 1973 ställning för att femårsgränsen skulle tas bort. Detta krav har upprepats i år i bl. a. en motion från centern.

Majoriteten i utskottet — socialdemokrater och kommunister — medger lite försiktigt att den 1967 satta gränsen är för snäv, men man vill inte nu ta ställning i frågan. Man hänvisar bl. a. till tekniska och praktiska svårigheter. Såvitt jag kan förstå har dessa invändningar föga relevans. De tekniska problemen tog ju riksdagen ställning till vid 1967 års reform, och jag kan inte finna att de skulle vara i princip annorlunda om man helt slopade tidsklausulen. De borde under alla omständigheter lätt kunna lösas.

I reservationen 2 hemställs att tidsgränsen skall tas bort och att de nya

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

reglerna skall tillämpas fr. o. m. 1976 års allmänna val. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 21 tar bl. a. upp den viktiga frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. Det är en fråga som länge har diskuterats i den allmänna debatten och i riksdagen. Det är, herr talman, också en fråga som under lång, lång tid på olika sätt har förhållats. Först 1967 fick utlandssvenskarna en begränsad möjlighet att delta i riksdagsvalen i Sverige. I dag är alla överens om – att döma av utskottets skrivning – att den nuvarande femårsgränsen bör utvidgas. Det är otillfredsställande – så långt råder det enighet – att en stor grupp svenska medborgare skall förvägras att utöva sin rösträtt. Utlandssvenskarna blir fler och fler tack vare att vi i ökad utsträckning deltar i exempelvis olika internationella organs arbete liksom i biståndsverksamhet, genom svenska företags verksamhet utomlands och mycket annat.

Jag tycker det är märkligt att man nu ytterligare vill skjuta denna fråga på framtiden. Det är hög tid att riksdagen gör ett principuttalande om att frågan i sin helhet skall vara löst till nästa ordinarie riksdagsval 1976 och att det principuttalandet får den innebörd som finns i reservationen 2, nämligen att vi i fortsättningen inte skall ha någon årsgräns för utlandssvenskarnas rösträtt – bara den inskränkningen att de någon gång skall ha varit kyrkobokförda i Sverige. Jag vill helt instämma i herr Fiskesjös uttalande att det är litet underligt att regeringspartiet intar en så pass negativ ställning till att snabbt lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt när man för några dagar sedan har aviserat att man inom mycket kort tid tänker lösa frågan om invandrarnas rösträtt så att de redan till nästa val skall kunna utöva kommunal rösträtt. Här finns det uppenbarligen en skillnad i synsätt på dessa olika kategorier hos regeringspartiet.

Det är sant att 1965 års valtekniska utredning arbetar med denna fråga. Det kan dock rimligtvis inte hindra riksdagen att ge sin uppfattning till känna. Principfrågan måste vi kunna ta ställning till redan i dag.

I detta sammanhang vill jag påpeka att jag tycker det är olämpligt att valtekniska utredningen sänt ut ett frågeformulär till en grupp utlandssvenskar som innehåller rena kunskapsfrågor. Vad det skall tjäna till att testa utlandssvenskarnas kunskaper om exempelvis de politiska förhållandena i Sverige har åtminstone jag svårt att förstå. Utlandssvenskarnas rösträtt är en principfråga och icke en kunskapsfråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Reservationen 4 tar upp frågan om besvär över valkretsindelning. Den valprövningsnämnd som har blivit ett resultat av författningsutredningen skall enligt propositionen handlägga också besvär över valkretsindelning. Jag kan erkänna att det sannolikt blir väldigt få frågor av denna art som kommer att överklagas, men i förarbetena till grundlagberedningen nämndes ingenting om att valprövningsnämnden skulle syssla med besvär över valkretsindelning. Det kommer först nu i propositionen 35. Riksdagen har emellertid redan valt ledamöter i valprövningsnämnden –

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

ett något märkligt förhållande. Jag tycker att det inte finns några vägande skäl för att låta valprovsningsnämnden ha hand om dessa besvärärenden. Det är naturligt att liksom tidigare kammarrätten är den instans till vilken man överklagar eftersom den har ett naturligt kompetensområde när det gäller besvär över indelningsfrågor.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 4.

I utskottets betänkande liksom i propositionen föreslås också att konungaförsäkran skall tas bort. Det är en lång tradition att tillträdande konung avger sådan försäkran. Såvitt jag vet har sådan avgetts sedan medeltiden. Nu menar propositionen och utskottet att detta är något som tillträdande konung själv får avgöra i fortsättningen. Det är på honom det ankommer om han skall avge ämbetsförklaring inför riksdagen. Jag tycker att det är en onödigt klåfingrighet att ta bort konungaförsäkran – en klåfingrighet av det slag som vi så ofta möter numera från socialdemokratins sida. Det kan väl knappast vara till någon större förtret om vi även i fortsättningen förenar tillträdandet av rikets högsta ämbete med någon form av ämbetsförklaring, som är i förväg fastställd. Det är något som t. ex. domare får avlägga.

Jag tycker alltså att konungaförsäkran i fortsättningen skall finnas kvar, att den skall ha en form som är fastställd i lag och att lämplig instans, exempelvis Svenska akademien, i enlighet med vad som föreslås i motionen 1629 får utarbeta förslag till text.

Herr talman! Reservationen 6 tar upp frågan om protokoll vid konselj. I fortsättningen kommer det att hållas informationskonsejer där kungen och regeringens ledamöter är närvarande. Vi vet i dag väldigt litet om hur dessa informationskonsejer kommer att utformas. Jag tycker att det är väsentligt att de inte förfuskas, utan att de kommer att hållas regelbundet och att där kommer att ges konungen relevant information. Protokoll bör självfallet föras vid dessa informationskonsejer. Inte minst för framtida forskning kan det vara av vikt att så sker. Protokollen bör innehålla uppgift om vilka som har varit närvarande, vilka frågor som har behandlats och rimligtvis också i vissa fall vilket slag av information som har delgetts konungen. Därav följer också att när man har gett konungen information av hemlig natur – det kan t. ex. gälla utrikesfrågor – bör dessa protokoll kunna hemligstämplas på samma sätt som tidigare har varit fallet med konseljprotokoll och som i framtiden kommer att vara förhållandet med protokoll i regeringsärenden.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 6.

Herr talman! Reservationerna 5 och 6 tar upp frågor som rör monarkens medverkan i statsskicket i framtiden. Jag tycker att det är väsentligt att man i följd författningarna till de nya grundlagarna slår vakt om monarkens roll i statsskicket och att det redan från början utarbetas klara och entydiga regler för hans funktioner inom författningens ram. Jag finner det beklagligt att inte flera partier än moderata samlingspartiet i detta sammanhang har velat vara med om att slå vakt om monarkin.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationerna 2, 4, 5 och 6.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket tillfredsställande att enigheten i utskottet har varit så god som den har varit när vi har diskuterat de nu aktuella frågorna, som huvudsakligen har avsett förslag till ändringar i vallagen. Det måste alltid betraktas som mycket tillfredsställande när vi kan vara ense om spelreglerna i en demokrati. Jag anser att det är väsentligt att slå fast detta.

Det är också tillfredsställande att enigheten i utskottet har varit stor när det har gällt översynen av det kommunala valsyste- met och att utskottet förväntar sig att 1975 års riksdag skall få förslag om välbehövlige förbättringar på detta område; herr Fiskesjö redogjorde ju tidigare för en del av de oformligheter som finns i dag.

Det är egentligen på en enda punkt som det har blivit oenighet på allvar i utskottet, och där har det, som jag förstår det, blivit oenighet i en principfråga. Det gäller frågan om utlandssvenskarna skall ha rösträtt eller inte, där majoriteten i utskottet – socialdemokrater och kommunister – har hållit fast vid den nu några år gamla provisoriska femårsgränsen, som ju leder till väldigt konstiga resultat i praktiken. Femårsgränsen medför att en svensk medborgare, som flyttar, låt oss säga till Köpenhamn, kanske arbetar på ett svenskt företag, eventuellt på svenska ambassaden, och är hemma i Sverige på ledig tid, efter fem år på denna arbetsplats och denna bostadsort helt plötsligt förlorar sin rösträtt. Hans svenska medborgarskap ger honom inte längre rösträtt i Sverige. Han är fortfarande svensk, han är fortfarande myndig, men han får inte längre rösta. Detta är ett principiellt otillfredsställande förhållande.

I motionen 929 har det angivits hur man med en enkel lagtextändring kan råda bot på detta förhållande: man stryker helt enkelt tidsgränsen. De tekniska problemen är ju i princip lösta i och med att det redan är accepterat att utlandssvenskarna skall ha rösträtt i viss utsträckning.

Utskottsmajoriteten har hela tiden bara hänvisat till olika tekniska problem när det har gällt utlandssvenskarnas rösträtt. Man har gjort detta så envetet och på ett sådant sätt att det är svårt att frigöra sig från misstanken att man har någonting emot själva principen att utlandssvenskarna skall ha rösträtt. Jag kan inte förstå denna negativa inställning i principfrågan.

Nu har man på socialdemokratiskt håll tydligen bundit sig i den principiellt och tekniskt aningen mer komplicerade frågan om invandrar- nas kommunala rösträtt, och jag tycker det är helt riktigt att man tar den ställningen. Men varför kan man då inte vara med på ett principuttalande nu om att svensk medborgare skall ha rösträtt i Sverige, även om han råkar vara bosatt någon annanstans? Det är litet underligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I vpk:s partimotion nr 589 till årets riksdag tar vi upp frågan om ändring i det kommunala valsyste- met med syfte att uppnå en rättvisare fördelning av de kommunala mandat. Vi yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att uppnå rättvis fördelning av

Torsdagen den
2 maj 1974*Ändring i val-
lagen, m. m.*

mandaten mellan i landstings- och primärkommunala val deltagande partier genom översyn av valkretsindelningen eller tillämpning av system med utjämningsmandat.

Utskottet hänvisar i sin skrivning till att börja med till kommunalvals-kommitténs betänkande "Kommunala val" från år 1971. Denna kommit-tés betänkande gick i stort sett ut på att överföra riksvälssystemet till de kommunala valen, vilket skulle innebära att fyraprocentsspärren infördes också vid kommunala val. Vi har ju från vpk gått emot fyraprocents-spärren i riksvälssystemet, och följdriktigt gör vi det också då man vill överföra denna spärr även till de kommunala valen.

Det blev emellertid inte någon proposition grundad på kommunalvals-kommitténs betänkande. Orsaken är att remissinstanserna ansåg dels att det kommunala valsystemet bör ändras på så sätt att bättre proportionali-tet uppnås, dels att konsekvenserna av småpartispärr för de partier som i dag finns representerade i fullmäktige och landsting inte var tillräckligt utredda. I detta läge hölls på våren 1972 överläggningar mellan de fyra största riksdagspartierna – överläggningar vars resultat vänsterpartiet kommunisterna underrättades om. Överläggningarna utmynnade i tillägs-direktiv till utredningen om den kommunala demokratin. Utrednings-uppdraget innebar att utifrån kommunaldemokratiska synpunkter stude-ra effekterna av olika småpartispärrar. I uppdraget ingick också en tidsbeställning med innebörd att förslag skall kunna föreläggas riksdagen i sådan tid att beslut i anledning av förslaget blir tillämpligt vid 1976 års val.

Nu säger utskottet att utredningens förslag kommer att föreligga i början av år 1975 och att partiledaröverläggningar skall äga rum innan någon proposition läggs av regeringen. I anledning av denna behandlings-ordning anser utskottet det inte nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida. Detta kan synas gott och väl, men vi är av den meningen att utredningens arbete skall utgå ifrån att den odemokratiska fyra-procentsspärren inte skall överföras till de kommunala valen och att riksdagen skall ge utredningen detta till känna via Kungl. Maj:t.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 1 av herr Berndtson.

I förevarande betänkande från konstitutionsutskottet behandlas också vpk:s partimotion nr 1632, som är avgiven i anledning av propositionen 35. I motionen refereras till motionen 967 till 1973 års riksdag, i vilken yrkades på lagstiftning till skydd för namnen på politiska organisationer. Motionen fick en positiv behandling i konstitutionsutskottet, som i sitt betänkande nr 40 år 1973 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att en förstärkning av namnskyddet för politiska organisationer borde komma till stånd. Anledningen till motionen nr 1632 är att motionärerna ansett att den i propositionen föreslagna lagtexten i 5 kap. 3 § vallagen inte tillräckligt klart fastlägger de grunder på vilka prövningen av partis valbeteckning skall ske. Motionärerna anser att syftet med lagändringen också skall framgå av själva lagtexten. Vi föreslår därför i motionen ett mindre tillägg i lagtexten som vi betraktar som en förstärkning.

Utskottets skrivning är ju positiv. Utskottet säger att det delar den uppfattning som ligger till grund för motionen 1974:1632, nämligen att

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

det är angeläget att skyddet mot förväxling av partibeteckningar förstärks. Utskottet anser emellertid att motionens syfte är uppnått utan det tillägg som föreslås i motionen. Utskottet säger: "I förhållande till den nuvarande avfattningen ger propositionens förslag ett värdefullt skydd också i sådana fall då risk för förväxling föreligger trots att partibeteckningarna tydligt skiljer sig från varandra."

Vi noterar denna tolkning med tillfredsställelse men anser ändå att detta än tydligare framgår med det av oss föreslagna tillägget.

Vi anser att det är på tiden att ett sådant skydd som nu är i fråga genomförs. Vid registreringen inför 1973 års val registrerade berörd myndighet med stöd av den hittills gällande lagen partibeteckningen "Sveriges kommunistiska parti", en partibeteckning som vänsterpartiet kommunisterna använt så sent som år 1967. Det är alldeles uppenbart att detta kunnat leda till förväxlingar främst hos äldre väljare som under många år känt partiet under denna beteckning. Det är t. o. m. teoretiskt tänkbart att vi inte i dag hade haft samma jämviktsläge i riksdagen om denna partibeteckning vägrats registrering.

Man kan för övrigt fråga sig vad moderata samlingspartiet skulle säga om ett nytt parti registrerade sig under beteckningen "Högern", som ju klart skiljer sig från partiets nuvarande namn, eller vad centerpartiet skulle säga – trots att det gått en del år sedan det bytte namn – om ett nytt parti skulle medges registrering under namnet "Landsbygdspartiet Bondeförbundet". Låt oss slutligen, för att ställa problemen på sin spets, göra tankeexperimentet att folkpartiet – som några inom detta parti föreslagit – före nästa val ändrar namnet till "Liberalerna" och ett nytt parti medges registrering under det klart skiljaktiga namnet "Folkpartiet". Jag tror inte att jag behöver argumentera för det orimliga i att en sådan registrering skulle medges.

Jag utgår ifrån, herr talman, att den myndighet som har att pröva registrering av partibeteckningar inför nästa val inte bara tar hänsyn till lagens bokstav utan också till förarbetena. Sker så tror jag att motionens syfte är tillgodosett.

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört vidhåller jag dock yrkandet om det av oss föreslagna tillägget i lagtexten, även om skillnaden jämfört med utskottets skrivning kan förefalla liten, och yrkar således bifall till reservationen 3 av herr Berndtson.

Jag skall slutligen, herr talman, med några ord beröra motionen 1179 som följs upp i reservationen 7 av herr Berndtson.

I motionen framhålls att möjligheterna att fritt uttrycka sin mening spontant och med kort varsel i form av demonstrationer som har anknytning till inträffad händelse har stor betydelse ur demokratisk synpunkt.

Enligt nuvarande legala reglering fordras föregående prövning av polismyndighet som således, om den finner skäl härtill, kan vägra sådant tillstånd. Att tillstånd vägras är dess bättre en ovanlighet i hittillsvarande praxis. Men den tid det tar att inhämta ett sådant tillstånd är utan tvivel en begränsning i demonstrationsfriheten då det gäller att snabbt och spontant reagera på inträffade händelser.

Det är självklart, också som motionärerna ser det, att ordningen skall

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

upprätthållas och att polisen skall ordna så att olika demonstrationer och allmänhetens möjligheter att komma fram i trafiken inte kolliderar. Dessa krav anser vi emellertid mycket väl kan tillgodoses även om ett tillståndstvång inte är för handen. Ordnings- och trafikfrågorna kan lösas inom ramen för ett anmälningstvång.

Det är ett sådant anmälningsförfarande vi föreslår i motionen och i reservationen 7.

Nu uttalar sig visserligen departementschefen för en förstärkning av demonstrationsfriheten, och detta refereras i utskottets skrivning som ett ännu starkare skydd för demonstrationsfriheten än det skydd grundlagberedningen förordade. Vi noterar detta med tillfredsställelse men vidhåller ändå att de som vill anordna demonstrationer skall, om jag så får uttrycka det, ha tolkningsföreträdare i fråga om sin rätt att verkligen genomföra en tilltänkt demonstration.

Herr talman! Jag yrkar slutligen bifall till reservationen 7 av herr Berndtson.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det gäller här en följdlagstiftning till den nya grundlagen. Konstitutionsutskottet har emellertid i sammanhanget också tagit upp några motioner som rör vallagen och som väcktes under den allmänna motionstiden. En del frågor som gäller vallagen får vi återkomma till sedan riksskatteverket har fullföljt den prövning som verket för närvarande gör med utgångspunkt i erfarenheterna vid 1973 års val. Även andra delar av följdlagstiftningen återkommer. Låt mig nu endast ta upp något av det som framförts här i debatten.

Beträffande utredningen om valkretsarna och personvalmomentet kan jag helt enkelt säga till herr Fiskesjö att inom en snar framtid kommer en utredning att tillsättas och direktiven kommer att publiceras.

Vad kungaförsäkran angår är det ett mycket litet ärende, men jag har ändå svårt att förstå herr Björck i Nässjö när han talar om klåfingrighet. I fjol rådde det ju ändå full enighet om att 1810 års kungaförsäkran, som vi har nu, var att betrakta som föråldrad samt att kungaförsäkran i gammal bemärkelse skulle ersättas av en ämbetsförklaring. Att frågan nu återkommer till riksdagen beror på att gällande kungaförsäkran fastställdes av 1809–1810 års ständer och att det har ansetts vara riktigt att riksdagen på nytt fattar beslut i ärendet. Jag har svårt att se att det är angeläget att nu begära att få ett nytt formulär för statschefens ämbetsförklaring.

Vad sedan angår de särskilda sekretessbestämmelserna för konselj vill jag erinra om att konseljernas ställning inte är närmare reglerad i grundlag och att det inte föreskrivs protokollföring. Det går att låta bli att föra protokoll, om man inte önskar ha något sådant. Och skulle vissa frågor vara hemliga kan man låta bli att föra in redogörelserna för dem i protokollet. Vill man ha dem med kan man tillämpa 2 § sekretesslagen; man behöver inte ha särskilda bestämmelser i 1 § sekretesslagen.

Herr Israelsson tog upp frågan huruvida demonstrationer bara skulle behöva anmälas, eller om man också måste ha tillstånd för dem. Som herr Israelsson påpekade har utskottet starkt understrukit betydelsen av att

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

man så litet som möjligt hindrar anordnande av demonstrationer – eller, annorlunda uttryckt, att man upprätthåller största möjliga demonstrationsfrihet. Men det innebär praktiska svårigheter, om man inskränker sig till att endast fordra en anmälan.

Jag vill sedan gå över till bestämmelserna i vallagen. Herr Israelsson har nyss diskuterat valsystemet vid kommunala val. Låt mig endast säga att denna fråga lär komma tillbaka. Jag har fattat reservationen av herr Berndtson som en markering inför framtiden, och ingenting annat.

När det sedan gäller frågan om registrering av partibeteckning var herr Israelsson vänlig att läsa upp vad utskottet har skrivit. Jag vill markera att vi alla inom utskottet anser att man bör förhindra att det uppstår några som helst svårigheter på denna punkt. Utskottets skrivning är såvitt jag kan förstå mycket klar. Den säger att utskottet delar den uppfattning som ligger till grund för motionen och finner att motionens syfte är uppnått. Jag kan berätta för herr Israelsson att herr Berndtson försökte övertyga oss om att formuleringarna i vpk-motionen var överlägsna propositionens formuleringar, men att han misslyckades. Å andra sidan misslyckades vi med att övertyga herr Berndtson om att propositionens formuleringar väl täckte innehållet i motionen. Jag överlämnar nu åt kammaren att avgöra denna semantiska fråga.

Man har tagit upp frågan, om valprövningsnämnden skall sysselsätta sig även med överklagningar i fråga om distriktsindelningar. Såvitt jag kan förstå, anförde herr Björck i Nässjö ett enda skäl mot detta, nämligen att det inte tidigare hade nämnts att valprövningsnämnden skulle ha denna uppgift. Jag har inte haft tillfälle att kontrollera om det ingenstans finns nämnt något om detta, men jag tror inte att valet av ledamöter i valprövningsnämnden hade utfallit annorlunda, om det tidigare varit känt att denna uppgift skulle åvila valprövningsnämnden.

I själva verket är det naturligt att valprövningsnämnden får syssla med dessa angelägenheter. Valprövningsnämnden blir det centrala organet på detta område. Nu är regeringsrätten det centrala organet. Andra funktioner på detta område flyttas över till valprövningsnämnden. Det måste finnas synnerligen starka skäl om inte denna uppgift också skall ges åt valprövningsnämnden.

Återstår sedan den mera diskuterade frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. Jag har vid något tillfälle förklarat att folkpartister här i riksdagen ibland tävlar med varandra i jämfotahopp över sittande utredningar. Någon gång lockar de även andra borgerliga att delta i denna tävling. I dag täcker inte den beskrivningen det som utskottets borgerliga ledamöter vill skall hända. Snarare skulle jag vilja säga att man försöker att köra över en utredning som snart är färdig med sitt arbete, och man gör det på ett mycket våldsamt sätt. Av den redogörelse som utredningens sekreterare lämnade utskottet framgick klart att utredningen inom en mycket snar framtid skulle vara färdig med sitt arbete. I denna situation kastar man in ett förslag om en principdeklaration från riksdagens sida. Det betyder att man kör över utredningen. Jag beklagar uppriktigt de borgerliga ledamöterna av utredningen, som på detta vis sätts åsido av sina partivänner i konstitutionsutskottet. Jag har lärt känna dem alla tre som seriösa utredningsmän, och de är värda ett bättre öde än

att på detta sätt våldsamt köras över. Det gäller den moderate representanten Yngve Nilsson, den folkpartistiske representanten Olaus Nyberg och den centerpartistiske företrädaren Ivan Svanström. Jag utgår som självklart från att de två av dessa som tillhör riksdagen inte stöder den reservation som finns i detta avseende och därmed tar ställning utan att avvakta arbetet i den egna utredningen.

Det uttalande som reservanterna inbjuder riksdagen att göra sträcker sig även långt, längre än de uttalanden som tidigare har föreslagits. I dessa tidigare uttalanden har det sagts att den svenske medborgare som bor i utlandet och som vill utöva rösträtt skall ha varit kyrkobokförd i Sverige en gång och ha giltigt pass. Herr Lindahl i Hamburgsund åberopade en motion som han själv burit fram, och han tyckte att den var föredömlig i sin klarhet. Men när herr Lindahl talade från denna talarstol tog han tillbaka en del av vad som är skrivet i motionen. Där står nämligen:

”Kraven på innehav av giltigt svenskt pass och särskild ansökan att bli upptagen i den särskilda röstlängden räcker väl för att garantera att endast de utlandssvenskar som har en levande kontakt med hemlandet utövar rösträtt.”

Denna förklaring om giltigt pass har man nu strukit, och det redovisas inte i reservationen av vilka skäl det har skett.

När man sedan för in tanken att alla som en gång har varit kyrkobokförda i Sverige och förblivit svenska medborgare skall ha rösträtt går man förbi den tekniska frågan. Man förklarar härifrån talarstolen att det är ganska lätt att lösa den frågan, att detta är ingenting att diskutera om osv. Ja, eftersom det är tre företrädare för reservationen som uppträder mot mig tycker jag att någon av dem i sin replik till mig skulle kunna tala om på vad sätt de människor skall redovisas som det här gäller. Några kan exempelvis ha flyttat till utlandet tillsammans med sina föräldrar. Av någon anledning har de bevarat sitt svenska medborgarskap. En gång har de varit kyrkobokförda i Sverige. Skall de själva skaffa fram bevis för denna kyrkobokföring, och på vad sätt skall det ske? Eller hur skall man få kontroll på att de verkligen har varit kyrkobokförda här?

Sedan kan man diskutera om det är riktigt att personer som har flyttat till utlandet i sin barndom och bevarat sitt svenska medborgarskap skall ha rösträtt här i Sverige. Hur mycket gemensamt har de med Sverige? — Den repliken kommer säkert, att de i allmänhet inte utövar sin rösträtt. Det är i och för sig riktigt, men de kan påverkas av nitiska agitatorer bland sina landsmän i utlandet eller kanske av riksdagskandidater i Sverige. Kan det då vara riktigt att dessa får rösta?

Man hänvisar till att socialdemokratin eftersträvar en lösning av frågan om invandrarnas rösträtt på det kommunala planet i Sverige till 1976 års val. Låt mig få säga: Följer kammaren utskottet får vi ett förslag från valtekniska utredningen som gör det möjligt att fatta beslut så att en ny ordning kan tillämpas från 1976 års val. Fortare går det inte heller med reservanternas förslag, men de vill göra en markering alldeles oberoende av valtekniska utredningen. Någon påstod att det är principiella skillnader. Ja, den stora principiella skillnaden är den att vi socialdemokrater vill avvakta utredningens resultat, medan de borgerliga kör över denna

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

utredning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag blev litet förvånad över herr Johanssons i Trollhättan argumentation när det gäller utlandssvenskarnas rösträtt — jag tyckte han knappast intog den neutrala attityd visavi utredningen som han annars så varmt talade för. Här fick vi höra en avslöjande tveksamhet från herr Johansson i fråga om att ge utlandssvenskarna rösträtt. Jag tror inte att valtekniska utredningen känner sig överkörd, om riksdagen nu gör ett principuttalande i frågan; den har förvisso ändå arbetsuppgifter på det här området. Jag tror tvärtom att de borgerliga ledamöterna skulle uppfatta det som ett stöd för sina strävanden, om riksdagen nu äntligen tog principiell ställning till frågan.

Så några av de andra synpunkter som herr Johansson framförde. Vad beträffar konungaförsäkran är jag medveten om att den gällande från 1809—1810 är föråldrad och bör ersättas. Det är just detta som motionen av herr Bohman m. fl. går ut på. Jag måste dock säga att den gamla konungaförsäkran innehåller en hel del pärlor — där utlovas bl. a. en ”mild och rättvis regering”; någonting som väl varken herr Johansson eller jag har någonting emot. Motionsyrkandet och reservationen från moderaterna går ut på att vi skall få till stånd en modernisering, och detta tycker jag inte det skulle behöva råda någon oenighet om.

Det behöver vi inte göra nu, säger herr Johansson. Men när skall vi då göra det? Det är väl naturligt att vi gör det i samband med att vi antar följdförfattningarna till den nya grundlagen.

När det gäller protokollen från informationskonsejerna verkar det som om jag och herr Johansson har olika uppfattningar om vad som skall förekomma där. Jag sade inledningsvis att de inte får bli förfuskade, utan att de skall äga rum regelbundet och att där skall lämnas meningsfull och relevant information till konungen. Då är det också självklart, tycker jag, att man där bör föra protokoll, och i den mån dessa protokoll innehåller hemliga uppgifter skall de kunna hemligstämplas på precis samma sätt som gäller för regeringsprotokoll i övrigt.

Till slut valprövningsnämnden. Herr Johansson anser det rimligt att samla alla ärenden på en enda hand, nämligen till denna nämnd. Men jag tycker faktiskt det är en viss skillnad mellan ärenden som går ut på att ta ställning till eventuella felaktigheter som har begåtts vid ett val och sådana saker som man tar ställning till *innan* valet äger rum, nämligen bl. a. fastställande av valdistrikt.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan gjorde stor affär av att vi skulle vilja köra över en sittande utredning. I och för sig är det väl inte ovanligt att en utredning får ändrad inriktning — det händer t. o. m. att man från regeringssidan uppmanar utredningar att med kort tidsintervall avsluta sitt arbete och komma med förslag, att man ger dem nya direktiv osv.

Som jag ser det har valtekniska utredningen viktiga uppgifter oavsett hur riksdagen beslutar här. Vad vi vill att man skall göra är att ta ställning i den grundläggande principfrågan; sedan måste naturligtvis en del praktiska detaljer genomarbetas och de konkreta lagbestämmelserna tas fram.

Men vad som särskilt oroade mig i herr Johanssons anförande var att det andades ungefär samma i grunden negativa inställning till utlandssvenskarnas rösträtt som vi tidigare har varit vana vid att få höra från socialdemokratiskt håll. Nu säger utskottsmajoriteten att man är för en utvidgning av denna rösträtt, men att döma av herr Johanssons anförande kan vi fråga oss, om det verkligen är det man syftar till. Herr Johansson sade bl. a. att man kan fråga sig om det är riktigt att utlandssvenskarna skall ha rösträtt. Ja, det beror på vilken grundläggande inställning man har; om det för att över huvud taget få rösta skall krävas några speciella kvalifikationer utöver dem som är angivna direkt – att man har svenskt medborgarskap, att man har uppnått viss ålder, att man icke är omyndigförklarad. Tar man klar ställning till att dessa enkla och tydliga regler skall gälla för alla blir den naturliga konsekvensen att även de svenska medborgare som vistas utomlands men som fyller de materiella kraven bör ha rösträtt.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan säger att det möter praktiska svårigheter att gå ifrån tillståndsvånget för demonstrationer. Jag vill påminna om att vi inte föreslår att all reglering skall avskaffas, utan vi vill behålla ett anmälningstvång. Om man gör den förändringen bör det inte bli några större praktiska svårigheter. Är jag inte alldeles fel underrättad har det gått till så här i Stockholm. Vid alla Vietnamdemonstrationer som har varit genom åren har det utvecklats en praxis; man har egentligen inte haft tillstånd, man har anmält till polisen att vid den och den tiden går vi den och den vägen, och sedan har polisen fått inrätta sig efter det. Demonstranterna har i stort sett själva svarat för ordningen, och polisen har bara bevakat ambassader om demonstrationerna har gått dit. Det tycks ha fungerat bra.

När det gäller frågan om fyraprocentsspärren säger herr Johansson att vi vill göra en markering. Det är alldeles riktigt. Vi anser att det är en viktig markering att riksdagen gör ett sådant uttalande som vi föreslår.

Jag är helt överens med herr Johansson i den semantiska frågan om skrivningen när det gäller skydd av namn på politiska partier. Jag tillhör lagutskottet och har viss praktisk erfarenhet av att diskutera lagformuleringar. Ser man till förarbetena finner man att det egentligen inte är någon skillnad på dessa skrivningar. Men man kan ha olika meningar; jag vet att man har suttit länge och diskuterat skillnaden mellan "särskilda skäl" och "synnerliga skäl", och detta är en sådan debatt.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan talar om att köra över en utredning och gör negativa uttalanden om utlandssvenskarnas rösträtt.

För att en person som fortfarande är svensk medborgare men som

råkar befinna sig utanför vår administrativa gräns skall få rösta tycker herr Johansson att det är befogat att ställa krav på kunskap osv. — krav som vi aldrig skulle drömma om att ställa för andra svenska medborgare. Detta är en principfråga, och det är den vi diskuterar i dag. Valtekniska utredningen har, såvitt jag förstår, fullt arbete med att lösa de tekniska frågorna hur utlandssvenskarna i praktiken skall kunna få använda sin rösträtt. Det är inte fråga om att köra över utredningen utan att vi i riksdagen nu skall ta ställning till om en svensk medborgare har rösträtt i Sverige eller inte. Det är den grundläggande principfrågan, och det är den som herr Johansson inte vill ställa sig bakom.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Frågan huruvida man skall ha tillstånd för att få anordna en demonstration eller om det skall räcka med ansökan kommer att diskuteras litet senare av en annan socialdemokratisk talare, och jag hänvisar herr Israelsson till honom.

När det gäller valprövningsnämnden vill jag säga att distriktsindelningen ju inte är någon stor fråga. Jag har försökt få reda på hur många gånger det förekommit överklaganden om detta, men jag har inte kunnat få någon som helst upplysning om att det under de senaste åren förekommit någon sådan prövning. Jag tror därför att valprövningsnämndens ledamöter orkar med sitt arbete även om det skulle bli ett överklagande på denna punkt, låt mig säga vart tjugonde år.

När det gäller frågan om kungaförsäkringen är jag naturligtvis helt överens med herr Björck i Nässjö om att vi bör ha en mild och rättvis regering — men det är ju inte statschefen som skall regera.

Vad beträffar frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har jag nu lyssnat till tre talare som replikerat mig, men ingen av dessa har tagit upp frågan hur man skall kunna fastställa utlandssvenskarnas tidigare kyrkobokföring. Det har hänvisats till att utredningen skall lösa så många uppgifter, men nu vill man ta ifrån utredningen ett principiellt ställningstagande — den uppgiften skulle utredningen alltså inte orka med, men den skall väl kunna lösa de problem som herrarna inte gör sig något som helst besvär att själva ange en lösning på. Kunde inte någon av herrarna avdelas för att i nästa replik gå in på de tekniska förhållandena? Eller skall det överlämnas till herr Werner i Malmö som kyrkobokföringsexpert att klara ut detta litet senare i debatten. Jag avvaktar detta inlägg med spänning.

Sedan sägs det att jag ställer upp vissa krav på kunskaper. Det har jag aldrig gjort! Men även herrarna kommer med sina krav; det ställs krav på kyrkobokföring här i Sverige vid något tillfälle. Varför skall då det gälla? Man har tagit bort bestämmelsen om giltigt pass. Herr Lindahl i Hamburgsund svarade inte på min fråga varför han gått ifrån det kravet under de senaste veckorna. Det måste vara fel att några månader innan en utredning avslutar sitt arbete köra över den på det sätt som man nu vill göra. Utredningen bör ha möjlighet att göra även en principiell bedömning, och den är den rätten som jag slår vakt om för utredningens del.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om valprovsnämnden är naturligtvis, som herr Johansson i Trollhättan sade, ingen överdrivet stor fråga, men det är dock en principfråga, och det är därför som den har aktualiserats i det här sammanhanget.

Sedan måste jag, herr talman, än en gång understryka att jag är besviken över de negativa tongångar som herr Johansson anslagit när det gäller utlandssvenskarnas rösträtt. När utskottsmajoriteten kom, med sin skrivning trodde jag att vi snabbt skulle kunna förvänta oss ett fall framåt för den här frågan. Men när jag nu lyssnat till herr Johansson, som radat upp en mängd svårigheter och problem som enligt hans förmenande föreligger, börjar jag misstänka att vi kanske får uppleva en ny förhållning av frågan -- den har ju förhållats ända sedan 1950-talet.

Vad det nu gäller är huruvida riksdagen skall göra ett principuttalande eller inte. Det gäller *inte* hur de rent praktiska frågorna skall lösas. Där finns en utredning, valtekniska utredningen, som just sysslar med detta, och den skall vi inte köra över -- så långt är vi överens. Dessutom är inte riksdagen någon lämplig instans för utredningsarbete av det slaget. Jag tror att vi med stort förtroende kan lämna frågan om kyrkobokföring -- även om jag inte vill bestrida herr Werners i Malmö kompetens på det området -- till valtekniska utredningen. Men efter ett par decenniers debatt kring frågan om utlandssvenskarnas rösträtt tycker jag att det är hög tid att denna utredning nu får ett klart och otvetydigt uttalande från riksdagen med sig på vägen. Jag tycker inte att de svårigheter som herr Johansson här i debatten räknat upp är av den karaktären att de skulle förhindra riksdagen från att i dag göra ett uttalande i principfrågan.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot vad herr Johansson i Trollhättan sade andra gången. Men det var en sak som jag glömde att säga. Jag hävdade att vi går emot överförande av fyraprocentsspärren till det kommunala valet. Vi vill markera detta genom ett särskilt yttrande från riksdagens sida. Det är fel att försvåra för mindre partier att bli representerade. Det kan även påverka majoritetsförhållandena.

Jag nämnde i mitt första anförande att skyddet för partinamn rent teoretiskt kan ha medfört det jämnviktsläge som vi har här i riksdagen. Jag skall som exempel ange förhållandet i herr talmannens egen kommun, Örebro. Där är vänsterpartiet kommunisterna representerade i landstinget men inte i kommunfullmäktige i Örebro. Det sammanhänger just med en orättvis valkretsindelning. Det blev ett majoritetsbyte efter senaste valet, så nu är det en borgerlig majoritet. Det är inte hundra procentigt säkert att detta omslag skett, om vi haft ett rättvisare kommunalt valsystem.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan begär att vi skall lägga fram konkreta förslag till lösning av de tekniska problem som kan uppkomma i samband med en vidgning av rösträtten för utlandssvenskar. Vi har dock den utredning som sysslar med dessa saker, och man kan förvänta sig att den noggrant penetrerar dem.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

När det gäller kyrkobokföringen vill jag helt allmänt ställa frågan: Vilka speciella, nya problem uppkommer beträffande kyrkobokföringen om rösträtten vidgas på det sätt som vi har föreslagit? Man har ju redan tagit ställning till denna fråga i och med att man infört möjligheter att rösta för dem som vistats utomlands högst fem år.

Jag vill tacka herr Johansson för beskedet om utredningen om valkretsindelning och personval. Det är det tredje auktoritativa beskedet från socialdemokratiskt håll i denna fråga. Min förhoppning är att det också skall vara tredje gången giltt.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är märkligt svårt för mina meningsmotståndare att föra ett tekniskt resonemang. De går helt enkelt förbi den frågan, trots att de är tre stycken som debatterar med mig och alltså borde ha tid att utveckla tekniska synpunkter. De hänvisar på den punkten helt enkelt till den valtekniska utredningen, som skall lösa dessa problem.

Eftersom herrarna har förklarat att det är så lätt, borde herrarna också kunna redogöra för det. Ni skulle kunna hjälpa den valtekniska utredningen, då ju herrarna tydligen anser sig sitta inne med lösningar. Man säger att saken är klar i och med att vi har ett tidigare beslut om en femårsgräns. Men det är mycket lättare att konstatera förhållandena beträffande kyrkobokföringen, om de ligger inom en femårsperiod än om de ligger 30–40 år tillbaka i tiden.

Den stora skillnaden är emellertid att herrarna menar att det här bara gäller att avge principdeklarationer. Men vad hjälper det utlandssvenskar som vill ha rösträtt, om man inte praktiskt kan lösa problemen. Det verkar som om herrarna trodde att bara man förklarar i riksdagens talarstol att utlandssvenskarna har rösträtt skall de också kunna utöva denna rösträtt. Men så enkelt är det inte. Det bör vara i allas vårt intresse att de som tillerkänns rösträtt också får möjlighet att utöva den. Det problemet löser man inte genom principdeklarationer.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorps (m):

Herr talman! Valet i Storbritannien för ett par månader sedan var en utomordentlig åskådningsundervisning när det gäller att demonstrera hur ett valsysteem inte bör vara beskaffat. Man kan vara hur sympatiskt inställd som helst till majoritetsval i enmansvalkretsar och det positiva som personvalet medför med det valsystemet, men när ett parti, i det här fallet det liberala, får 19,3 procent av rösterna i valet men blott drygt 2 procent av ledamöterna i underhuset – 14 mandat i stället för matematiskt 122 – kan ett sådant system aldrig accepteras. Då är det ju ett hån mot folkviljan.

Valet i Storbritannien har aktualiserat de felaktigheter som vi har i vårt eget valsysteem. Vid de två senaste riksdagsvalen i vårt land har man, räknat efter antalet röster som de i riksdagen representerade partierna fick betala för varje mandat, uppnått nära nog hundra procentig rättvisa, och det är mycket tillfredsställande. Vid senaste valet kostade ett mandat ca 14 400 röster för varje parti. Men när det gäller landstings- och kommunalvalen har som bekant någon reform inte skett, och det är å

andra sidan djupt otillfredsställande. I det senaste landstingsvalet fick ett parti i genomsnitt betala dubbelt så många röster som ett annat. Värst drabbat ur rättvisesynpunkt synes Kopparbergs län ha varit. Där kostade det folkpartiet över 12 400 röster för varje mandat, medan socialdemokraterna kom undan med drygt 2 200. Det är också ett hån mot folkviljan. Så får ett valsystem inte fungera ur demokratisk synpunkt. Det är också mycket negativt därför att förtroendet för politikerna hos allmänheten måste få en knäck när inte politikerna har vett att i tid ändra ett sådant valsystem. Jag har i motionen 358 påtalat dessa brister.

Efter tre och ett halvt års arbete framlade kommittén för kommunala val för tre år sedan sitt betänkande, betitlat "Kommunala val". Där föreslås för landsting och kommuner i stort sett samma valsystem, alltså med utjämningsmandat, som vi nu har i riksdagsvalet. Efter en del turer beslöts det att utredningen om den kommunala demokratin skulle utreda frågan så att den skulle kunna komma till avgörande i god tid före 1976 års val. Konstitutionsutskottet har i sitt betänkande besvarat min motion genom att förutsätta att denna utredning skulle vara klar i början av nästa år. Efter partiledaröverläggningar skulle sedan proposition framläggas under år 1975, vilket är nödvändigt för att beslut skall kunna fattas i så god tid att partierna får nödvändig tid för förberedelser inför valet 1976.

Herr talman! Jag har inget yrkande därför att jag anser att min motion blivit positivt behandlad och de krav jag ställt i stort sett blivit tillgodosedda. Jag vill avslutningsvis bara uttala den förhoppningen att någon ytterligare fördröjning av det här ärendet inte skall ske. Vi behöver ett nytt valsystem i landsting och kommuner. Vi behöver det för demokratins skull, och vi behöver det också för vårt eget anseendes skull.

Herr JOHANSSON i Malmö (s):

Herr talman! Herr Israelsson har talat sig varm för motionen 1179 om slopande av polismyndighets tillståndsprovning vid anordnande av möten på allmän plats och har yrkat bifall till reservationen 7 av herr Berndtson i Linköping.

Herr Berndtson i Linköping anför i sin reservation beträffande den föreslagna ändringen i lagen 1956:618 angående allmänna sammankomster att denna ändring är en förbättring i förhållande till nuläget. På den punkten råder det samstämmighet mellan honom och mig. Herr Berndtson anför vidare i sin reservation att kravet på polistillstånd för anordnande av allmänna sammankomster skulle stå i strid med mötes- och yttrandefriheten. Så är naturligtvis inte fallet. Ett i övrigt på den här punkten enhälligt konstitutionsutskott har därför kunnat avstyrka motionen 1179.

I och för sig är det ju glädjande att representanter för vpk vill värna om mötes- och yttrandefriheten i Sverige. Som bekant är den inte särskilt stor i länder som har regimer som står vpk nära.

Kravet på tillstånd från polisen för att anordna allmänna sammankomster har inte kommit till för att förhindra sådana. Tvärtom skulle man i stället kunna säga att polistillstånd är praktiskt nödvändigt för att olika meningsriktningar skall kunna framföra sina synpunkter till allmänheten. Alla som har praktisk erfarenhet av allmänna sammankoms-

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

ter och demonstrationer vet att det aldrig brukar vara några problem att göra offentliga arrangemang och få polistillstånd till dessa. I praktiken går det också faktiskt, herr Israelsson, att få polistillstånd samma dag som man vill anordna ett möte eller en demonstration. Genom tillståndsförfarandet ges polisen möjligheter att vidta sådana dispositioner att både trafik och annan verksamhet, som måste förekomma i samhället, kan pågå störningsfritt. De dispositioner som polisen vidtar gör det möjligt att genomföra både möten på allmän plats och demonstrationer.

Jag yrkar därför bifall till utskottets skrivning.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det råder inte så stora meningsskiljaktigheter vare sig mellan mig och herr Johansson i Trollhättan eller mellan mig och herr Johansson i Malmö. Jag hävdar emellertid fortfarande att den reglering som vi föreslår, som bara grundar sig på anmälan och som jag tidigare oemotsagd har påstått har tillämpats i Stockholm och fungerat bra, mycket väl skulle kunna gälla för hela landet.

Sedan får vi komma ihåg att anledningen till att det fungerat så bra hittills är den tillämpning som skett. Det är inte alldeles säkert att vi i en framtid får myndigheter med så liberal bedömning som vi hittills haft, och då är det viktigt att ha en ovillkorlig rätt att demonstrera fastställd i lag.

Herr JOHANSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Det faktum att det krävs polistillstånd för att anordna möten på allmän plats gör, som jag sade i mitt anförande nyss, det möjligt för polisen att vidta nödvändiga dispositioner så att man både med hänsyn till trafik och annat kan genomföra en demonstration eller ett möte. Nu säger herr Israelsson att de som vill anordna en demonstration i Stockholm kan få tillstånd samma dag, och han menar att det borde kunna utsträckas att gälla hela landet. Men, herr Israelsson, åtminstone där jag har varit praktiskt verksam har det aldrig varit några svårigheter att på en och samma dag få tillstånd från polisen att genomföra möten och demonstrationer.

Jag hoppas naturligtvis att herr Israelsson noggrant har läst den kommunistiska motionen. Där står följande: "De gör det omöjligt att legalt reagera med snabba opinionsmöten på dagsaktuella händelser." Så skriver herr Israelssons partiledare, samtidigt som herr Israelsson säger att det är möjligt att ordna demonstrationer och få tillstånd på en och samma dag.

Det är väl ändå en rimlig begäran att herr Israelsson skulle kunna följa tankegången i den egna motionen.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Man kan ju läsa och tolka motioner olika, liksom vi nyligen konstaterade att man kan läsa och tolka lagtexter olika. Jag vill fastslå att den form för reglering som vi har föreslagit såvitt vi kan se inte erbjuder några svårigheter att tillämpa. Jag vill ånyo påminna om vad jag sade och som gäller generellt i alla sammanhang: det är inte alldeles säkert

att vi i framtiden har polismyndigheter med samma liberala tolkning som vi har haft under senare år. I ett sådant läge är det en tillgång att ha en reglering som ger människorna ovillkorlig demonstrationsrätt, så att de verkligen kan genomföra demonstrationer när de vill. Polisen skall självfallet ha möjlighet att reglera trafiken och upprätthålla ordningen så att demonstrationen inte störs och att demonstrationer inte korsar eller kolliderar med varandra. Det ligger i polisens hand att reglera den saken.

Herr JOHANSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man skulle tillämpa den metod som herr Israelsson är förespråkare för, innebär det helt enkelt att en kanske oseriös mötesarrangör fem minuter före avgången av demonstrationståget skulle kunna ringa till polisen och tala om att man är beredd att gå från en viss plats till en annan, med de problem som skulle följa för bl. a. trafiken. Jag tycker att herr Israelsson, om han tänker litet närmare efter, borde förstå att det inte är möjligt att på ett praktiskt sätt lösa dessa frågor med den metod han är förespråkare för.

Jag tror det är någon som har sagt att någon ordning får det ändå vara i herr Israelssons parti. Det gäller samma sak med möten och demonstrationer; det måste vara ordning och reda också där.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag tar till orda bara för att deklarerar hur det kan kännas att bli eller inte bli överkörd. Den frågan har ju diskuterats ett tag i kammaren.

Som ledamot i valtekniska utredningen måste jag tillstå att för mig personligen har det principiella ställningstagandet som här föreslås i reservationen varit ganska lätt. Däremot är det alldeles klart att många tekniska och många andra svårigheter kräver en viss tid för att man skall kunna lösa dem på ett rimligt sätt. Det var emellertid med största tvekan som jag i utredningen i enighetens namn gick med på att företa en omfattande förfrågning till befintliga och uppspårade utlandssvenskar.

Emellertid är jag klar över att den målsättning som skissas i reservationen, om förslag i sådan tid att en eventuell vidgad rösträtt kan tillämpas vid 1976 års val, är något som också valtekniska utredningen har helt klart för sig. Jag skulle därför vilja göra den röstdeklarationen, trots det vänliga omnämnande av min person som ordföranden i konstitutionsutskottet gjorde, att jag kommer att rösta med reservationen. Jag upplever självklart i det sammanhanget något av en dubbel lojalitet, men det är som sagt inte något principiellt svårt val för mig personligen.

Sedan, herr talman, skulle jag bra gärna vilja säga något om det frågeformulär som bl. a. herr Björck i Nässjö har kritiserat inte bara här i kammaren utan framför allt i en tidningsartikel, som jag vill påstå inte bekom oss särskilt väl i valtekniska utredningen. Det är inte fråga om någon kunskapstest av de här människorna. För att bevisa det skall jag läsa upp några av de frågor som man ställer, att besvaras av alla: Har ni röstat vid något svenskt val sedan ni utflyttat? Har ni då begärt att bli upptagen i särskild röstlängd? Varför gjorde ni inte det?

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

Då finns det möjlighet att svara: Blev inte av. Fick veta för sent. Visste inte alls om valet. Mitt arbete hindrade mig. Blev sjuk. För krångligt. Att fara och rösta kostar för mycket tid och pengar. Inte tillräckligt intresserad. Känner för litet till om Sverige nu för tiden. Annat skäl.

Därutöver vill jag ta några exempel på frågor i syfte att åstadkomma en vidgad information för att kunna göra ett röstdeltagande tekniskt möjligt för fler utlandssvenskar: Har ni tillräcklig information för att kunna rösta vid ett svenskt val; om hur ni skall få edert röstkort; om när ni skall rösta; om var ni skall rösta; om partipolitiken i Sverige; om var och hur ni får tag på valseklar?

Detta, herr talman, nämnt bara som några exempel. I slutet kommer sedan några frågor om vem som är statsminister i Sverige, där det finns möjlighet att tipsa på t. ex. Bertil Ohlin, Gösta Bohman, Gunnar Helén, Hermansson, Palme, Erlander, Hedlund och Fälldin eller någon annan eller Vet inte. Beträffande de sista frågorna kan jag väl hålla med om att de i detta sammanhang förefaller att vara litet marginella, men tanken var väl, när vi datatekniskt bearbetade detta material och samkörde det med informationen om hur länge svenskarna har varit bosatta utomlands, att få fram vilken förändring som inträffar i fråga om kontakten med hemlandet allteftersom åren går.

Herr talman! Jag har velat göra dessa påpekanden på ett stillsamt sätt såsom en utredningsman, kanske inte så seriös som många andra men en som ändå gör så gott han kan. Jag tycker det finns anledning att jag fick tillfälle att göra detta, eftersom utredningen och jag personligen har varit omnämnda i denna debatt.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Trobro (m).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det var med stort intresse som jag lyssnade till herr Svanström. Intresset minskade inte av att herr Nilsson i Trobro instämde i hans anförande.

I reservationen 2 står att läsa: "Utskottet kan varken mot bakgrund av det anförda eller eljest finna skäl för en begränsning av utlandssvenskarnas rösträtt vid val till riksdagen till viss tid efter utflyttningen." Herr Svanström förklarade att han kunde ansluta sig till denna reservation för en eventuellt vidgad rösträtt. Det står inte i reservationen, utan där står att alla tidsbegränsningar skall tas bort.

Här har vi alltså fått uppleva hur två utredningsmän helt enkelt struntar i det fortsatta principiella ställningstagandet inom utredningen och i stället i kammaren ansluter sig till en viss princip. För att anknyta till en liknelse som jag använde för en stund sedan så får vi nu uppleva hur två utredningsmän ger sig på det stora konststycket att hoppa jämfota över sig själva.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag måste faktiskt reagera något inför herr Johanssons i Trollhättan tal om jämfotahopp osv. i samband med dessa utredningar. Jag skulle förstå hans moraliska indignation bättre, om han var lika

Torsdagen den
2 maj 1974*Ändring i val-
lagen, m. m.*

upprörd varje gång vi här i riksdagen får vara med om hur hans partivänner i regeringen med stor glädje och på löpande band under vissa tidsperioder desavuerar siltande utredningar för att nå olika partipolitiska fördelar. Den tid som föregick det senaste valet bjöd på ganska mycket av sådant.

Vad som närmast uppkallade mig var emellertid herr Svanströms inlägg om den valtekniska utredningens frågeformulär till utlandssvenskarna. Det upptar en rad frågor, som jag tycker icke hör hemma i en sådan enkät: Vem är statsminister? När är nästa val? Vilka innehar regeringsmakten? osv.

Ingen har såvitt jag vet kommit på tanken att ställa sådana frågor till svenska medborgare bosatta inom landet och på något sätt förknippa frågorna med spörsmålet huruvida vederbörande skall ha rösträtt eller inte. Vad jag pekat på är att den metoden innebär en sammankoppling mellan kravet på kunskaper och rösträtt. En sådan sammankoppling har förekommit i andra länder för att hindra grupper från att få rösta, och jag tror att alla ledamöter i kammaren anser detta som något ytterst olämpligt.

Det är inget fel att valtekniska utredningen kartlägger utlandssvenskarnas förhållanden. Jag tycker att det är bra att man gör det. Men jag reagerar mot att man förser en sådan enkät med rena politiska kunskapsfrågor. Vi kan exempelvis föreställa oss konsekvenserna för den händelse att utredningen eller dess majoritet skulle vilja utnyttja sådana undersökningar i den allmänna debatten för särskilda syften. Det vore ytterligt allvarligt om så skulle komma att ske.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag känner ingen djupare moralisk indignation över vad som händer i denna debatt, men jag ville konstatera det intressanta i att utredningsmän nu plötsligt tar ställning inför kammaren innan utredningen är färdig och medan de frågeformulär som herr Björck i Nässjö har kritiserat men herr Svanström försvarat fortfarande är ute hos de tillfrågade.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag tror att herr Björck i Nässjö och de som tycker som han har missuppfattat avsikten med de ställda frågorna. På den punkten vågar jag svara för hela utredningen. Det är ingalunda fråga om någon form av kunskapstest, utan svaren skall databehandlas med avseende på tidsaspekten i vad avser närmaste kontakt med hemlandet. Jag försökte att säga det förut. Därigenom kan man möjligen få svar på spörsmålet om intresset för och vetenskapen om vad som händer i Sverige har ökat eller minskat.

Jag är den förste att erkänna att detta frågeformulär skulle vara felaktigt, om det kunde uppfattas som en kunskapstest. Vi kunskapstestar inte i Sverige boende röstberättigade, och så skall självfallet inte heller ske med utlandssvenskarna. Det är, herr Björck, fråga om ett rent vetenskapligt arbete, och vi har för denna uppgift anställt en mycket kvalificerad person.

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

Herr talman! Till sist några ord till herr Johansson i Trollhättan. Mina gymnastiska kunskaper är begränsade, och jag känner inte till herr Johanssons avancerade jämfotahopp. För min egen del står jag stadigt med båda fötterna på jorden.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 310
Nej ... 19

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fiskesjö begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja .. 165
Nej - 164

Punkterna 6--8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Ändring i val-
lagen, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 311
Nej — 19

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 280
Nej — 50

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Ändring i val-
lagen, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 280
Nej — 49
Avstår — 1

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 282
Nej — 48

Punkten 14 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 14 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 309
Nej — 20

§ 20 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 22 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottet hade i detta betänkande hemställt att riksdagen till höstsessionen med innevarande års riksdag skulle uppskjuta behandlingen av dels skrivelse från riksdagens revisorer, dagtecknad den 29 november 1973, angående den statliga forskningsverksamheten, dels 28 särskilda, under punkterna 1–28 i hemställan angivna ärenden.

Reservation hade avgivits av herr Wikström (fp) som ansett att riksdagen borde behandla motionen 1974:1377 av fröken Hörlén m. fl. (fp), om överlämnande av länskolnämndsutredningens betänkande till SSK-utredningen, under vårsessionen och att utskottet fr. o. m. punkten 21 bort hemställa,

att riksdagen till höstsessionen med innevarande års riksdag skulle uppskjuta behandlingen av i reservationen angivna ärenden.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Folkpartiet har till årets riksdag motionerat om överlämnande av länskolnämndsutredningens betänkande till SSK-utredningen. Utskottet har föreslagit att detta ärende skall avgöras först till hösten. Då samma tankar som finns inom folkpartiet om denna frågas behandling även syns finnas på annat håll föreligger här i alla fall möjligheten att länskolnämndsutredningens betänkande redan lagts på SSK-utredningens bord när det på nytt blir aktuellt att behandla ärendet i riksdagen. Som motionär finner jag det givetvis angeläget att det är riksdagen som faller avgörandet i frågan. Jag yrkar därför bifall till herr Wikströms reservation till utbildningsutskottets betänkande nr 22.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Det är en mycket ovanlig fråga som kammaren nu har att ta ställning till. I regel är utskotten eniga när det gäller att föreslå att ärenden skall hänskjutas till höstsessionen. På en punkt är utbildningsutskottet här delat, nämligen i fråga om länskolnämndsutredningens behandling.

När utskottet i dag inte vill ta ställning till att föra över länskolnämndsutredningens betänkande till SSK-utredningen, så är det därför att beredningen av ärendet pågår i Kungl. Maj:ts kansli. Det är olämpligt – eller händer i varje fall mycket sällan – att riksdagen föregriper den i

departementet pågående behandlingen. Nu är det mycket möjligt att behandlingen av denna fråga kommer att resultera i den lösning som man från folkpartiets sida har önskat. Det är en ganska kompakt remissmajoritet som vill att SSK-utredningen skall få hand om länskolnämndsutredningens betänkande. Det finns alltså skäl att tro att det blir den utgången av detta ärende, men när vi vill att riksdagen skall behandla frågan först i höst är det att följa en vanlig normal praxis att inte ta ställning till behandlingen av utredningar förrän man har prövat dem i vederbörande departement.

Till detta kan fogas att en rad remissinstanser ännu inte har kommit in med sina svar. Det finns anledning att också avvakta dem.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utbildningsutskottets hemställan.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Det bara verifierar att frågan egentligen i och med denna bordläggning har fått en sådan sakbehandling att den inte kommer att föranleda någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Wikström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 21 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

Nr 13 i anledning av motioner angående kommunernas ekonomi

Nr 14 i anledning av motion om upphävande av cirkuläret om upphandling av byggnads- och anläggningsarbeten till fast pris

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 22 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 15 angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1973 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 23 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 16 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

§ 24 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

Nr 17 angående verkställd granskning av förvaltningen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond under år 1973

Nr 18 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 19 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser kungl. hov- och slotsstaterna

Nr 20 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde

Nr 21 i anledning av propositionen 1974:65 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.

Skatteutskottets betänkande

Nr 25 i anledning av motioner om omfördelning av kommunalskatten till förmån för fritidskommuner

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 25 Sänkning av myndighetsåldern, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 12 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:44 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken (sänkning av myndighetsåldern), m. m., jämte motioner.

I propositionen 1974:44 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 28 februari 1974, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i ärvdabalken,
3. lag om ändring i lagen (1969:621) om ändring i ärvdabalken,
4. lag om ändring i rättegångsbalken,
5. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
6. förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,
7. lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951:680),
8. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
9. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
10. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
11. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att myndighetsåldern sänks från 20 till 18 år.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

Som en konsekvens härav föreslås motsvarande ändring av åtskilliga andra 20-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Principen vid prövningen av olika åldersgränser har varit att en anpassning till den föreslagna myndighetsåldern skall ske överallt där det inte finns speciella skäl för annat. Bland åldersgränser över 18 år som behålls kan nämnas de som finns inom påföljdssystemet för unga lagöverträdare. I fråga om flera åldersgränser tas inte slutlig ståndpunkt till om de bör ändras, eftersom de berörs av pågående utredningar.

I propositionen föreslås vidare ändring i reglerna om den frist inom vilken utomäktenskapligt barn, fött före den 1 januari 1970, får framställa sina arvsanspråk efter fadern och dennes släktingar.

Sistnämnda ändring bör träda i kraft snarast möjligt. Ändringarna i övrigt föreslås träda i kraft den 1 juli 1974.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1619 av herr Boo m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag innebärande vidgad information till dem som uppnådde 18 års ålder och med huvudsakligt innehåll att klargöra de förändringar, i vad gällde rättigheter och skyldigheter som uppnådd myndighetsålder innebar,

1974:1620 av herr Fiskesjö m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen beslutade att punkten 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969:621) om ändring i föräldrabalken skulle ha av motionärerna föreslagna lydelse, innebärande att den i propositionen föreslagna fristen om tre månader från dödsfallet – inom vilken tid utomäktenskapligt barn, fött före den 1 januari 1970, fick framställa sina arvsanspråk efter fadern och dennes släktingar – skulle utsträckas till sex månader,

1974:1621 av fru Sundberg (m) samt

1974:1622 av fru Troedsson (m) vari yrkats att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1974:44, såvitt avsåg sänkning av myndighetsåldern till 18 år och därmed sammanhängande konsekvensändringar inom andra lagområden,

2. – därest yrkandet under 1 inte skulle bifallas – uttala att en sänkning av myndighetsåldern inte nödvändigtvis måste leda till motsvarande sänkning av åldersgränserna inom rusdrycksförordningen eller i fråga om samhällets barna- och ungdomsvård.

Utskottet hemställde

1. beträffande sänkning av myndighetsåldern och vissa därav föranledda följdändringar att riksdagen med avslag på motionen 1974:1622, yrkandet 1, skulle anta de i propositionen 1974:44 under 1--2 och 4--11 framlagda lagförslagen,

2. beträffande följdändringar i övrigt i barnavårdslagen och i rusdrycksförsäljningsförordningen att motionen 1974:622, såvitt avsåg yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens vidare åtgärd,

Torsdagen den
2 maj 1974*Sänkning av
myndighetsåldern.
m. m.*

3. beträffande följdändringar inom studiestödssystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1621,

4. beträffande information till dem som fyllde 18 år att riksdagen i anledning av motionen 1974:1619 gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i betänkandet anfört därom,

5. beträffande utomäktenskapligt barns arvsrätt att riksdagen med avslag på motionen 1974:1620 skulle anta det i propositionen under 3 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969:621) om ändring i ärvdabalken.

Reservation hade avgivits beträffande utomäktenskapligt barns arvsrätt av herrar Svanström och Olsson i Sundsvall samt fru Fredgardh, fru Tillander och fru Karlsson (sammliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtagas och med bifall till motionen 1974:1620 skulle

a. förordna att punkten 3 av övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i lagen (1969:621) om ändring i ärvdabalken skulle ha av-reservanterna föreslagen lydelse,

b. anta det i propositionen under 3 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969:621) om ändring i ärvdabalken i den mån förslaget ej omfattades av hemställan under a.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! I lagutskottets betänkande nr 12 behandlas främst frågan om sänkning av myndighetsåldern från 20 till 18 år men där berörs även förslag innebärande något utökade möjligheter för utomäktenskapliga barn att hävda arvsanspråk efter sin far och dennes släktingar. I fråga om sänkning av myndighetsåldern har utskottet enhälligt tillstyrkt regeringens proposition. I fråga om tidsperiod för utomäktenskapliga barns framställande av arvsanspråk föreligger däremot reservation från utskottets centerledamöter för att tiden fastställs till sex månader efter dödsfallet mot tre månader enligt propositionen. Det är denna senare fråga som föranlett mig att begära ordet.

Låt mig dock först erinra om att sedan myndighetsåldern sänktes från 21 till 20 år den 1 juli 1969 har inte minst från centerhåll framförts krav på sänkning till 18 år. Genom att årets riksdag slutligt antagit förslaget till ny regeringsform sänks rösträttsåldern till 18 år. Redan i samband med framläggandet av grundlagspropositionen framhölls önskvärdheten av att sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder behölls. 18 års myndighetsålder gäller redan i flera andra länder bl. a. i Storbritannien och i de östeuropeiska länderna, och förslag om sänkning till 18 år har framlagts i Finland och övervägs i Västtyskland.

Det ökade samhällsansvar och de övriga rättsliga effekter som en sänkning av rösträtts- och myndighetsåldern innebär för ungdomarna gör det angeläget att på olika sätt ge dessa en bred information om vad uppnädd rösträtts- och myndighetsålder i praktiken innebär, t. ex. när det gäller den förändrade rättskapaciteten. I motionen 1619 av herr Boo m. fl. tas dessa informationsfrågor upp, och i motionen framförs förslaget

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

att en broschyr med sådan information skall tillställas alla inför deras 18-årsdag.

Motionen har fått en positiv behandling i utskottet, som framhåller vikten av information och påpekar bl. a. skolans roll i detta sammanhang. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Den andra fråga som behandlas i detta utskottsbetänkande är som sagt förslag till ändring i ärvdabalken så, att utomäktenskapliga barns möjlighet att hävda sin arvsrätt efter fadern och dennes släktingar ökas.

Sedan den 1 januari 1970 är utomäktenskapliga barn i princip helt likställda med barn i äktenskap i arvsrättsligt avseende. Enligt övergångsbestämmelserna skall barn födda före nämnda dag senast vid bouppteckningen anmäla sig för att kunna göra sin arvsrätt gällande efter fadern om barnet ej är antecknat i faderns personakt. Exempel finns som visar att bouppteckning hållits mycket kort tid efter dödsfallet, eventuellt för att därigenom förhindra att utomäktenskapliga barn skulle hinna anmäla sig. Dessa förhållanden togs i ffol upp i riksdagen i en motion av herrar Ernulf och Andersson i Örebro, vilka föreslog att barn skulle ha rätt att anmäla sig inom två månader efter dödsfallet. Motionen sändes på remiss, och samtliga remissinstanser tillstyrkte att frågan skulle utredas. I anledning av motionen beslöt fjolårets riksdag hemställa om utredning, och i enlighet härmed har Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagändring, innebärande att barn fött utom äktenskapet före den 1 januari 1970 ärver fadern och dennes släktingar om barnet anmäler sig inom tre månader efter dödsfallet eller när bouppteckning förrättas, om detta sker senare.

Det är värdefullt att en tidsfrist nu införs, så att det inte blir möjligt att fortsättningsvis hindra barn att utöva sin arvsrätt på grund av att bouppteckning hålles kort tid efter dödsfallet.

I motion av herr Fiskesjö m. fl. centerpartister tas frågan om tidsfristens längd upp, och där föreslås att denna sätts till sex månader i stället för tre. Remissinstanserna var alla eniga om att viss tidsfrist borde införas. Däremot rädde något delade meningar om tidsfristens längd. Jag kan nämna att Stockholms läns landstings rättshjälpsnämnd föreslog sex månader, medan Stockholms barnavårdsnämnd fann att två månaders frist, som fjolårets motionärer föreslog, skulle vara för kort, och hänvisade till att en tidsfrist på ett år ansetts motiverad i likartade sammanhang.

Utskottsmajoriteten yrkar bifall till propositionens förslag om tidsfrist på tre månader och hänvisar till att det är samma tid inom vilken bouppteckning normalt skall ha upprättats. Inget hindrar dock dödsbodelägare att upprätta bouppteckning tidigare, varför överensstämmelsen mellan dessa båda tidsperioder ej torde vara så betydelsefull att inte annan tidsfrist bör fastställas om det anses erforderligt för att alla barn skall ha en reell möjlighet att bevaka sin rätt. För den som vistas utomlands eller befinner sig på resa kan tre månader vara en alltför kort tid, och ur den synpunkten kan en frist på sex månader anses mer skäligen. Andra svårigheter att i tid spåra upp eventuella arvsberättigade barn motiverar även denna längre tidsfrist.

Torsdagen den
2 maj 1974*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

Herr talman! Det gäller här en avvägning mellan att sätta tidsfristen så lång att utomäktenskapliga barn har en verklig möjlighet att hävda sin arvsrätt och övriga dödsbodelägares intresse av att frågan om arvsrätt efter den avlidne inte hålls svävande alltför länge. Mot den bakgrunden har vi centerpartister i lagutskottet funnit, i likhet med några av remissinstanserna, som jag hänvisat till, att tre månader är för kort tid och att tidsfristen i stället bör sättas till sex månader i enlighet med kravet i motionen av herr Fiskesjö m. fl.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under punkterna 1, 2, 3 och 4 och till reservationen av herr Svanström m. fl. under punkten 5.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Nu förevarande betänkande behandlar dels frågor om myndighetsåldern och andra åldersgränser för unga, dels vissa bestämmelser om utomäktenskapliga barns arvsrätt.

När det gäller myndighetsåldern och med den sammanhängande frågor är utskottet enigt i sin tillstyrkan av propositionen. Det betyder att samtliga partier i riksdagen nu är beredda att sänka myndighetsåldern från 20 till 18 år.

Frågan om vid vilken ålder myndighet bör inträda har diskuterats vid många tillfällen, här i kammaren mer ingående senast 1971. Den nu gällande myndighetsåldern infördes den 1 juli 1969 och har alltså inte varat särskilt länge. Den tidigare gränsen, som var 21 år, hade funnits under många år; för män torde den då ha gällt sedan 1721.

Det har naturligtvis sina vanskligheter att fastställa en generell gräns, eftersom de enskilda individerna är mycket olika. Att en person inte är myndig innebär en inskränkning i hans normala rättshandlingsförmåga. Låg ålder är *ett* skäl för en sådan inskränkning, men åldersgränsen bör då naturligtvis inte sättas högre än vad som är absolut nödvändigt. Tveksamhet, för att inte säga en negativ inställning, till den nu föreslagna sänkningen av åldersgränsen har kommit fram i en motion av fru Troedsson, och jag kan dela uppfattningen att allt inte alldeles entydigt pekar på att en ytterligare sänkning bör äga rum nu. Tre remissorgan har också direkt avstyrkt förslaget, medan ytterligare ett antal inte tar bestämd ställning. En övervägande del har dock tillstyrkt förslaget.

När vi år 1971 debatterade frågan i kammaren och motioner om sänkning av myndighetsåldern då avslogs var huvudskälen för det avslaget två: det ena var att det hade gått en ganska kort tid — knappa två år — sedan beslutet fattades om 1969 års sänkning, och man menade att man borde avvakta erfarenheterna av denna, och det andra var önskemålet om nordisk rättslikhet. Det första skälet mot sänkning har minskat i styrka sedan vi nu fått nästan fem års erfarenhet av en myndighetsålder vid 20 år, och erfarenheterna kan inte sägas tala emot en ytterligare sänkning. Samtidigt är det svårt — detta anføres också i propositionen — att ange några objektivt giltiga kriterier på sådan mognad att full rättshandlings-

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

förmåga kan inträda.

Nu finns det emellertid ett annat förhållande, som i och för sig kan tala både för och emot en sänkning av myndighetsåldern. Ungdomar mellan 18 och 20 år fick i samband med lagändringen 1969 rätts-handlingsförmåga på så många områden att skillnaden i förhållande till fullständig myndighet redan nu är ganska liten. De fick ökade möjligheter att själva välja mellan förvärvsarbete och studier, de fick rätt att skaffa sig egen bostad utan föräldrarnas medverkan, rätt att företa rättshandlingar för eget hushåll och för uppfostran av barn som tillhör hushållet. Behovet av en mera formell sänkning av myndighetsåldern är därför i praktiken kanske inte så stort. Å andra sidan betyder en sänkning inga avgörande förändringar.

Sedan vi senast debatterade frågan har det inträtt en väsentlig förändring, som jag tycker är av avgörande karaktär. Jag syftar på sänkningen av rösträttsåldern till 18 år. Även om det i debatten har förekommit meningar om att rösträtts- och myndighetsåldern inte kunde följas åt, har jag svårt att instämma i ett sådant resonemang. Den som helt och fullt får delta i avgörandet av allmänna angelägenheter måste rimligen också anses kapabel att utan inskränkningar delta vid avgörandet av sina egna angelägenheter, vare sig det är ekonomiska eller andra.

Ett annat förhållande som alltså med fog kan ge anledning till tvekan är den åtminstone tidigare hävdade inriktningen mot nordisk rättslikhet på detta område. Mellan 1967 och 1970 hade vi nått därhän att myndighetsåldern i alla nordiska länder hade sänkts från 21 till 20 år. Jag hävdar fortfarande att det vore önskvärt med lika myndighetsålder i de nordiska länderna, inte minst mot bakgrund av den tämligen likartade civillagstiftningen i övrigt. Men nu anses tyvärr inte kravet på nordisk rättslikhet vara så väsentligt längre — vi hade ju en ganska ingående debatt om det för ungefär ett år sedan här i kammaren i samband med behandlingen av den nya äktenskapslagstiftningen. Vi vet också att Finland är på väg att sänka myndighetsåldern till 18 år, medan de övriga nordiska länderna tydligen behåller 20-årsgränsen. Man får alltså med ett visst beklagande konstatera att argumentet om nordisk rättslikhet inte är lika starkt som tidigare, och det kan enligt min mening inte ensamt utgöra hinder mot en sänkning.

Herr talman! Enligt min mening är det nu flera skäl som talar *för* en sänkning än som talar *emot*. Därför biträder jag utskottets ställnings-tagande.

Den här ändringen ger emellertid anledning till åtminstone ett processuellt spörsmål, som enligt vad jag kan se inte har behandlats under lagstiftningsarbetets gång. Det är ju så, att familjerättsliga underhållsbidrag för barn i regel utdöms i samband med dom på äktenskapsskillnad och de utgår i normalfallet till 18 års ålder. Vårnadshavaren eller den av föräldrarna som skall bli vårnadshavare — för talan för barnet. Men inte så sällan utgår underhållsbidrag också efter 18 års ålder på grund av att barnet får utbildning. Då har vårnadshavaren hittills kunnat föra en sådan talan, antingen så, att det har skett i samband med att vårnaden tillägges den andra föräldern, alltså i samband med äktenskapsskillnaden, eller så, att det har förts en särskild process när man kan se att barnet

Torsdagen den
2 maj 1974*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

kommer att ha behov av underhåll även efter fyllda 18 år.

Hur blir det nu? Kommer vårdnadshavaren att kunna föra talan för ett barn som blivit myndigt? Jag ifrågasätter om vederbörande vårdnadshavare kan göra det; om inte barnet måste föra denna talan själv. I så fall kan barnet rimligen inte föra talan förrän det har uppnått 18 års ålder.

De här frågorna kommer naturligtvis att kunna hanteras på ett något så när vettigt sätt genom att barnet får föra talan sedan det fyllt 18 år, och man kan möjligen få ett interimistiskt beslut om underhållsbidraget. Men det kommer rimligen att försvåra handläggningen av frågor som gäller utdömande av underhållsbidrag. Det är att beklaga att denna fråga inte har uppmärksamats tidigare. Jag ser inte föredragande statsrådet i kammaren, annars hade jag ställt den här frågan till honom för att få höra hans synpunkt på den.

Herr talman! Utskottsbetänkandet gäller också frågan om utomäktenskapligt barns arvsrätt. Den frågan har herr Olsson i Sundsvall berört. Utskottet är enigt om att den särskilda preskriptionsregeln som gäller barn födda före den 1 januari 1970 bör ändras så att den presumtive arvingen inom viss tid kan framställa arvsanspråk. Olika meningar finns om hur lång den tiden bör vara. Enligt min mening bör den rimligtvis vara densamma som tidsfristen för upprättande av bouppteckning, dvs. tre månader. Jag tror att många besvärliga situationer skulle uppstå i praktiken om den skulle sättas till sex månader.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Som tidigare påpekats är utskottet i stort sett enigt i detta betänkande. Det är bara på en punkt som det föreligger en reservation, nämligen den som gäller de utomäktenskapliga barnens arvsrätt. Med visst fog skulle man väl kunna uttrycka förvåning över att det är just på denna punkt som utskottet inte har kunnat uppnå enighet.

Förra året behandlade vi i lagutskottet en motion vari påpekades att tidsfristen för utomäktenskapliga barns arvsanspråk, som i övergångsbestämmelserna är fastslagen att vara fram till den dag då bouppteckning sker, kan bli mycket kort om bouppteckning sker snabbt. I motionen föreslogs en tidsfrist av två månader. Lagutskottet konstaterade att det låg en hel del i de motiveringar som fanns i motionen och hemställde därför att frågan skulle bli föremål för översyn. Utskottet uttalade därvid att en frist av tre månader borde anses lämplig.

I årets proposition har utredningskravet uppfyllts och det föreslås en tidsfrist av tre månader, som utskottet hade uttalat sig för. Därför tycker jag att det hade varit ganska naturligt om vi blivit eniga på den här punkten. Det har vi emellertid inte kunnat bli, utan vi har fått en reservation.

Utskottsmajoritetens motivering är, som herr Winberg påpekat, sambandet mellan tidsfristen och bouppteckningens upprättande. Om tiden för bouppteckningens upprättande förlängs, förlängs också automatiskt preskriptionstiden.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Låt mig emellertid, innan jag lämnar talarstolen, få uttrycka min tillfredsställelse över att man i propositionen om myndighetsålderns sänkande så långt det varit möjligt tagit hänsyn till behovet av samordning av åldersgränserna, så att vi får likhet på den punkten i de olika lagstiftningar där vi har åldersgränser.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr OLSSON i Sundsvall (c) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om tidsfristen, som de båda senaste talarna har behandlat från utskottsmajoritetens synpunkt, gäller en bedömning av hur lång tid som lämpligen behövs för att de utomäktenskapliga barnen skall ha en verklig chans att ta till vara sina arvsanspråk. Herr Hammarberg förvånade sig över att utskottet inte kunnat uppnå enighet på denna punkt. Han hänvisade till fjolårets utskottsberäkning. När utskottet i fjol behandlade den folkpartimotion som jag nämnde i mitt anförande tog väl utskottet inte någon definitiv ställning till frågan om tidsfristen, utan utskottet uttalade att den presumtive arvtagaren bör beredas viss tid inom vilken han har att framställa sina arvsanspråk. Utskottet fann att mycket talade för att denna tid bör vara tre månader, som är den tid inom vilken bouppteckning i regel måste förrättas. Annan preskriptionstid kan naturligtvis också tänkas, och remissinstanserna har lämnat flera olika förslag, anförde utskottet och framhöll som sin mening att frågan borde närmare utredas.

De överväganden som vi fem ledamöter i utskottet som står för reservationen har gjort när det gäller behovet av tillräcklig tidsfrist för att dessa barn skall hinna hävda sina anspråk har resulterat i att vi stannat för sex månader. Jag behöver inte orda mycket om det utan kan hänvisa till remissinstanserna, särskilt till Stockholms barnavårdsnämnd som klart uttalat att två månader enligt dess erfarenhet är för kort tid.

Herr talman! Jag vill alltså fastslå att detta är en avvägningsfråga. Vi har gjort den avvägningen att det, för att dessa barn inte skall lida rättsförlust, är bättre att vi fastställer en tidsfrist på sex månader än en tidsfrist på tre månader.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med herr Olsson i Sundsvall om att detta är en avvägningsfråga. Men jag tycker att man något mer än vad reservanterna gjort bör tänka på intresset av att boutredningen kan avslutas inom rimlig tid. Man måste ta hänsyn till alla de andra dödsbodelägarna som har ett intresse av att boutredningen kan avslutas utan att alltför lång tid går. Ser man bara till de i detta sammanhang aktuella personerna är det självklart att dessa kan ha ett intresse av en längre tidsfrist. Men vid en total avvägning tycker jag att en tidsfrist på tre månader är rimlig.

Herr OLSSON i Sundsvall (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är just avvägningen mellan de olika intressena — de

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

utomäktenskapliga barnens intresse och övriga dödsbodelägarers intressen – som gjort att vi stannat för sex månader och inte velat gå längre. Det fanns remissinstanser som föreslog ett år, men det ansåg vi ur övriga dödsbodelägarers synpunkt vara en alltför lång tidsperiod. Detta har vi påpekat i reservationen. Vi står alltså inte främmande för att det är fråga om en avvägning, och vi har därvid funnit skäl att stanna för sex månaders tidsfrist.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag har i motionen 1622, punkten 1, hemställt att riksdagen måtte avslå propositionen 44, såvitt avser sänkning av myndighetsåldern till 18 år och därmed sammanhängande konsekvensändringar inom andra lagområden. Bakgrunden till detta yrkande är de risker som det enligt mitt förmenande innebär att slopa det skydd som omyndigheten i dag ger ungdomar i åldern 18–20 år. Framför allt har jag i motionen pekat på risken för att en sänkning av myndighetsåldern skulle leda till sådana konsekvensändringar längre fram i barnavårdslagen, att försämringar skulle inträffa för ungdomar som på grund av omognad, dåliga uppväxtförhållanden eller av annan anledning har kommit eller riskerar att komma på sned i tillvaron.

I propositionen föreslås att 20-årsgränsen i barnavårdslagen 25 § b som medger ingripanden på grund av den unges eget beteende skulle bibehållas tills vidare i avvaktan på socialutredningens överväganden. Utskottet framhåller också att en anpassning av åldersgränsen i 25 § b barnavårdslagen till den sänkta myndighetsåldern skulle försvåra möjligheterna till rehabilitering av asociala och kriminella ungdomar i åldern närmast över 18 år.

Med hänsyn till detta citerar jag här vad utskottet säger att "med beaktande av det angelägna i att missanpassad ungdom kan beredas en adekvat vård anser utskottet att det, innan åldersgränsen i 25 § b kan sänkas, måste tillskapas lämpliga vårdformer för nu ifrågavarande åldersgrupper. Det borde ankomma på socialutredningen att lägga fram förslag därom."

Det föreligger i dag en skyldighet för barnavårdsnämnd att ingripa om den unge på grund av asocialitet, missbruk av alkohol eller narkotika eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida. Denna skyldighet föreligger även om den unge inte ställer upp frivilligt. Detta är, tror jag, viktigt att understryka eftersom många av dessa ungdomar är på flykt både från sig själva och från samhället och kan vara svåra att motivera för helt frivillig vård eller behandling. En motsvarande skyldighet och möjlighet att ingripa föreligger inte för socialvårdens del när det gäller vuxna. Då måste ju hemfallenhet åt alkoholmissbruk föreligga för att det över huvud taget skall vara möjligt att ingripa utan den vuxnes samtycke.

För att 20-årsgränsen i nuvarande barnavårdslag så småningom skall kunna sänkas till 18 år – utan att detta skall medföra försämrade möjligheter att bistå ifrågavarande ungdomar – krävs således inte bara vårdresurser i form av t. ex. lämpliga institutioner utan också möjlighet och skyldighet att ingripa även mot den unges vilja, om det gäller att

Torsdagen den
2 maj 1974

*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

förhindra att hans liv, hälsa eller utvecklingsmöjligheter äventyras.

Det krävs också att möjligheterna att överlämna unga lagöverträdare i dessa åldrar till socialvården inte försämras.

Jag har med detta velat understryka att begreppet "lämpliga vårdformer" i utskottets skrivning måste få en mycket vid innebörd och omfatta både vårdformer och möjligheter att ingripa för att en sänkning av åldersgränsen i barnvårdslagen till 18 år inte skall innebära en försämring.

Jag ställer mig dock mycket tveksam till om detta skulle vara möjligt. Som jag ser det föreligger fyra alternativ.

Det första alternativet är att de kriterier som i dag medger ingripanden mot ungdomar under 20 år skulle utvidgas till att också omfatta vuxna. Jag ser det dock varken som om det vore möjligt eller önskvärt med en sådan utvidgning av socialvårdens möjlighet och skyldighet att ingripa mot vuxna.

Det andra alternativet är att man får acceptera att en sänkning av 20-årsgränsen i barnvårdslagen till 18 år leder till minskade möjligheter för samhällets socialvård att ingripa till skydd för dessa unga. Det är ett alternativ som - såvitt jag förstår - inte heller utskottet vill acceptera. Det skulle ju också medföra att ett betydande antal unga lagöverträdare som i dag överlämnas till socialvården skulle hamna inom kriminalvården.

Det tredje alternativet är att bibehålla 20-årsgränsen i barnvårdslagen eller dess efterföljd, trots att myndighetsåldern sänks till 18 år. Men där framhåller utskottet - och det är i sak svårt att motsäga detta - att det måste anses principiellt olämpligt att ingripanden inom barnvårdens ram skall kunna ske mot personer flera år efter det att de uppnått myndig ålder.

Det fjärde alternativet - det som jag ser som enda garantin för att också på sikt kunna undvika en försämring av socialvårdens möjligheter att ingripa för dessa ungdomar - är att bibehålla nuvarande myndighetsålder på 20 år.

Detta gör, herr talman, att jag - trots utskottets i och för sig positiva och välvilliga skrivning - ser mig nödsakad vidhålla mitt yrkande i motionen 1622, punkten 1, som innebär avslag på förslaget om en sänkning av myndighetsåldern till 18 år och därmed sammanhängande konsekvensändringar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1622, punkten 1.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Fru Troedssons yrkande om bifall till sin motion ger mig anledning att nu ta till orda, ehuru det mesta är sagt som bör sägas i det här ärendet.

Det är självklart, fru Troedsson, att vi i utskottet allvarligt har övervägt de konsekvensändringar som nu eller senare kan bli följden av en sänkning av myndighetsåldern. Vi har absolut inte tagit lätt på dessa ting. Men när det gäller de skäl för bibehållande av myndighetsåldern i rädsla för att konsekvensändringarna skulle kunna få icke önskvärda följder som fru Troedsson nämnde, har vi tagit fasta på att olika utredningar arbetar med dessa frågor. Vi har stannat för uppfattningen att myndighetsåldern

Torsdagen den
2 maj 1974*Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.*

nu kan sänkas utan att vi behöver ta någon bestämd ståndpunkt till dessa andra problem.

Det är naturligtvis i och för sig önskvärt att ha samma ålder i olika sammanhang. Den saken har diskuterats i Sveriges riksdag under i varje fall alla de år som jag varit med – inte minst i första lagutskottet som hade hand om dessa frågor tidigare i den gamla riksdagen. Även om det är önskvärt med en sådan gemensam ålder, reses det tid efter annan invändningar av en sådan styrka att vi måste säga oss att vi inte i alla sammanhang kan ha samma åldersgräns. Det är ju inte bara så att människor blir "vuxna" vid olika åldrar – det känner vi alla till – utan det är här fråga om flera olika hänsynstaganden.

Jag håller med fru Troedsson om att det kan bli ganska knepigt att bevaka samhällets intressen i skilda sammanhang om man får ändringar av de nu gällande åldrarna. Här har hittills inte nämnts åldern för inköp av rusdrycker. En utredning arbetar med denna fråga, och därför har vi gått förbi den punkten. Men det är klart att man väl på sina håll upplever det som ganska orimligt att en person kan vara myndig utan att han får utföra den för så många människor viktiga handlingen att inköpa rusdrycker. Det föreligger här utan tvivel vissa andra bedömningar som måste bli föremål för allvarligt övervägande.

Det är som vi ser det nu möjligt att sänka myndighetsåldern – såsom har skett i många andra länder. Vi vet att myndighetsåldern sedan länge är 18 år i öststaterna. Lagutskottet tog sig orådet före att för ett par tre år sedan studera förhållandena i England, sedan det gamla och i varje fall i detta sammanhang som konservativt betraktade landet hade gått över till 18 år som myndighetsålder. De erfarenheter vi fick där var inte av den typen att de ingav oss någon allvarlig oro för att följa exemplet.

Det står nu klart att det inte blir någon fullständig rättslighet i de nordiska länderna, vilket herr Hammarberg påpekade. Någon annan har sagt att rättslighet de nordiska länderna emellan inte tycks vara särskilt aktuell. Jag anser emellertid fortfarande med de intima kontakter vi har mellan de nordiska länderna att det är angeläget att en gemensam myndighetsålder kan skapas. Finland är på väg, och det torde inte dröja så länge förrän liknande överväganden kommer att ske i de övriga nordiska länderna.

Herr talman! Jag hade egentligen inte någon anledning att ta till orda, eftersom utskottets talan har förts av andra här i dag. Jag vill dock understryka att vi i utskottet har berört de spörsmål som fru Troedsson tagit upp i sin motion och till vilka hon anknutit i sitt anförande. När vi gjort våra överväganden i utskottet har vi kommit fram till att vi, i det här läget och med de skrivningar som vi har stannat för, med gott mod kan gå med på en sänkning av myndighetsåldern och de konsekvensändringar som innefattas i propositionen.

För reservationen, där mitt namn finns med, har herr Olsson i Sundsvall talat och jag ber att få instämma i hans synpunkter.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag är väl medveten om att lagutskottet verkligen har vinnlagt sig om att försöka gå igenom alla de olika problem som jag har

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Sänkning av
myndighetsåldern,
m. m.

berört i min motion, av vilka jag bara tog upp en del i mitt föregående inlägg. Jag är också mycket tacksam för att 20-årsgränsen i 25 § b barnvårdslagen tills vidare får bibehållas, även om det bara blir en frist på ett antal år tills socialutredningen är klar med sina överväganden och vi eventuellt får en ny vårdbalk.

Vad jag med mitt inlägg ville påpeka var att trots vad som sägs på s. 23 i lagutskottets betänkande om att några sådana risker för negativa effekter för vissa ungdomar inte torde föreligga är situationen inte fullt så ljus. En sänkning av åldersgränsen till 18 år när det gäller barnvårdslagen kommer att medföra betydande svårigheter för ungdomar i dessa åldrar. Det är därför jag sett enda konsekvensen vara att yrka avslag på en sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1622 av fru Troedsson i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Sundsvall begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 12 punkten 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Sundsvall begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja	-	240
Nej	-	86
Avstår	-	3

§ 26 Ändring i lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i lagen
om kommission,
handelsagentur och
handelsresande*

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 13 i anledning av propositionen 1974:29 med förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande jämte motion i ämnet.

I propositionen 1974:29 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 28 februari 1974, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”De i propositionen föreslagna ändringarna innebär att de mellanmän som omfattas av 1914 års kommissionslag får sin ställning gentemot huvudmannen förbättrad. I första hand får mellanmännen ett ökat rättsskydd vid avtalets upphörande. Förslaget innehåller sålunda bl. a. regler om viss minsta uppsägningstid och om rätt till ersättning för investeringskostnader. Rätten till provision utvidgas på så sätt att provision utgår även på avtal som ingås efter uppdragstidens slut, under förutsättning att avtalet kan anses ha kommit till stånd genom mellanmannens medverkan under uppdragstiden. Denna s. k. efterprovision skall enligt förslaget kunna beräknas efter en schematisk regel.

När det i övrigt gäller rätten till provision föreslås att provision i princip skall utgå i förhållande till vad tredje man fullgör av avtalet. Handelsresande skall dock ha rätt till full provision oberoende av om avtalet fullgörs av köparen. Vissa ändringar föreslås också i de regler som gäller provisions förfallotid, provisionsnotor och rätt till ersättning för utgifter.”

I den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1617 av fru Jacobsson (m) hade hemställts att riksdagen beslutade att 68 § tredje stycket i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i kommissionslagen (1914:45) skulle ha av motionären föreslagen lydelse, innebärande att den schablonregel som föredragits för att underlätta beräkningen av efterprovision till handelsagent skulle vara tillämplig utan de begränsningar rörande uppdragets varaktighet och uppsägningstidens längd som angetts i det framlagda lagförslaget. Dessutom förordades i motionen att schablonregeln skulle kompletteras med en särbestämmelse för de långvariga uppdragen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1617 skulle anta 68 § i det i propositionen 1974:29 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
2. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda lagförslaget i den mån det ej omfattades av hemställan under 1.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i lagen
om kommission,
handelsagentur och
handelsresande*

Reservation hade avgivits av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas — med bifall till motionen 1974:1617 för sin del skulle anta 68 § förslaget till lag om ändring i lagen (1974:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande med av reservanterna föreslagen lydelse.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Den lag som nu skall reformeras är från 1914 och rör den rättsliga ställningen för kommissionärer, handelsagenter och handelsresande. Under de förflutna åren har krav framställts på att i lagen stärka deras ställning. De ändringar som nu skall genomföras ger också en starkare ställning åt agenterna i förhållande till huvudmännen. Det införs t. ex. bestämmelser om uppsägningstid och utförliga regler om rätt till provision.

Det som bl. a. utmärker agenternas ställning är att betalningen för deras arbetsprestationer utgår i form av provision. Under den tid som uppdraget varar är agenten berättigad till provision på försäljningsavtal som sluts av honom eller som eljest kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan. Det är ju en rätt självklar regel.

Krav har emellertid länge framställts på att agenten skall äga rätt till provision även på avtal som ingås viss tid efter det att agenten har slutfört sitt arbete. På kontinenten utgår sådan gottgörelse ofta i form av en goodwillersättning. Röster har höjts för att införa det systemet också hos oss, men det nu aktuella lagförslaget upptar en annan lösning.

Enligt lagförslaget skall rätt till provision föreligga om försäljningsuppdraget ingås efter uppdragets slut, men köparens anbud har avgivits dessförinnan. Även om anbud inte har lämnats under uppdragstiden, utan försäljningsavtalet helt kommit till stånd efter uppdragstidens utgång, blir agenten likväl berättigad till provision om avtalet kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan under uppdragstiden.

Sådan provision kallas efterprovision och för att få den måste man alltså visa att avtalet, som lagen säger, kan anses ha kommit till stånd genom agentens medverkan under uppdragstiden. Det kan vara vissa svårigheter att bevisa vilka avtal som skall berättiga till provision i det enskilda fallet. För att underlätta bevisningen föreslås nu en schablonregel. Den skall alltså gälla i andra hand och den innebär följande.

Har agentuppdraget varat minst ett år, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. Regeln skall dock inte gälla om uppsägning skett med minst sex månaders uppsägningstid.

Herr Winberg och jag har reserverat oss mot utformningen av denna schablonregel. Vi anser att möjligheten att använda hjälpregeln inte bör vara begränsad endast till fall som varat ett år och att uppsägningstidens längd inte skall vara avgörande. Vi menar att regeln skall kunna avse ersättning vid alla agenturförhållanden, alltså helt oberoende av uppdragstidens och uppsägningstidens längd.

Sveriges handelsagenters förbund har i sitt remissvar framhållit

behovet av att regeln utformas utan inskränkningar, alltså på det sätt som vi förordar. Förbundet stöder sitt yttrande på ett gemensamt uttalande av Nordiska handelsagenters federation.

Har man nu funnit att det föreligger ett behov av att ha tillgång till en schematisk regel för att underlätta beräkningen av efterprovisionen och därigenom förhindra tvister mellan agenter och huvudmän, finns det inte godtagbara skäl att begränsa användningsområdet. Ingen behöver ju använda denna bevisregel om han inte vill, utan han kan i stället gå till huvudregeln. Men vill han göra bruk av denna hjälpregel, anser vi att lagen inte skall uppställa några hinder härför.

Tvister mellan agenter och huvudmän angående provision är inte så ovanliga, och allt bör därför göras för att nedbringa antalet sådana tvister. Genom att låta schablonregeln vara så vittomfattande som möjligt markerar man också att den är avsedd endast att vara en hjälpregel och inte en huvudregel.

Har nu behovet av den här regeln framhållits, så föreslår vi att hjälpregeln i 68 § utformas så att efterprovision skall utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år.

I reservationen gör vi emellertid också ett tillägg. Det förefaller inte rimligt att beräkna efterprovision endast efter tre månaders provision då det gäller långvariga agentuppdrag. Vid uppdrag som varat lång tid kan man förutsätta att agenten genom sitt arbete medverkat till att order inges lång tid efter det att avtalet har upphört. För långvariga uppdrag – och med det avser vi uppdrag som varat minst fem år – bör efterprovisionen enligt schablonregeln motsvara sex månaders provision. Vi föreslår därför i 68 § ett tillägg av det här innehållet.

Utskottsmajoriteten anser det mycket viktigt att det är likartade regler i de nordiska länderna, och det är synpunkter som jag i princip kan helt instämma i, men här förhåller det sig så att ändringsförslaget har lett till lagstiftning endast i Norge. Hur det går i de övriga nordiska länderna är alltså ännu ovisst. Dessutom är de av oss föreslagna ändringarna inte av så genomgripande natur att de äventyrar någon nordisk gemenskap.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Winberg (m).

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Fru Lindquist har på ett utmärkt sätt redogjort för hela lagförslaget. Hon har också nämnt att den lag som nu skall ändras härstammar från tiden för första världskrigets utbrott, så jag kan ju hålla med om att den inte har varit föremål för ändringar så ofta.

Rättsförhållandet för de s. k. mellanmännen, som upprättar avtal mot provision – i kommission, som handelsagenter eller som handelsresande – anses på sina håll inte i nuvarande läge helt betryggande. Det är naturligtvis i vårt samhälle inte fråga om någon stor yrkeskår, men de förslag till ändring i gällande lag som återfinns i propositionen är enligt utskottets majoritet av den arten att de bör bifallas. Jag finner det onödigt att ta upp kammarens tid med en ytterligare redogörelse för de

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Ändring i lagen
om kommission,
handelsagentur och
handelsresande*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

skäl som utskottsmajoriteten har redovisat i sitt betänkande, eftersom reservanten har redogjort även för dessa. Därmed, herr talman, skulle min insats kunna begränsas till att yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill emellertid tillägga att i det här fallet kan nog trots allt den nordiska rättsligheten vara eftersträvansvärd. Eftersom det nu finns ett gemensamt förslag, är det utskottsmajoritetens förhoppning att det skall kunna genomföras också i de övriga nordiska länderna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 13.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Winberg och fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lindquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Winberg och fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lindquist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	277
Nej	—	47
Avstår	—	1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27 Insyn, integritet och medinflytande inom sjukvården, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner om insyn, integritet och medinflytande inom sjukvården, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:67 av herr Lövenborg (vpk) och fru Marklund (vpk) vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om initiativ i syfte att inom företagshälsovården åstadkomma en med den offentliga sjukvården likställd praxis i fråga om patients rätt att ta del av sjukjournaler,

1974:288 av fröken Sandell (s),

1974:1011 av herrar Molin (fp) och Ullsten (fp) samt

1974:1342 av herr Ullsten m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande rätt att ta del av sjukjournal inom företagshälsovården att riksdagen skulle avslå motionen 1974:67,

2. beträffande den personliga integriteten för patient inom den slutna sjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1974:288,

3. beträffande personal- och patientinflytande inom vårdområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1011,

4. beträffande översyn av lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1342 i motsvarande del,

5. beträffande försöksverksamhet med regionala vårdombudsmän att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1342 i motsvarande del.

Reservation hade avgivits beträffande rätt att ta del av sjukjournal inom företagshälsovården av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:67 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om initiativ i syfte att inom företagshälsovården åstadkomma en med den offentliga sjukvården likställd praxis i fråga om patients rätt att ta del av sjukjournaler.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande rätt att ta del av sjukjournal inom företagshälsovården (punkt 1 i hemställan) av herr Romanus (fp).

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Motioner som väcks i den här kammaren har i allmänhet sin upprinnelse i något konkret förhållande. Så är det också med motionen 69, väckt av fru Marklund och mig, som behandlas i detta betänkande. De krav som ställs mynnar ut i att riksdagen hos regeringen skall hemställa om initiativ i syfte att inom företagshälsovården åstadkomma en med den offentliga sjukvården likställd praxis i fråga om patients rätt att ta del av sjukjournalen.

Upprinnelsen till motionen är i korthet följande. Arbetaren Nils Sjöström i Malmberget har arbetat hos LKAB i 47 år. I mitten på 1950-talet började hans hälsa vackla. Han fick ont i bröstet, misstänkte själv att han hade silikos, blev inte bra och besökte vid upprepade tillfällen LKAB:s företagsläkare. Vid ett tillfälle remitterades han till medicinska kliniken vid landstingets lasarett i Gällivare. Företagsläkaren i Malmberget sände dit ett brev, som patienten i fråga blev underkunnig om långt senare, för övrigt sedan han blivit sjukpensionerad. I detta brev hette det att patienten har ett "svårt humör" och att han lider av en "inverterad psykisk skada" och har "en utomordentlig förmåga att hetsa upp sig".

Brevet kom till offentligheten och väckte en väldig uppståndelse bland

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

gruvarbetarna. som dels känner sin arbetskamrat väl, dels började undra över hur många som har fått beteckningen psykiskt sjuka om de har råkat säga något mindre väl valt ord åt sin företagsläkare.

Den här historien har under alla förhållanden inneburit att relationerna mellan å ena sidan fackföreningen och å andra sidan företagsläkaren inte är så bra. Samarbetet har fått sig en allvarlig knäck och det förtroende som måste vara eftersträvansvärt mellan arbetare och den läkare som skall sköta deras hälsa är tämligen spolerat.

Frågan behandlades också av fackföreningen vid flera tillfällen. Framställning gjordes, men företagsläkaren har konsekvent vägrat de 2 000 gruvarbetarna att se vad som står i deras sjukjournaler. Han har fått stöd av företagsledningen som bl. a. stöder sig på ett interpellationssvar lämnat av herr Aspling i november i fjol.

Självfallet är det nu inte detta enskilda fall som här skall diskuteras, utan det är principerna det är frågan om. Jag har tagit detta som en illustration till det inkonsekventa läge vi har i dag, där det nu börjar vara en självklarhet att man inom den offentliga sjukvården skall ha rätt att läsa vad det står om ens egen person. Det är en information man bör ha rätt till, och det kan också förebygga – vilket är viktigt i sammanhanget – att läkare gör kränkande omdömen om sina patienter.

Självfallet bör denna rätt också finnas för patienter inom privat sjukvård och företagshälsovård.

I det betänkande som nu behandlas understryker utskottet betydelsen av öppenhet i relationerna mellan patienten och hans läkare, en öppenhet som så långt det är möjligt bör gälla även innehållet i sjukjournalerna.

Det är enligt utskottets mening angeläget att även företagen verkar för öppenhet när det gäller sjukjournaler som förs inom den av dem drivna företagshälsovården, står det. Det är bra att utskottet slår fast detta, men så fungerar det tydligen inte. Det exempel jag nyss har gett visar att så inte är fallet.

I utskottets positiva skrivning, som absolut inte kan tjäna som argument för LKAB att inte låta de anställda läsa sina journaler, hänvisar man till att prövning av dessa frågor kommer att ske inom den tillsatta medicinalansvarskommittén. Enbart av den anledningen anser man att det inte erfordras någon riksdagens åtgärd.

Den här kommittén har ett vitt frågekomplex att behandla. Vi anser att eftersom patienter inom den offentliga sjukvården nu har lagfäst rätt att se sina journaler, bör det rimligtvis inte vara alltför stora rättsliga svårigheter att knäsa samma rätt för patienter som är behandlade av andra läkare. Det gäller alltså – så har vi resonerat – bara att vidga en rätt som redan finns, och då kan det inte vara nödvändigt med långa och omständliga utredningar. I varje fall bör man kunna rycka ut företagshälsovården och fastställa att där skall samma principer gälla som inom den offentliga sjuk- och hälsovården.

Jag vill i detta sammanhang också säga att jag delar herr Romanus' åsikt att de statliga företagen med anledning av utskottets yttrande utan dröjsmål bör se till att man tillämpar samma principer som gäller för den offentliga sjukvården. Det rimmar mycket väl med vår principiella inställning att de statliga företagen alltid skall vara steget före, alltid gå

före med gott exempel. Tyvärr räcker det nog inte med utskottets uttalande. Det energiska motstånd som man från LKAB-håll har bedrivit mot en sådan öppenhet visar att man inte kommer att följa de principer som råder inom den offentliga sjukvården, med mindre det fattas andra beslut av riksdagen.

I protokollet från interpellationsdebatten den 22 november i fjol säger herr Aspling att det självfallet inte föreligger något hinder för en läkare att informera en patient om undersökningsresultat, patientens hälsotillstånd och eventuellt erforderliga medicinska åtgärder. "Ett förtroendefullt förhållande mellan patient och läkare är alltid av stor betydelse; det må gälla företagsläkare vid statliga eller privata företag, läkare i allmän tjänst eller privatpraktiserande läkare. Det är alltid viktigt att man kan etablera ett förtroendefullt samarbete."

Men att det inte finns hinder innebär ju inte att det sker en sådan information. Rätten att se journaler är självfallet inte den avgörande frågan inom svensk sjukvård -- det är jag medveten om -- eller när det gäller att öka förtroendet mellan läkare och patienter. Men den rätten bör finnas, och eftersom den redan existerar inom den offentliga sjukvården bör det vara lätt att gå vidare på den vägen. Det handlar alltså bara om att vidga en rätt som redan finns.

Med den motiveringen yrkar jag bifall till reservationen av herr Hagberg.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 15 behandlas frågan om insyn, integritet och medinflytande inom sjukvården. Angående frågan om rätt att ta del av sjukjournalerna inom företagshälsovården har herr Hagberg reserverat sig, och herr Lövenborg har här talat för reservationen.

Vi inom utskottsmajoriteten tycker väl inte att det skiljer så mycket mellan utskottets skrivning och reservationen. Det är alltså på sätt och vis en överflödig reservation. Utskottet understryker ju betydelsen av öppenhet i relationerna mellan patienten och hans läkare. Denna öppenhet bör också så långt möjligt gälla sjukjournalerna. Det har även herr Lövenborg understrukt.

Man pekar i reservationen på angelägenheten av att företagen verkar för öppenhet när det gäller sjukjournalerna inom företagshälsovården och kräver att staten skall gå före med gott exempel. Vi tycker från utskottsmajoritetens sida att det är angeläget att denna rättighet finns för alla inom företagshälsovårdens ram och inte bara för anställda inom de statliga verken. Vi förutsätter emellertid att staten här går före, med den skrivning som utskottet har.

Det är också utskottsmajoritetens uppfattning att de allra flesta företagshälsovårdscentraler och företagsläkare tillämpar denna öppenhet gentemot sina patienter. Jag har under dagen varit i kontakt med några företagshälsovårdscentraler och frågat hur de gör, och de säger att självklart lämnar vi ut journalerna till de patienter som så begär. I annat fall kan vi inte sköta vårt jobb och vi kan inte få de resultat som vi vill ha.

I de fall då någon läkare eller något företag visar alltför litet

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

tillmötesgående tycker vi att detta kan tas upp på det lokala planet.

Företagshälsovården skall vara en integrerad del av arbetarskyddet — det har vi fastslagit i denna kammare. Riktlinjerna för företagshälsovårdens arbete bör alltså diskuteras och fastställas i skyddskommittén på företaget. Det bör då finnas möjligheter för de anställda att kräva och få tillgång till sjukjournalerna om man så eftersträvar.

Utskottet anser vidare att det bör vara riktigt att frågan prövas inom medicinalansvarskommittén, så att problemet blir belyst i hela dess vidd. Inget hindrar emellertid att medicinalansvarskommittén behandlar denna fråga med förtur. Jag säger detta med anledning av att man i reservationen framhållit att kommittén har ett vittomfattande uppdrag och att det alltså kan ta lång tid innan vi får ett besked från den.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till socialutskottets hemställan på samtliga punkter i dess betänkande nr 15.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman förutsätter att man kommer att ta utskottets skrivning ad notam. Det är kanske en något from förhoppning, eftersom man på vissa håll alldeles tydligt har en i förhållande till utskottet motsatt uppfattning.

Vidare förutsätter herr Nilsson i Växjö att man skall kunna åstadkomma någonting genom att ta upp denna fråga på det lokala planet. Men det är precis vad man har gjort inom Gruvfyran i Gällivare. Där har man vid flerfaldiga tillfällen i företagsnämnd och på annat sätt aktualiserat detta spörsmål och fått ett blankt nej. Det betyder att ett par tusen gruvarbetare går och funderar över vad som står i deras sjukjournaler. De undrar om också de är föremål för kränkande omdömen. Betecknas man t. ex. som psykiskt sjuk fastän man har silikos?

Jag har noterat att utskottets skrivning är välvillig. Det handlar inte, såsom man sagt i ett annat sammanhang i kammaren i dag, om att köra över någon utredning. Vi motionärer anser bara att medicinalansvarskommittén, som har en rad andra frågor att syssla med, skulle kunna rationalisera sitt arbete genom att helt enkelt vidga tillämpningen av en lagstiftning som redan finns på den offentliga sjukvårdens område. För att göra detta kan det inte behövas något omständligt utredningsförfarande. Det är vår ståndpunkt, och den kommer till uttryck i reservationen.

Herr NILSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan finnas anledning att låta medicinalansvarskommittén pröva vilka konsekvenser den i reservationen föreslagna ordningen får i olika avseenden. Det är utskottets bestämda mening att detta bör undersökas.

Herr Lövenborg sade tidigare att läkaren i det exempel från företagshälsovården som han tog upp hänvisade till herr Asplings besked i kammaren. Då hoppas jag att denna läkare i fortsättningen skall hänvisa till vad riksdagen nu kommer att besluta i enlighet med socialutskottets skrivning, där vi förutsätter att läkarna skall lämna ut sina journaler. Om vederbörande läkare tar hänsyn till herr Asplings uttalande, hoppas jag alltså att han tar minst lika stor hänsyn till vad riksdagen nu beslutar.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

Herr talman! Enligt detta resonemang skulle de gruvarbetare som har fört en energisk kamp i denna fråga redan nästa vecka kunna gå upp till sin företagsläkare och be att få se sina sjukjournaler. Vi får väl se om det fungerar på det sättet.

Man kan i praktiskt taget alla sammanhang rada upp argument för att olika frågor skall hamna i utredningskvaren. Det är en metod som ofta förhalar angelägna frågor, vilka riksdagen skulle kunna fatta beslut om utan långvarigt utredningsarbete. Det exempel som jag anförde visar att det är angeläget för människor att få se sina sjukjournaler, och en hel fackförening i ett statligt företag har, som sagt, ställt sig bakom detta krav. I vart fall intill denna dag har detta krav tillbakavisats. Utskottet hade naturligtvis i sin skrivning kunnat gå en medelväg genom att ställa förslag om att denna princip ofördröjligen bör tillämpas inom den statliga företagsamheten. I debatten har det nu framhållits att man skall avvakta vad medicinalansvarskommittén kommer att uttala på denna punkt.

Jag förstår att vi knappast kommer att få majoritet för vår reservation. Jag skulle dock avslutningsvis vilja ställa följande fråga, som är rätt väsentlig: När kommer medicinalansvarskommittén att framlägga sitt betänkande?

Herr NILSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! På den sista frågan kan jag självfallet inte lämna något svar.

Herr Lövenborg säger dock att vi är så måna om att förslagen hamnar i utredningskvaren. Han tillhör ett parti som liksom en del andra partier ofta motionerar om utredningar. När vi sedan hänvisar till en utredning som bör titta på sådana här saker, säger han att vi medvetet förhalar frågan genom att slänga ner den i utredningskvaren. Jag tycker att det är litet inkonsekvent att resonera på det sättet.

Vi har sagt att vi ser mycket allvarligt på denna fråga och förutsätter att den får en snabb lösning, eftersom den är angelägen för många människor ute i arbetslivet. Jag vet inte varför herr Lövenborg tror att läkarna tar mer hänsyn till ett uttalande av statsrådet Aspling än till – som jag hoppas – ett beslut av kammaren med mycket stor majoritet i enlighet med socialutskottets hemställan. Jag räknar med att läkarna tar den hänsyn till vad riksdagen beslutar som vi har förutsatt i utskottets betänkande.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag är glad att kunna konstatera att det som utskottets talesman, herr Nilsson i Växjö, här har sagt bekräftar den tolkning av utskottsbetänkandet som jag har gjort i mitt särskilda yttrande.

Den fråga om rätten för patienter inom företagshälsovård och privat sjukvård att ta del av sina sjukjournaler på samma villkor som gäller för den offentliga sjukvården som jag ställde till socialministern i höstas var aktualiserad av just det fall som herr Lövenborg här har berättat om. Jag fick det svaret av herr Aspling att frågan om rätten att ta del av sjukjournaler för sådana kategorier skulle behandlas av medicinalansvars-

Torsdagen den
2 maj 1974

*Insyn, integritet
och medinflytande
inom sjukvården,
m. m.*

kommittén, och jag gjorde då den i sammanhanget naturliga reflexionen att de statliga företagen, som ju önskar vara ett föredöme och ligga steget före, inte behövde vänta på den här kommitténs arbete, utan kunde medverka till att de anställda som patienter i företagshälsovården får rättigheten att titta på sina sjukjournaler, om de vill det, på samma villkor som gäller för den offentliga sjukvården, i huvudsak i landstingens regi.

I utskottsbetänkandet sägs nu, som herr Nilsson uttrycker saken, att den här rätten bör gälla för alla, men han förutsätter att de statliga företagen går före utan att invänta den lagändring som naturligtvis är nödvändig för att vi skall kunna ställa samma krav på de enskilda företagen och på privatläkarvården. Även om vi i och för sig anser det naturligt att kräva detta redan nu, kan riksdagen ju inte i det fallet utan en lagändring hävda kravet, men det kan den enligt min uppfattning göra när det gäller sådana företag som är statliga. Det är givet att man ibland kan hysa tveksamhet inför att ställa högre krav på statliga företag, om det t. ex. sätter dem i ett sämre konkurrensläge, men detta är inte alls fallet i det här sammanhanget.

De här personerna i LKAB som är intresserade av frågan går kanske till företagsläkaren nästa vecka, sade herr Lövenborg, och då får man se vad som händer. Ja, tar de med sig utskottets betänkande och dessutom protokollet från den här överläggningen, bör de ha goda utsikter till framgång med sina önskemål, om utskottets hemställan bifalls. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Jag är också tacksam för ett annat uttalande som herr Nilsson gjorde, nämligen att ingenting hindrar att utredningen behandlar den här frågan i dess vidare syftning, alltså när det gäller privatläkarvården, med förtur. Det är sant att utredningen har stora och viktiga uppgifter – en del av dem föranleds av motioner bl. a. från folkpartihåll, som behandlats mycket positivt i utskottet – och just därför kanske det kan vara klokt att göra som herr Nilsson antydde, dvs. behandla frågan med förtur, eftersom det bör kunna leda till ett rätt snabbt ställningstagande, som ger jämställdhet mellan patienter av olika kategorier. Jag har för min del inte lyckats uppfatta någonting som skulle kunna motivera att man har kvar den här särbehandlingen av patienter i företagshälsovård och privatläkarvård och alltså ger dem sämre möjligheter att ta del av sina sjukjournaler. Det talar väl för att en utredning skulle kunna leda till ett snabbt resultat.

Vi kommer att följa den här frågan från folkpartiet och hoppas att utredningen tar herr Nilssons i Växjö anvisningar på orden.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 28 Föredrogs socialutskottets betänkande nr 20 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 29 **Parlamentarisk beredning av förslag från 1968 års utbildningsutredning**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 16 med anledning av motioner angående parlamentarisk beredning av förslag som avgivits av 1968 års utbildningsutredning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! När 1968 års utbildningsutredning, U 68, tillsattes dåvarande utbildningsministern Palme, gavs den en för svenskt utbildningsväsen särpräglad och, som det snart visade sig, olycklig konstruktion. Till sakkunniga för att utreda våra universitets och högskolors framtid kallades som ordförande den ansvarige statssekreteraren och därtutöver de tre närmast berörda generaldirektörerna. De politiska partiernas representanter hänvisades till en av tre referensgrupper. De borgerliga partierna protesterade mot denna ordning och krävde i riksdagen att utredningen skulle omvandlas till en parlamentarisk utredning, något som emellertid avvisades av den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten.

I ett särskilt yttrande, knutet till U 68:s huvudbetänkande, har de tre borgerliga partiernas representanter redovisat hur utredningsarbetet till följd av utredningens konstruktion lagts upp och styrts av de fyra ämbetsmännen. Den politiska referensgruppens ledamöter har kunnat framföra synpunkter, men avgörandet har legat i de fyras händer, och dessa fyra har därför, konstateras det, ensamma det egentliga ansvaret för utredningens förslag.

Helt följdriktigt begärde de tre borgerliga partiledarna motionsvis till årets riksdag, sedan 1968 års utbildningsutrednings förslag framlagts och gått ut på remiss, att en parlamentarisk beredning eller kommitté att handha den fortsatta prövningen av frågorna rörande den högre utbildningens framtida organisation, lokalisering och dimensionering, skulle tillsättas. U 68 underkändes alltså som det sista utredningsordet i fråga om högskoleutbildning i Sverige.

Med hänsyn till den vändning som saken därmed tagit, och till det nuvarande parlamentariska läget i denna kammare, fick utbildningsministern tydligen bråttom att förekomma ett ställningstagande i utbildningsutskottet som kanske skulle ha kunnat leda till lottning eller andra komplikationer i kammaren. Han tillkallade, efter kontakt med de borgerliga partiledarna, sex riksdagsledamöter att, som det heter i departementsprotokollet, såsom sakkunniga inom utbildningsdepartementet medverka i beredningen av de förslag som avgivits av 1968 års utbildningsutredning. Enligt en till beslutet fogad promemoria, som

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Parlamentarisk
beredning av
förslag från 1968
års utbildnings-
utredning*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Parlamentarisk
beredning av
förslag från 1968
års utbildnings-
utredning*

återges i utskottsbetänkandet, "skall de sakkunniga självständigt" – jag understryker *självständigt* – "gå igenom det föreliggande materialet – – – och göra en samlad bedömning av de aktuella huvudfrågorna" med åtföljande ställningstaganden.

Den parlamentariska kommittén skall alltså, under namnet U 68-beredningen och med egen sekreterare, i stort sett arbeta som en vanlig utredning, dock med den otillfredsställande tidsgränsen 1 september detta år. Det vore lyckligast för saken om regeringen sköt på propositionen. Risken för att det blir ett hastverk av det hela är överhängande med hänsyn till tidsfaktorn bl. a.

Vi i moderata samlingspartiet har trots anvisningen om forcering inte velat undandra oss att medverka i beredningen, då utbildningsministern i övrigt i huvudsak böjt sig för partimotionernas krav. Dock vill vi än en gång för vår del understryka att hela handläggningen av frågan om den framtida högskoleutbildningen i vårt land bort ske på annat sätt än som nu blivit fallet. Det var ett misstag såväl när herr Palme tillsatte U 68 med dess konstruktion som när den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten snart därpå avlog de borgerliga partiernas krav på U 68:s omvandling till en parlamentarisk utredning.

Till sist blev det ändå, kan nu konstateras, en sådan parlamentarisk beredning – trots allt socialdemokratiskt motstånd, lett från utbildningsdepartementet. Det är, som fastslås i det särskilda yttrandet till utbildningsutskottets betänkande nr 16 som samtliga borgerliga utskottsledamöter anslutit sig till, otvivelaktigt en framgång för de borgerliga partiernas enträget framförda önskemål, med de inskränkningar som jag här nämnt.

Enligt pressuppgifter – och nu vänder jag mig till utbildningsministern – tycks det som om utbildningsministern trots tillkomsten av beredningen tänker framhärda i förhoppningen om att framlägga en proposition till hösten, i allt väsentligt baserad på U 68:s förslag, som orden har fallit enligt pressen. Det är en vådlig önskedröm. Många och skilda remissinstanser har utsatt detta förslag för en hård kritik. Oppositionen – inte minst vi i moderata samlingspartiet – har instämt i betydande delar av denna kritik. Om utbildningsministern tror att oppositionen eller delar av den skulle kunna övertygas i den riktning han vill, bara för att den får delta i en beredning, torde han tro fel. Tron allena hjälper under alla förhållanden inte i detta fall. Utbildningsministern bör avvakta U 68-beredningens promemoria innan uttalanden som kan ha något verklighetsunderlag görs om hur en eventuell proposition skall kunna se ut.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det svenska utredningsväsendet breder ständigt ut sig. Utredningar tillsätts nästan oupphörligt. I riksdagen ställs ofta krav på att olika samhällsfrågor skall bli föremål för utredning. Utredningarnas arbetsformer har under det senaste decenniet kraftigt förändrats. Man har övergått från slutna tillställningar till utredningar med öppnare arbetsfor-

mer. Detta måste ses som positivt.

Vad som däremot kan ifrågasättas är den sammansättning som utredningarna allt som oftast numera får. Ofta förbigås politikerna, och utredningarna får i stället en expertgrupps sammansättning. Detta kan av olika skäl betecknas som olyckligt. I ett parlamentariskt styrt land borde det vara de folkvalda som i majoritet ingår i utredningarna.

Det borde dessutom ges tillfälle för samtliga i riksdagen representerade partier att ingå i utredningar. I ett parlamentariskt system kan det inte vara rimligt att något parti stängs ute från utredningsuppdrag. Enligt mitt förmenande strider detta mot grundtanken i parlamentarismen. Varje parti som är representerat i riksdagen måste beredas möjlighet att få insyn och vetskap och delta i utredningssammanhang.

1968 års utbildningsutredning tillsattes efter den häftiga och kritiska opinionen mot införandet av PUKAS-systemet. U 68:s sammansättning bidrog med all säkerhet, trots öppna arbetsformer, till att möjligheterna för utomstående att påverka arbetets resultat kraftigt beskas. En referensgrupp som består av politiker kan inte betraktas som annat än en ren observatörsgrupp. Denna ämbetsmannautredning har presenterat ett förslag som mötts av kritik från många olika håll. Kritiken har klart givit uttryck för att utredningsförslaget inte utan omfattande bearbetning kan ligga till grund för reformering av den högre utbildningen. Krav på att U 68 skulle omvandlas till en parlamentarisk utredning har rests vid ett flertal tillfällen men avvisats.

Till årets riksdag har man från borgerligt håll motionerat om en parlamentarisk utredning bestående av representanter för riksdagspartierna, som skall pröva och granska utbildningsutredningens förslag samt handha den fortsatta beredningen av U 68-frågor. Vänsterpartiet kommunisterna har ställt sig avvisande till dessa motioner. En ny utredning – låt vara en parlamentarisk sådan – i nuvarande läge, när huvudutredningen redan har suttit i sex år, kan inte sakligt sett tillföra annat än marginella förändringar till det förslag som nu föreligger.

Som svar på de borgerligas krav på en parlamentarisk utredning har utbildningsministern beslutat tillsätta en departementalberedning, bestående av representanter för samtliga partier utom vänsterpartiet kommunisterna. Jag har i rådande läge sett det som angeläget, säger utbildningsministern, att knyta företrädare för politiska partier till beredningsarbetet för att därigenom öka förutsättningarna för att nå en bred enighet om huvudlinjerna i en högskolereform. Jag räknar med att en principproposition grundad på en promemoria från politikergruppen skall kunna läggas fram till höstriksdagen, säger utbildningsministern också enligt ett referat i Landstingens tidskrift nr 4 för i år.

Syftet med denna beredning torde vara uppenbart, nämligen att nå enighet i riksdagen innan regeringen lägger fram sin proposition. Denna politikerberedning torde få svårt att på några få månader i sak kunna påverka förslag till reformering av den högre utbildningen. Det har av många uppfattats som ett svek att partierna på detta sätt låter sig gisslas av regeringen. Jag kan för min del inte acceptera att departementet får styra och föregripa riksdagens senare ställningstagande i U 68-frågan. En omarbetning av U 68 torde vara ofrånkomlig, men den omarbetningen

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Parlamentarisk
beredning av
förslag från 1968
års utbildnings-
utredning*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Parlamentarisk
beredning av
förslag från 1968
års utbildnings-
utredning*

borde inte ske på utbildningsdepartementets villkor, med tvångsanslutning för riksdagspartierna.

Sammanfattningsvis vill jag säga att i utredningar skall politiker vara med från början, om det skall vara någon mening i att delta. Att som i detta fall i efterhand kasta in jästen i ugnen, oavsett om det gäller en borgerlig kaka eller en socialdemokratisk kakmix, är till ingen nytta.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon polemik i det här inlägget – jag skall bara göra en kort deklaration.

1968 års utbildningsutredning, eller U 68 som den kallades, lämnade sitt huvudbetänkande i början av 1973.

Betänkandet innehåller förslag till reformering av universitets- och högskoleväsendet. Förslagen får ses som en fortsättning av reformverksamheten på skolans område.

Förslagen innebär i korthet att man skall vidga högskolebegreppet, att man skall göra en totaldimensionering av högskolan, att man skall öka graden av yrkesinriktning och att man skall åstadkomma en större geografisk spridning av utbildningstillfällena och en ändrad institutionell organisation.

Remisstiden för betänkandet gick ut i februari 1974. Av remissammanställningarna framgår att remissopinionen på en del punkter är enig om att tillstyrka U 68:s förslag, medan den på andra punkter är starkt splittrad.

Under den allmänna motionstiden väcktes, som framgått av herr Nordstrandhs inlägg, motioner från de borgerliga oppositionspartierna om en parlamentarisk beredning. Utbildningsdepartementet föreslog då att den tidigare parlamentarikergruppen skulle utgöra en parlamentarisk beredning.

Efter överläggningar mellan företrädarna för de fyra partier som varit representerade i U 68:s parlamentarikergrupp uppnåddes enighet om en beredning i den form utbildningsdepartementet föreslagit, alltså att man skulle knyta den tidigare referensgruppen till beredningen.

Beredningen skall självständigt gå igenom – herr Nordstrandh var noga med att betona det, och det kan säkert göras – U 68-materialet, dvs. både betänkandena och remisserna, göra en samlad bedömning och redovisa sina synpunkter i en PM till departementet.

Beredningen har redan börjat sitt arbete.

Det har gått att nå en betydande enighet kring huvuddragen i de tidigare stora reformerna inom skolväsendet. Det är, tycker jag, en tillgång att reformer av det här slaget kan beslutas under så bred anslutning som möjligt.

Det är min förhoppning, inte minst som ordförande i U 68-beredningen, att det skall gå att nå en bred enighet kring beredningens förslag.

Med detta, herr talman, yrkar jag kort och gott bifall till utbildningsutskottets betänkande nr 16.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Innan vår motion kom upp till behandling i utbildnings-

Torsdagen den
2 maj 1974

*Parlamentarisk
beredning av
förslag från 1968
års utbildnings-
utredning*

utskottet tog utbildningsministern kontakt med bl. a. vårt parti och erbjöd oss att medverka i en beredning inom departementet av U 68:s förslag, bl. a. byggd på de bitvis starkt kritiska remissyttranden som hade inkommit. I samband med denna överläggning med utbildningsministern gjorde jag för folkpartiets räkning följande TT-uttalande:

”Från folkpartiets sida ser vi det som ett framsteg att en särskild parlamentarikergrupp nu tillkallats för att delta i en översyn av U 68:s förslag. Det är däremot icke tillfredsställande att denna översyn tar formen av en beredning inom departementet med en snäv tidsram. Vi anser att översynen av U 68:s förslag bort göras av en fristående parlamentarisk utredning med en vidare tidsram till sitt förfogande. Då hade man på ett bättre sätt kunnat diskutera t. ex. förhållandet mellan U 68:s förslag och arbetet i de aviserade utredningarna om översyn av lärarutbildning respektive forskarutbildning. Trots våra invändningar mot utformningen av översynen är vi beredda att delta i arbetet med målsättningen att i nära samverkan med berörda personalgrupper åstadkomma en verklig utbildningsreform.”

Som synes är det här nästan ordagrant samma text som återkommer i de tre icke-socialistiska partiernas särskilda yttrande till utbildningsutskottets betänkande. Jag noterar naturligtvis anslutningen här till från de båda andra partierna med stor tillfredsställelse.

Vänsterpartiet kommunisterna har inte haft någon ståndpunkt i den här frågan i utbildningsutskottet. Jag lyckades inte skönja någon ståndpunkt i fru Lantz' inlägg heller. Hon ogillade tanken på en parlamentarisk utredning av U 68; hon ogillade också tanken på en omarbetning i departementet.

Jag skall, herr talman, inte nu säga någonting i sak om arbetet i beredningsgruppen. Det är en förutsättningslös granskning, och det är klart att det här arbetet kommer att vara av utomordentligt stor betydelse för universitetsväsendets framtid. Det har avgörande betydelse för grupper av anställda och studenter som direkt berörs av det här förslaget, och jag är övertygad om att vi kommer att få möjlighet att vid särskilda hearings eller i andra former av samråd inhämta synpunkter av anställda, studenter och andra berörda.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Kravet på en parlamentarisk beredning av U 68:s förslag har sin grund i följande.

För det första är det en stor och viktig reform som föreslagits.

För det andra har utredningen haft en byråkratisk sammansättning. Aktiva politiker har tidigare funnits endast i en referensgrupp utan ledningsfunktioner eller beslutanderätt.

För det tredje har förhållandena inom högskoleområdet förändrats ganska radikalt sedan utredningen startade. Verkligheten i vad gäller t. ex. studerandetillströmningen stämmer inte särskilt väl med de trender som utredningen hade att utgå ifrån.

För det fjärde har remissopinionen varit splittrad, men en del av remissvaren — särskilt de som kommit från universitetet — har varit mycket kritiska.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

Det var alltså mot den bakgrunden som mittenpartierna i en gemensam motion under den allmänna motionstiden krävde en parlamentarisk beredning. Denna har nu kommit till stånd, och den har inlett sitt arbete. Tidsmarginalen för denna beredning är, som flera tidigare talare framhållit, väl snäv, och det beklagar jag, men det bör ändå bli möjligt att gå igenom de större och mer kontroversiella förslagen i U 68:s betänkande.

Det bör således framhållas att den nya beredningens tillkomst är ett tillmötesgående av motionskraven, om än inte fullt ut. Vad som blir slutresultatet av beredningens arbete återstår att se. Jag känner inte nu, under pågående beredningsarbete, behov av att deklarerat några slutliga och bindande ståndpunkter i de frågor som vi som bäst håller på att diskutera inom beredningen. Men jag vill gärna understryka, med anledning av uppgifter i press och på annat håll, att den nya beredningen – såsom föregående talare betonat – är självständig och fristående. Vi är således inte, som det påstås, inbegripna i något propositionsskrivande. Ledamöterna i beredningen har självfallet möjlighet rätt att markera särständpunkter i slutprodukten om vi inte skulle kunna bli överens.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 30 Anslag till lärarutbildning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 17 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till lärarutbildning jämte motioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (vissa gemensamma frågor)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 355-362) behandlat vissa lärarutbildningsfrågor av allmän karaktär.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:172 av herr Molin m. fl. (fp, c, m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en snar översyn av lärarutbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap och svenska,

1974:462 av herr Gillström m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en utredning om möjligheterna att försöksvis snarast utlägga speciallärarutbildning också till klasslärarhögskolorna i Gävle, Kalmar, Karlstad och Luleå,

1974:473 av fru Rönnung m. fl. (s) vari hemställt att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t föranstaltade om fortbildning av skolpersonal, som arbetade med psykiskt störda barn, och att denna fortbildning utarbetades i samråd med barnpsykologisk och barnpsykiatrisk expertis,

1974:736 av herr Andersson i Gamleby (s) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en översyn gjordes av lärarutbildningen,

1974:752 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Raneskog (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om lärarymplighetsbedömning i samband med praktik i skolväsendet (yrkandet 5),

1974:1028 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förnyad prövning av frågan om utbildningstidens längd för ämneslärare och därmed sammanhängande frågor (yrkandet 10),

1974:1031 av fru Ekelund (c) och fru Karlsson (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att skolöverstyrelsen gavs i uppdrag att utreda förutsättningarna för en regelbundet återkommande fortbildningsverksamhet under sammanhängande perioder för alla lärare samt

1974:1378 av fröken Hörnlén m. fl. (fp) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att klass- och ämneslärarutbildningen blev föremål för översyn (yrkandet C 1).

Utskottet hemställde

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974:172, 1974:462, 1974:473, 1974:736, 1974:752 yrkandet 5, 1974:1028 yrkandet 10, 1974:1031 och 1974:1378 yrkandet C 1 anført beträffande en övergripande översyn av lärarutbildningen.

Reservation hade avgivits

1. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1974:172, 1974:462, 1974:473, 1974:736, 1974:752 yrkandet 5, 1974:1028 yrkandet 10, 1974:1031 och 1974:1378 yrkandet C 1 anført beträffande en övergripande översyn av lärarutbildningen samt om särskild prövning av frågan om utbildningstidens längd för ämneslärare.

Punkten 8 (lärares fortbildning m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 13 (s. 382–386) föreslagit riksdagen att till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 39 853 000 kronor.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:738 av herr Fiskesjö (c) och fru Frænkel (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en plan för utbyggnad av skolledarutbildningen upprättades med sikte på en obligatorisk enter-
minsutbildning,

1974:1028 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utbyggnad av skolledarut-
bildningen (yrkandet 11) samt

1974:1407 av herr Westberg i Ljusdal (fp), såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande åtgärder för viss lärarfortbildning på specialundervisningsområdet,

2. att riksdagen beträffande en utbyggnad av skolledarutbildningen skulle avslå motionerna 1974:738 och 1974:1028 yrkandet 11,

3. att riksdagen beträffande fortbildning i religionskunskap skulle avslå motionen 1974:1407 yrkandet 2,

4. att riksdagen till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 39 853 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1974:738 och 1974:1028 yrkandet 11 anfört beträffande en utbyggnad av skolledarutbildningen.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 17 handlar om lärarutbildning och därmed sammanhängande frågor. Ett antal motioner till årets riksdag, däribland en partimotion från moderata samlingspartiet, har ur olika aspekter tagit upp frågan om en översyn av lärarutbildningen. Samma sak har aktualiserats av skolöverstyrelsen i en framställning till Kungl. Maj:t.

Utskottet har kommit till slutsatsen att lärarutbildningen bör bli föremål för en genomgripande översyn och hemställer att riksdagen som sin mening skall ge Kungl. Maj:t detta till känna. Så långt är utskottet enigt, men därutöver menar vi moderater att en av lärarutbildningsfrågorna -- nämligen den om utbildningstidens längd för ämneslärare i gymnasie-
skolan och på grundskolans högstadium -- bör kunna tas upp till omedelbar prövning. En översyn med uppgift att se över hela lärarutbild-
ningen kommer med säkerhet att kräva avsevärd tid, troligen icke under fem år. Komplexet är stort och snårigt. Så länge vill vi inte vänta med den kvalitetsfråga som ämneslärares, adjunkternas, utbildning innebär.

Ingen torde vilja bestrida att den viktiga roll som lärarna spelar i samhället kräver en högt kvalificerad utbildning. Lika litet torde någon

kunna bestrida att Sverige har en internationellt sett kort utbildning av de ämneslärare det här gäller.

När nuvarande ordning för lärarutbildningen fastställdes av riksdagen år 1967 framförde moderata samlingspartiet att en ämnesteoretisk studietid av tre år inte kunde anses tillräcklig för att uppnå exempelvis fullgod kompetens för adjunktstjänst på gymnasiet, än mindre att två terminers studier i ett enskilt ämne skulle vara till fyllest. Vi krävde därför en studietid av fyra år för behörighet för tjänst på gymnasiestadiet, varigenom också en fördjupning i de gymnasiets läroämnen som motsvarades av två eller flera universitetsämnen skulle kunna vinnas.

Det var för sju år sedan.

Erfarenheterna sedan dess tyder på att partiets ståndpunkt var riktig. Vi har pekat på detta tidigare, och vi gör det åter nu. Vi vill inte vänta med åtgärder ytterligare fem år eller mer. Sådana åtgärder kan koordineras med de studieorganisatoriska förändringar som behandlingen av U 68:s förslag kan ge anledning till. Det är en mycket angelägen reform vi syftar till, och jag yrkar alltså bifall till reservationen vid punkten 1.

När det gäller skolledarutbildningen i samma betänkande har vi moderater i åratal yrkat på en utbyggnad av den. Vi har återkommit i år i vår partimotion om skolpolitiken. Stora krav ställs med rätta på ledarfunktionen i skolorna. Utbildningen av skolledare har länge — alltför länge! — varit eftersatt. Utskottsmajoriteten delar vår uppfattning om utbyggnadens nödvändighet men nöjer sig med att konstatera att förslag håller på att utarbetas och att s. k. utvecklingsarbete pågår. Det är gott och väl, men när kommer det att ske någonting påtagligt? Vi för vår del vill ha någonting gjort snarast. Vad som behövs nu är handling och inte fortsatta överväganden år efter år.

Utskottet — majoriteten, som det heter — vill inte genom något principiellt uttalande föregripa övervägandena i ärendet. Det uttalande vi vill ha är mycket enkelt och rakt på sak efter år av diskuterande: det uttalandet nämligen, att en utbyggnad av skolledarutbildningen skall komma till stånd utan vidare onödigt dröjsmål. Är vi så nära ett utredningsresultat som utskottet vill påskina, varför då inte också säga att nu skall det äntligen ske någonting — alltså göra en beställning till förslagsvis nästa statsverksproposition.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 vid punkten 8.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Motionen 462 riktar uppmärksamheten på den stora bristen på behöriga speciallärare. Den pekar dessutom på önskvärdheten av en lokalisering av denna utbildning till några av de mindre lärarhögskolorna. Utskottet har varit positivt inställd till den första delen och framför som sin mening att Kungl. Maj:t bör överväga en utökning av den traditionella speciallärarutbildningen. Därmed har det också sagts ut att behovet av speciallärare kommer att vara stort under en lång tid.

I samma betänkande ställer sig utskottet positivt till en grundlig översyn av lärarutbildningen. Jag noterar med tillfredsställelse att speciallärarutbildningen härvidlag skall ingå som den integrerade del denna utbildning bör vara av den vanliga lärarutbildningen. Behandlingen

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

Anslag till
lärarutbildning

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

och undervisningen av elever med skolsvårigheter bör inte bedrivas vid sidan om den vanliga undervisningen. Eftersom det kan förutses att en utredning om lärarutbildningen kommer att ta några år i anspråk kommer en ny lärarutbildning inte att slå igenom i våra skolor förrän in på 1980-talet. Man kan väl våga förutse att om den vanlige läraren får viss utbildning också i specialpedagogik kommer många elever med lättare svårigheter att kunna få hjälp direkt i sin egen klass. Den dagen kan antalet tjänster för speciallärare bli lägre än i dag. I den riktningen kan man kanske också förvänta sig att SIA:s betänkande skall verka.

Det är alltså framför allt för den närmaste tioårsperioden som kapaciteten inom specialundervisningen är för liten. Intagningen till speciallärarlinjerna måste ökas kraftigt för att bli tillfredsställande. Nuvarande lärararbetslöshet talar också för att det är en lämplig tid att sätta in denna ökning.

Utskottet har inte velat ta ställning till om en ökad utbildning skall förläggas till ytterligare några lärarhögskolor. Den delen av motionen är mycket viktig med hänsyn till följande skäl för en utlokalisering, och jag hoppas att Kungl. Maj:t tar hänsyn till dessa i sina överväganden:

1. Mot en ökning av intagningen på redan befintliga linjer i Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå talar svårigheterna att ge kandidaterna bra praktikmöjligheter, då dessa utnyttjas till bristningsgränsen av redan pågående utbildning.

2. En utökning av antalet lärarhögskolor med speciallärarlinjer ger dessa lärarhögskolor möjligheter till integrering av vanlig lärarutbildning och speciallärarutbildning på ett från utbildningspolitisk synpunkt positivt sätt. Den nuvarande vanliga lärarutbildningen lämnar i detta avseende mycket övrigt att önska.

3. Landsortens lärare ges rättvisare möjligheter att få utbildning till speciallärare på rimligt avstånd från hemorten.

4. Arbetslösa lärare beredes tjänster som vikarier för lärare som utbildar sig till speciallärare.

Till detta bör också läggas att avgången bland behöriga lärare kommer att vara ganska stor under tioårsperioden. Medelåldern för speciallärare i dag är nämligen 47 år medan den för lågstadielärare är 33 och för mellanstadielärare 36 år. Det är dessutom otillfredsställande att medelåldern för speciallärarkandidaterna är så hög som 43 år.

Redan i dag föreligger vid en tänkbar lärarhögskola ett förslag till utbildningsplan där man är intresserad av att försöksvis ordna en väl integrerad speciallärarutbildning inte bara för låg- och mellanstadielärare utan också för förskollärare och fritidspedagoger. Det borde vara en utbildning som passar in också i barnstugeutredningens önskemål när det gäller behandlingen av barn med särskilda behov.

Herr talman! Jag har med det här inlägget velat peka på önskemål om en utlokalisering av speciallärarutbildningen, då Kungl. Maj:t överväger utskottets mening om en utökning av denna utbildning. Jag hoppas att argumenten varit tillräckligt starka för ett sådant förslag i nästa års statsverksproposition.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! I den skolsituation som är för handen ställs höga krav på lärarnas förmåga både att förmedla kunskaper och färdigheter och att samtidigt ge eleverna en social fostran. De lärare som i dag är aktiva i skolan har inte fått en tillfredsställande utbildning för att tillgodose detta dubbla krav. Som motionärerna i anslutning till utbildningsutskottets betänkande nr 17 visar finns det även andra anledningar till kravet på en förbättrad utbildning för lärarna. Utskottet är också enigt om behovet av en övergripande översyn av lärarutbildningen.

För folkpartiets del har vi särskilt motionerat om en snar översyn av utbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap och svenska, och vi räknar med att denna tanke finns med i bilden då utskottet framhåller att lärarutbildningen måste ta hänsyn till ämnenas olika struktur. För att lärarna skall ha möjlighet att ge en undervisning som kvalitativt håller måttet är det naturligtvis viktigt att, som utskottet säger, ämnesutbildningen för blivande lärare utformas så, att det stegvisa uppbyggandet av basfärdigheter och inhämtandet av centrala fakta säkerställs.

En annan viktig fråga i sammanhanget är den om lärarnas fortbildning. Även denna fråga har utskottet tagit allvarligt på och hävdar bl. a. att "den nuvarande tillgången på lärare gör det möjligt att förutsättningslöst överväga hur man skall kunna kombinera en övergripande översyn med ett försök att förverkliga idén om återkommande utbildning för lärare i skolväsendet". Utskottet talar också om en stimulerande växelverkan mellan grundutbildning och fortbildning med tanke på den framtida utvecklingen av lärarutbildningen.

Jag vill också understryka vikten av att man i den situation av akut behov av fortbildning för lärare, som vi nu befinner oss i – som utskottet säger – snarast löser frågan om hur resurserna vid lärarhögskolorna smidigt skall kunna överföras från grundläggande lärarutbildning till fortbildning.

Vad sedan gäller skolledarutbildningen är det angeläget att den ges en permanent lösning. Det är långt ifrån tillfredsställande att en yrkesgrupp tillsätts och arbetar med ingen eller ringa utbildning för sina uppgifter på det sätt som skolledarna nu får göra. Folkpartiet har, tillsammans med centern, haft frågan uppe i motioner under en lång följd av år. Vi vill därför också understryka vikten av att förslag om skolledarutbildning med det snaraste framläggas. Då vi emellertid inte tror att det är möjligt att nu få denna fråga snabbare löst än genom det från SIA-utredningen aviserade förslaget beträffande en systematiserad fortbildning, har vi inte heller på denna punkt funnit anledning till reservation.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Det har egentligen bara förekommit idel lovord från denna talarstol om att det nu äntligen skall bli en övergripande översyn av lärarutbildningen. Det är i så fall första gången som vi i vårt land får en sådan övergripande översyn av lärarutbildningen.

Det är glädjande att vi kunnat uppnå denna stora enighet. Jag kan med tillfredsställelse erinra mig att centern i fjol väckte en motion där vi

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
läraryt utbildning*

begärde en sådan utredning, och redan då skrev utskottet i anledning av motionen att utredningen borde komma till stånd.

Jag kan hålla med om att vi har en lärarkår som i flera avseenden är välutbildad. Men jag tror att de flesta lärarna, både i grundskolan och gymnasieskolan, inte anser att de är utbildade för att kunna ta hand om exempelvis elevvårdsfrågorna. Från den synpunkten finns det också anledning att nu göra en genomgripande översyn av läraryt utbildningen.

Utskottet har – eftersom det redan framhållits här behöver jag inte poängtera det ytterligare – meddelat Kungl. Maj:t att vi bör ha en sådan översyn. Även skolöverstyrelsen har skrivit till Kungl. Maj:t och förklarat att en översyn av läraryt utbildningen bör ske. SIA-utredningen har självklart ägnat också läraryt utbildningen sitt intresse ur synvinklar som naturligt anmäler sig i denna utrednings arbete. Även statsrådet har uttalat sig om att en översyn av läraryt utbildningen behövs. Vi kan väl med tillfredsställelse notera detta och hoppas att utredningen snabbt kommer i gång och kan arbeta någorlunda fort.

Såsom tidigare nämnts från denna talarstol finns motioner från centern, folkpartiet och moderaterna om skolläraryt utbildningen. Även på detta område har utvecklingen gått rätt snabbt fram på värdantenn. När sådana huvudfrågor beträffande skolan som dess mål, dess roll i samhället och dess resultat självfallet utretts och debatterats i SIA-utredningen, har vi givetvis inte kunnat undgå att i detta sammanhang även få in skolläraryt utbildningens funktion i bilden. Detta gör att utskottet har kunnat påminna om att SIA-utredningen kommer att framlägga ett detaljerat förslag om skolläraryt utbildning och fortbildning. De flesta av oss vet också att SIA-utredningen rätt snart är färdig. Jag förmodar själv att en sådan skolläraryt utbildning kan starta redan under 1975.

Vi ansåg att vår motions önskemål blivit så tillgodosedda att vi kunde avstå från en reservation. Men inte desto mindre har en reservation avlämnats av moderaterna, vari de framhåller vikten av att denna utbildning kommer till stånd utan onödigt dröjsmål. Jag skulle bra gärna vilja veta vilket tidsintervall man lägger in i uttrycket "utan onödigt dröjsmål". Vi på vårt håll tror att denna utbildning kan komma till stånd snabbast på det sätt som jag har omtalat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Eftersom utskottet i sitt betänkande ganska utförligt har redovisat de motiv som fört majoriteten fram till slutsatsen att läraryt utbildningen nu bör bli föremål för en övergripande översyn, skall jag denna gång försöka begränsa mitt inlägg till några kommentarer om de båda moderata reservationerna samt några ord om de gjorda debattinläggen. Flera av utskottsledamöterna har före mig yrkat bifall till alla punkter i betänkandet nr 17, varför jag behandlar reservationerna direkt.

Vad är det egentligen som skiljer utskotts majoriteten från moderat-reservationen 1? Det är, som herr Nordstrandh sade, att moderaterna vill bryta ut några frågor ur den stora övergripande utredningen och bl. a., som sägs i reservationen, till omedelbar prövning ta upp frågan om

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

utbildningstidens längd för ämneslärare i gymnasieskolan och på grundskolans högstadium. Samtidigt vill man ha en prövning av frågan om antalet undervisningsämnen för denna lärarkategori. När nu utskottsmajoriteten kommit fram till att begära en genomgripande utredning, har moderaterna inte kunnat nöja sig med det utan vill genast plocka ut några bitar som skall ges företräde i den kommande utredningen.

Självklart kan vi alla ha legitima politiska eller andra intressen att profilera oss på enskildheter i någonting som skall bli föremål för en genomgripande utredning. Det är alldeles naturligt att så sker, men i utskottsarbetet har vi ju ändå varit helt ense om att de problem som den föreslagna utredningen skall ta upp och försöka finna lösningar på är en mycket svåröverskådlig materia i alla sina enskildheter. Därför är det en smula förvånande att moderaterna inte kunnat inse det och därmed också gjort reservationen 1 överflödigt. Herr Nordstrandh sade sig ju hela tiden vara överens med utskottsmajoriteten om att det var nödvändigt med en utredning av den typ som utskottsmajoriteten stannat för.

Låt mig för att ge ett exempel nämna en annan fråga som vi i dag har behandlat i utskottet, nämligen musikutbildningen för mellanstadiets lärare. Vi var helt ense om att den behandlingen också skall ingå i den nu föreslagna lärarutbildningsutredningen. Vi vet att kraven på lärare av alla kategorier har ökat och kommer att öka även i framtiden. Att det nu ställs krav på ökad anknytning till samhälls- och arbetslivet styrker den uppfattningen. Andra exempel kan också ges, men jag skall avstå från det för att vi skall vinna tid i dag.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag under punkten 1.

Jag skall sedan säga några ord om reservationen 2 rörande punkten 8 som både fröken Hörnlén och herr Larsson i Staffanstorp har varit inne på med synpunkter beträffande lärarnas fortbildning och främst skollärarytbildningen.

Utskottsmajoriteten har med hänvisning till att utredningen om skolans inre arbete – SIA-utredningen – snart kommer med sitt förslag inte velat föregripa de överväganden som kan komma under behandlingen av den utredningens betänkande. Då står herr Nordstrandh här i talarstolen och ropar: Nu skall det äntligen ske någonting! Men, herr Nordstrandh, det går inte riktigt ihop att begära utredningar om saker och ting och samtidigt ropa ut att nu skall det äntligen ske något. Man kan inte ta ut en bit och tro att det ändå skall vara möjligt att göra övergripande utredningar. Det går inte att med den debattkonsten ge ett intryck av att man är mera progressiv än andra som håller på med de här frågorna. Det hjälper inte med glada tillrop eller utrop eller vad det nu skall kallas.

Herr talman! Jag yrkar med den här korta motiveringen avslag på reservationen 2 och bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Sedan några få ord till herr Gillström om hans synpunkter på speciallärarutbildningen. Utskottet har nästan helt tillgodosett herr Gillströms önskemål. Det är bara det att utskottet inte velat peka ut de orter där den eventuellt utökade utbildningen av speciallärare skall bedrivas, utan det har vi ansett att ämbetsverket bör sköta.

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbildning*

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det skulle inte skada om även herr Wiklund hade givit upp ett och annat glatt utrop för att möta mina. Men till allvaret! Allteftersom jag får höra ytterligare om skolledarutbildningen så tycker jag att det mer och mer tenderar att bli bifall till vår reservation.

Mycket uppseendeväckande var det faktiskt när herr Larsson i Staffanstorp, vice ordförande i utbildningsutskottet och ledamot av SIA-utredningen, sade att enligt hans mening en utbyggd skolledarutbildning kunde starta 1975. Jag förutsätter att det skulle ske den 1 juli eftersom budgetåret börjar då. Skulle detta hålla, herr Larsson i Staffanstorp, då är det ingenting annat än ett bifall till vår reservation. Det är vad vi i våra djärvaste förhoppningar skulle kunna tänka oss. Men se, jag tror inte riktigt på det, och inte heller på det som herr Wiklund sade. Det är därför vi har lagt en reservation, för att verkligen ge eftertryck åt att nu skall det kunna hända. När herr Larsson i Staffanstorp kan utlova att skolledarutbildningen skall starta 1975 bör det också vara möjligt att sätta i gång 1975.

Utbildningen av ämneslärare – det är huvudsakligen adjunkterna på gymnasiet och grundskolans högstadium det gäller – är en mycket viktig punkt i lärarutbildningen, som vi från moderata samlingspartiet har drivit i många år. Som jag sade i mitt inledningsanförande har det klart visat sig – som vi befarade – att det behövs en mera kvalificerad utbildning, en ökning av kunskaper och färdigheter hos de ämneslärare som finns på gymnasiet och grundskolans högstadium. Det är en sak som man utan någon våda kan bryta ut ur den övergripande utredningen om lärarutbildning som blir mycket omfattande. Det får svåröverskådliga konsekvenser om man börjar ändra än här, än där. Det gäller ju organisatoriska frågor också. Men när det gäller utbildningen av lärarna på gymnasiet och grundskolans högstadium är det mycket enkelt att villfara vår önskan, och det behövs inte mycken utredning för den sakens skull. Det är bara att föreskriva fyra års utbildning på ämneskunskapssidan. Det är förfärligt enkelt att åstadkomma det, om viljan finns.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Jag uttryckte mig så att skolledarutbildningen förmodligen skulle kunna komma i gång 1975. Det är min personliga uppfattning. Det var detta som gjorde att vi inte reserverade oss för vår motion. Jag tror att också herr Nordstrandh på nära håll hade kunnat göra sig underrättad om situationen.

Med detta vill jag bara säga att vi ansåg det vara onödigt med en reservation, men vill herr Nordstrandh till varje pris ha en reservation måste han ju få det.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Herr Nordstrandh efterlyste glada tillrop från mig som utskottets talesman i likhet med vad han gav uttryck för i sitt första

inlägg. Jag måste säga att vi under de år vi har diskuterat frågan om lärarutbildningen i utskottet inte har haft anledning till annat än att se mycket allvarligt på dessa frågor. Det har jag gjort även den här gången.

Jag kan bara ge ett enda exempel på hur det kan gå, och det känner herr Nordstrandh till också. Det gäller lärarutbildningskommittén som just fick i uppdrag att försöka utreda en bit av hela lärarproblematiken, nämligen övningslärarna. Det skapade stora besvärligheter. På samma sätt uppstår det gränsdragningsproblem och får svåröverskådliga konsekvenser för hela den stora lärarutbildningsutredningen om man gör som herr Nordstrandh här ganska hurtfriskt föreslår, nämligen bryter ut utbildningen av adjunkter.

Nej, herr Nordstrandh, när vi nu är eniga om en övergripande lärarutbildning som vi snart skall besluta om här i kammaren, låt oss då ta upp alla frågor i den och lugnt avvakta utvecklingen. Jag tror inte det kommer att hända några större olyckor i utbildningsväsendet under den tid som utredningen pågår.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Gränsdragningsproblem har vi alltid och kommer alltid att ha vare sig vi bibehåller den nuvarande utbildningen av ämneslärarna eller höjer nivån på den. Detta faktum springer vi aldrig ifrån och det har inte i och för sig med det kvalitativa i utbildningen att göra.

Till herr Larsson i Staffanstorp vill jag säga: Nu började reträtten så smått, och det föranleder mig att än en gång yrka bifall till vår reservation i punkten 8 för att ytterligare trycka på. Kanske då reträtten kan vändas i en offensiv.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Javisst har vi alltid gränsdragningsproblem, herr Nordstrandh, det är vi överens om. Men då är det skäl i att så mycket som möjligt låta dem prövas i en allsidig, övergripande utredning.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Om herr Nordstrandh kan finna någon reträtt i mitt andra anförande så beundrar jag honom. Jag kan inte inse att det föreligger någon skillnad mellan mitt första anförande och det andra.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Anslag till
lärarutbild-
ning*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 274
Nej — 47

Punkterna 2-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 274
Nej — 48

M o m. 3 o c h 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 31 Meddelande ang. plena

Herr ANDRE VICE TALMANNEN anförde:

För att åstadkomma en lämpligare fördelning av kammarens arbete kommer justitieutskottets betänkanden nr 10 angående anslag till brottsförebyggande rådet m. m. och nr 11 angående anslag till polisväsendet m. m. att upptas till behandling vid början av sammanträdet onsdagen

den 8 maj kl. 10.00. Dechargedebatten, som enligt den preliminära ärendepåsen skulle äga rum den 8 maj, har måst uppskjutas till den vecka som börjar måndagen den 20 maj.

Behandlingen av de på morgondagens föredragningslista kvarstående ärendena är sannolikt avslutad före kl. 15.15, då kompletteringspropositionen föreligger för bordläggning. Kammarens sammanträde kommer i så fall att ajourneras till nämnda tidpunkt.

Sammanträdet torsdagen den 9 maj blir ett arbetsplenium som tar sin början kl. 12.00 och sammanträdet fredagen den 10 maj ett bordläggningsplenium som börjar kl. 15.00.

§ 32 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 18 med anledning av propositionen 1974:23 angående arbetsvetenskaplig utbildning och forskning vid högskolan i Luleå

Nr 19 med anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser utbildningsdepartementets kommittéanslag m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 33 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 10 angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag skall be att få lämna en redovisning för bakgrunden till reservationen i detta utskottsbetänkande.

Det är en lång rad av ärenden beträffande vilkas behandling utskottet här anhåller om kammarens medgivande till uppskov till höstsessionen. Något i ett sådant sammanhang ganska ovanligt har emellertid inträffat. Det har nämligen avgivits en reservation innebärande att utskottet inte skall anhålla om uppskov för de ärenden som redovisas under punkten 13 i betänkandet. Det rör sig om kravet på en allsidig och förutsättningslös översyn av den nu gällande jordförvärvslagen.

Vi reseranter hade önskat att dessa viktiga frågor skulle kunna bli föremål för behandling redan i vår. Vi har funnit att det numera står alltmera klart att innehållet i jordförvärvslagen och dess tillämpning leder till så allvarliga konsekvenser för ägandeförhållandenas utveckling inom jordbruket i vårt land att lagen utan dröjsmål måste bli föremål för en allmän översyn. Därför har vi reserverat oss emot utskottets anhållan om uppskov på denna punkt.

Å andra sidan vill jag här framhålla att vi reseranter anser det inte vara särskilt lämpligt att anordna röstning om formalia i detta sammanhang.

Jag har med det anförda, herr talman, bara velat redovisa bakgrunden till reservationen.

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden*

Torsdagen den
2 maj 1974

*Åtgärder mot
buller*

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! I anslutning till herr Larssons i Borrby yttrande vill jag bara notera att motivet för utskottsmajoriteten att hemställa om uppskov med ärendena under punkten 13 till höstsessionen helt enkelt är att det för närvarande inom lantbruksstyrelsen pågår en översyn av denna lagstiftning. Vi har velat avvakta resultatet av denna översyn innan vi tar upp frågan i höst. Jag kan tillägga att jordbruksministern har meddelat att också han har för avsikt att överväga frågan om åtgärder när han fått lantbruksstyrelsens utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 34 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 11 i anledning av propositionen 1974:45 angående stödatgärder på fiskets område, m. m. jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 35 Åtgärder mot buller

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 12 i anledning av motioner om åtgärder mot buller.

I detta betänkande behandlades motionerna
1974:513 av herr Johansson i Blentarp m. fl. (s) samt

1974:828 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag om åtgärder för att begränsa miljöstörningar till följd av buller i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. lämna motionen 1974:513 utan åtgärd,
2. lämna motionen 1974:828 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Larsson i Borrby och Jonasson samt fru Olsson i Helsingborg och fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:828 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts om utredning av vissa bullerfrågor.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Den övervägande delen av frågorna på bullerområdet är

föremål för utredning och forskning. Detta gäller således allt som hör samman med trafikbuller och buller inom arbetsmiljön. Enligt motioner som förekommit under ganska många år finns det emellertid ett område, som i detta sammanhang ännu inte har rönt tillräcklig uppmärksamhet, nämligen "omgivningshygieniskt buller", som exempelvis kan härröra från byggarbetsplatser och från maskineriet i sopbilar och som även förekommer i många andra sammanhang.

Låt mig mycket kort, herr talman, redovisa den hittillsvarande behandlingen av detta ärende.

Första gången som en motion med krav på detta område avslogs förutsatte riksdagen att trafikbullerutredningen skulle klara dessa problem. Det blev snart klart att trafikbullerutredningen inte tog hand om denna fråga. Nästa gång förutsatte riksdagen att trafikbullerutredningen skulle på riksdagens begäran ta upp frågan. När det nu visat sig att trafikbullerutredningen är i stort sett klar med sitt arbete men ändå inte har tagit upp denna fråga föreslår utskottsmajoriteten i sitt betänkande nr 12 i år, att naturvårdsverket skall ta upp spörsmålet.

Motionärer och reservanter nöjer sig inte med dessa gång på gång vagt uttalade förväntningar. Av den anledningen har man följt upp motionsyrkandet med en reservation, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av det förslag som herr Larsson i Borrbyl talade för vill jag nämna att frågor om bullerstörningar har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen. Exempelvis framhöll ju 1971 års riksdag angelägenheten av en samlad prövning av hela bullerproblematiken, och då förklarades det att en möjlighet att åstadkomma en sådan prövning var att trafikbullerutredningen fick i uppdrag att behandla även sådana ännu inte reglerade bullerfrågor som inte hänförde sig till bl. a. trafikbuller.

När det gäller s. k. industribuller och buller från byggarbetsplatser har, som det nämdes, naturvårdsverket i egenskap av tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen att ge de riktlinjer och rekommendationer som behövs. Så sent som 1973 lämnade verket riktvärden för externt industribuller. Arbetet inom verket fortgår alltså, och ytterligare riktlinjer beräknas vara klara under 1974. Man får kanske räkna med att förslag föreligger redan till hösten.

Nu finns det ju buller som är av ihållande karaktär och buller som är av övergående karaktär. Sådant buller som uppstår vid gatuarbeten och liknande är ju av mycket tillfällig karaktär och måste väl kunna räknas till sådant som man får finna sig i och overse med. Utskottsmajoriteten har ansett att det under sådana förhållanden inte finns anledning att vidta någon särskild åtgärd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 235
Nej — 89

§ 36 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 13 i anledning av motion om ökat samband mellan jordbruk och landskapsvård

Nr 14 i anledning av motion om regler för flytgödselhantering

Nr 15 i anledning av propositionerna 1974:59 angående godkännande av miljöskyddskonvention mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige, m. m.

Nr 17 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 37 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle konstitutionsutskottets betänkanden nr 23 och 24, civilutskottets betänkande nr 21, skatteutskottets betänkande nr 24 samt civilutskottets betänkanden nr 22 och 23 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 38 Interpellation nr 79 om skärpt lagstiftning mot hembränning

Ordet lämnades på begäran till

Herr förste vice talmannen BENGTON (c), som yttrade:

Herr talman! Den s. k. hembränningen har på några få års tid under influens från Norge ökat i en oroväckande snabb takt. Riksskatteverkets statistik över av polisen avslöjade brott av detta slag visade en ökning med 40 procent från 225 år 1972 till 315 år 1973. På kort tid har det växt fram en blomstrande affärsverksamhet inom detta område. Destillationsapparater med tillbehör säljs och annonseras ut i tidningar och tidskrifter. Reklammaterial har även sänts ut direkt genom masskorsband. Ett antal olika handböcker i konsten att destillera på egen hand med detaljerade uppgifter alltifrån själva destillationsprocessen till smaksättningen av de destillerade alkoholdryckerna har getts ut och sålts i bokhandeln, i Pressbyråkiosker och per annons.

Det råder ingen tvekan om att denna verksamhet har ett syfte som direkt strider mot lagstiftningen, främst rusdrycksförordningen. Men det tycks finnas luckor i lagen, som lagstiftarna aldrig har avsett men som mindre nogräknade affärsmän utnyttjar. Genom att ange att en destillationsapparat är avsedd för vattendestillering, men naturligtvis kan användas till destillering av alla slag av drycker, lyckas man kringgå lagens paragrafer. För säkerhets skull brukar man tillägga i reklambroschyerna och annonserna att tillverkning av sprit eller vin är förbjuden enligt lag. Att det sedan i samma reklambroschyr betonas att vattendestillatorn är luktfri, visar att det knappast är vatten som destilleringsapparaten är tänkt för. I andra fall talas det om universaldestillator utan att vare sig vatten eller alkohol nämns.

Det kan inte råda någon tvekan om att denna hembränningsverksamhet kommer att leda till och redan har lett till dels en rätt omfattande verksamhet av detta slag, dels en snabbt minskande tilltro till en av alkoholpolitikens kungstankar, nämligen Vin- & Spritcentralens och Systembolagets monopol. Dessutom följer – det står utom allt tvivel – en omfattande brottslighet i spåren av denna utveckling.

På en fråga av herr Hamrin svarade finansministern den 18 januari 1973: "Jag har erfarit att det av herr Hamrin åsyftade spörsmålet redan uppmärksammats. Sålunda har konsumentombudsmannen ingripit i frågan med stöd av lagen om otillbörlig marknadsföring. Vidare kan nämnas att de tryckfrihetsrättsliga aspekterna på kommersiell reklam övervägs inom justitiedepartementet."

I motionen 1973:1982 hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:123 beslutar att utvidga den föreslagna möjligheten att införa förbud mot kommersiell annons – i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror – till att avse också kommersiell annons i den mån annonserna används vid marknadsföring av redogörelse för tillvägagångssätt vid tillverkning av sprit eller av varor ägnade att användas vid sådan tillverkning. Motionen avslogs.

Det kan emellertid konstateras att ingenting skett på detta område som hindrar saluförandet av ovannämnda handböcker för alkoholtillverkning och apparater som kan användas för sådan tillverkning.

En av den svenska nykterhetspolitikens viktigaste hörnstenar, avskaffandet av husbehovsbränningen vid mitten av 1800-talet, börjar hotas av hembränningsverksamheten. I Norge, som länge haft en rätt omfattande

hembränningsverksamhet, ökade för några år sedan denna verksamhet på samma sätt som nu i Sverige. Men under 1973 skärptes lagstiftningen på dessa punkter så att man nu har lyckats stoppa den oroväckande ökningen. Så här lyder § 55 a. i den norska Rusdrikkloven: "Det er videre forbudt å reklamere for stoffer som særskilt er beregnet for eller i reklamen betegnes som egnet til tilsetning til brennevin, vin, fruktvin, mjød og øl som inneholder over 2,50 volumprosent alkohol. Det samme gjelder reklame for emner, tilvirkningsbeskrivelser, apparater og andre midler til å fremstille slike drikker."

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern få ställa följande fråga:

Anser statsrådet utvecklingen av hembränningsverksamheten vara så oroväckande att en proposition kommer att föreläggas riksdagen om skärpt lagstiftning som ger myndigheterna effektiva möjligheter att snabbt komma till rätta med hembränningen och den affärsverksamhet som direkt eller indirekt stimulerar hembränningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 39 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 173 Herr *Lorentzon* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om bättre förmåner åt elever vid AMS:s utbildningscentra:

Vill statsrådet kommentera de av eleverna vid AMS:s utbildningscentra resta kraven om högre bidrag jämte övriga förbättrade förmåner och avser statsrådet att ta initiativ till ett tillmötesgående av dessa krav?

Nr 174 Herr *Hägelmark* (fp) till herr försvarsministern angående smittkoppsvaccineringen av värnpliktiga:

Anser statsrådet att den nuvarande ordningen för smittkoppsvaccinering av värnpliktiga snarast efter inryckning till grundutbildning är lämplig?

Nr 175 Herr *Fågelsbo* (c) till herr jordbruksministern angående prisutvecklingen på jordbruksfastigheter:

Anser statsrådet att åtgärder behöver vidtagas för att bryta den ständigt stegrade prisutvecklingen på jordbruksfastigheter?

Nr 176 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr jordbruksministern om rätt för kommun att förbjuda användningen av fenoxisyror:

Kan statsrådet uttala sig om några hinder enligt gällande miljöskyddslag föreligger för hälsovårdsnämnd att i den egna kommunen utfärda förbud för besprutning med fenoxisyror?

§ 40 Kammaren åtskildes kl. 17.40.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 71

Torsdagen den
2 maj 1974
